

EU-MIDIS II

Toinen Euroopan unionin vähemmistöjä ja syrjintää koskeva tutkimus

Romanit – Poimintoja tuloksista

**Europe Direct -palvelu auttaa sinua löytämään
vastaukset EU:hun liittyviin kysymyksiisi.**

Yhteinen maksuton palvelunumero (*):
00 800 6 7 8 9 10 11

(*) Saat pyytämäsi tiedot maksutta. Myös useimmat puhelut ovat maksuttomia, joskin jotkin operaattorit, puhelinkioskit tai hotellit voivat periä puheluista maksun.

Valokuva (kansi & sisälehti): © Shutterstock (Tomas Vynikal) ja FRA

Suuri määrä muuta tietoa Euroopan unionista on käytettävissä internetissä Europa-palvelimen kautta (<http://europa.eu>).

Luxemburg: Euroopan unionin julkaisutoimisto, 2018

Print	ISBN 978-92-9491-861-1	doi:10.2811/69710	TK-AN-16-111-FI-C
PDF	ISBN 978-92-9491-837-6	doi:10.2811/65583	TK-AN-16-111-FI-N

© Euroopan unionin perusoikeusvirasto, 2016

Tekstin jäljentäminen on sallittua, kunhan lähde mainitaan.

Toinen Euroopan unionin vähemmistöjä ja syrjintää koskeva tutkimus

Romanit – Poimintoja tuloksista

Johdanto

Noin 80 prosenttia tutkimuksessa mukana olleista romaneista elää alle maansa köyhyysriskirajan, joka kolmannen romanin kodissa ei ole juoksevaa vettä, joka kolmas romanilapsi asuu kotitaloudessa, jossa joku on mennyt nälkäisenä nukkumaan vähintään kerran edeltävän kuukauden aikana ja 50 prosenttia 6–24-vuotiaista romaneista ei käy koulua. Tässä raportissa nousee esille huolestuttava, joskin väistämätön, todellisuus: Euroopan unionin suurin etninen vähemmistö kokee edelleen sietämätöntä syrjintää eivätkä elintärkeät palvelut ole yhtä lailla sen saatavilla.

Raportissa tuodaan esille esteitä, jotka haittaavat edelleen työn, koulutuksen, asumisen ja terveyspalveluiden saantia. Siinä kerrotaan myös, että neljä kymmenestä tutkimukseen osallistuneesta romanista oli kokenut syrjintää vähintään kerran edellisten viiden vuoden aikana. Ainoastaan murto-osa oli kuitenkin valittanut asiasta. Enemmistö romaneista ei tunne syrjinnän kieltäviä lakeja eikä organisaatioita, jotka voisivat tarjota tukea, joten edellä kuvattu todellisuus tuskin yllättää. Se herättää kuitenkin vakavia kysymyksiä siitä, toteutuuko Euroopan unionin perusoikeuskirjassa ja rotusyrjintädirektiivissä vahvistettu oikeus syrjimättömyyteen.

Raportti perustuu laajaan kyselytutkimukseen, jossa haastateltiin henkilökohtaisesti lähes 8 000:ta romanikotitalouksissa asuvaa henkilöä ja kerättiin näin tietoa melkein 34 000 romanista yhdeksässä Euroopan unionin jäsenvaltiossa. Siihen on poimittu tuloksia toisesta Euroopan unionin vähemmistöjä ja syrjintää koskevasta tutkimuksesta, jossa tutkittiin noin 26 000:ta EU:ssa asuvaa maahanmuuttaja- tai vähemmistötaustaista henkilöä.

Toinen Euroopan unionin vähemmistöjä ja syrjintää koskeva tutkimus on merkittävä osa EU:n perusoikeusviraston sitoumusta kerätä ja julkaista tietoa ryhmistä, jotka eivät ole mukana yleisissä väestötutkimuksissa. Kyseessä on viraston kolmas romaneihin keskittyvä tutkimus. Vuonna 2008 toteutettu Euroopan unionin vähemmistöjä ja syrjintää koskeva tutkimus oli ensimmäinen yritys saada vertailukelpoista tietoa romanien tilanteesta. Toisen Euroopan unionin vähemmistöjä ja syrjintää koskevan tutkimuksen menetelmiä mukautettiin siten, että tulosten luotettavuus ja maiden välinen vertailtavuus olivat parhaat mahdolliset.

Tässä raportissa esitetyt tiedot ovat ainutlaatuinen tietolähde päätöksentekijöille. Niiden avulla voidaan arvioida edistymistä ajan kuluessa ja eritellä toteutetuissa toimenpiteissä onnistumisia ja epäonnistumisia. Tällaiset näkemykset ovat olennaisia laadittaessa tehokkaita toimenpiteitä paitsi romaneille, myös kaikille yhteiskunnan laitamilla oleville ryhmille.

Vaikka julkaisussa esitetyt tosiseikat vetävät vakavaksi, EU:n perusoikeusvirasto toivoo, että ne antavat uutta pontta toimille romanien täysimittaisen integraation edistämiseksi ja heidän perusoikeuksiensa noudattamiseksi.

Michael O’Flaherty

Johtaja

Maakoodit

Maakoodi	EU:n jäsenvaltio
BG	Bulgaria
CZ	Tšekki
EL	Kreikka
ES	Espanja
HR	Kroatia
HU	Unkari
PT	Portugali
RO	Romania
SK	Slovakia

Maaryhmät

- EU-28** EU:n nykyiset 28 jäsenvaltiota
9 MS Yhdeksän EU:n jäsenvaltiota, joissa EU-MIDIS II kohdistui romaneihin

Lyhenteet

- EU-MIDIS** Euroopan unionin vähemmistöjä ja syrjintää koskeva tutkimus
- EU-SILC** EU:n tulo- ja elinolotilastot
- ICESCR** Taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus
- ILO** Kansainvälinen työjärjestö
- LFS** Työvoimatutkimus
- SDG** Kestävän kehityksen tavoitteet (Yhdistyneet kansakunnat)
- UNDP** Yhdistyneiden kansakuntien kehitysohjelma

Sisällys

JOHDANTO	3
MIHIN TÄTÄ TUTKIMUSTA TARVITAAN?	7
1 KESKEISET HAVAINNOT JA FRA:N LAUSUNNOT	9
1.1 Köyhyys ja sosiaalinen syrjäytyminen	9
1.2 Työelämään osallistuminen	10
1.3 Koulutus	10
1.4 Oikeuksien tunteminen ja syrjinnästä ilmoittaminen	11
1.5 Seurannan ja arvioinnin tehostaminen	11
2 MITÄ TULOKSET KERTOAVAT?	13
2.1 Köyhyys ja syrjäytyneet elinolot	13
2.1.1 Tuloköyhyys	14
2.1.2 Nälkä	16
2.2 Työelämään osallistuminen	17
2.2.1 Pääasiallinen toiminta	17
2.2.2 Ansiotyö	19
2.2.3 Työelämän ja koulutuksen ulkopuolella olevat nuoret	21
2.2.4 Vaikeasti alityöllistetyt kotitaloudet	22
2.3 Koulutus	23
2.3.1 Koulutukseen osallistuminen	23
2.3.2 Eriyttäminen kouluissa	27
2.3.3 Koulutustaso	28
2.4 Terveys	29
2.4.1 Sairausrakuutuksen kattavuus ja täyttämättä jäävät lääkinnällisen hoidon tarpeet	29
2.4.2 Pitkäaikaiset toimintarajoitukset	30
2.5 Asuminen	31
2.5.1 Henkilökohtainen tila	32
2.5.2 Yleishyödyllisten palvelujen saaminen ja asumisen perusmukavuudet	33
2.5.3 Asumisen laatu ja asuinympäristö	34
2.6 Syrjintä ja oikeuksien tuntemus	36
2.6.1 Syrjinnän yleisyys	36
2.6.2 Näkemyksiä etniseen alkuperään perustuvan syrjinnän yleisyydestä	38
2.6.3 Syrjinnästä ilmoittaminen	40
2.6.4 Tukiorganisaatioiden, tasa-arvoelinten, lainsäädännön ja syrjinnän vastaisten kampanjoiden tuntemus	40
EU-MIDIS II PÄHKINÄNKUORESSA	43
LÄHDELUETTELO	47

Kaaviot ja taulukot

Kaavio 1:	Romanien köyhyysriskiaste (alle 60 prosenttia ekvivalentista mediaanitulosta sosiaalisten tulonsiirtojen jälkeen) verrattuna Eurostatin koko väestöä koskevaan asteeseen vuonna 2014 EU:n jäsenvaltioittain (%)	14
Kaavio 2:	Romanien köyhyysriskiaste ja keskittyminen asuinalueille EU:n jäsenvaltioittain (%)	15
Kaavio 3:	Romanien toimeentulokyky EU:n jäsenvaltioittain (%)	15
Kaavio 4:	Sellaisissa kotitalouksissa asuvat romanit, joissa vähintään yksi henkilö on mennyt edellisen kuukauden aikana nälkäisenä nukkumaan kerran, muutamia kertoja tai neljä kertaa tai useammin, EU:n jäsenvaltioittain (%)	16
Kaavio 5:	20–64-vuotiaiden romaninaisten ja -miesten ansiotyöaste, mukaan lukien itsenäinen ammatinharjoittaminen, satunnaistyö ja työ edellisten neljän viikon aikana, verrattuna Eurooppa 2020 -strategian vuoden 2015 työllisyysasteeseen (Eurostat) EU:n jäsenvaltioittain (%)	19
Kaavio 6:	Päätösimisesti työelämän, opiskelun ja koulutuksen ulkopuolella olevat 16–24-vuotiaat romaninuoret EU:n jäsenvaltioittain (%)	21
Kaavio 7:	Alityöllistetyissä kotitalouksissa asuvat 0–59-vuotiaat romanit EU:n jäsenvaltioittain (%)	22
Kaavio 8:	Varhaiskasvatukseen osallistuvat lapset nelivuotiaista ja sitä vanhemmista alle kouluikäisistä lapsista (maakohtaiset ikäraajat) EU:n jäsenvaltioittain (%)	23
Kaavio 9:	Koulua käyvät oppivelvollisuusikäiset lapset (maakohtainen oppivelvollisuus) EU:n jäsenvaltioittain (%)	24
Kaavio 10:	Koulua käyvät 6–24-vuotiaat romanit koulutusasteittain (%)	26
Kaavio 11:	18–24-vuotiaat koulupudokkaat EU:n jäsenvaltioittain (%)	27
Kaavio 12:	Eriyttäminen koulussa – 6–15-vuotiaiden romanilasten keskittyminen tiettyihin kouluihin EU:n jäsenvaltioittain (%)	28
Kaavio 13:	Niiden romanien osuus, jotka eivät ole suorittaneet minkään tason koulutusta (ISCED 0) ikäryhmittäin ja EU:n jäsenvaltioittain (%)	29
Kaavio 14:	Kansalliseen perussairausvakuutusjärjestelmään ja/tai lisävakutusjärjestelmään kuuluvat vähintään 16-vuotiaat romanit EU:n jäsenvaltioittain (%)	30
Kaavio 15:	Naisten ja miesten pitkäaikaiset toimintarajoitukset romanien ja koko väestön keskuudessa EU:n jäsenvaltioittain (%)	31
Kaavio 16:	Keskimääräinen huoneluku kotitaloudessa asuvia henkilöitä kohti romaneilla ja koko väestössä (keskiarvo) EU:n jäsenvaltioittain	32
Kaavio 17:	Ilman sisätiloihin tulevaa juoksevaa vettä asuvien romanien osuus koko väestöön verrattuna EU:n jäsenvaltioittain (%)	33
Kaavio 18:	Ilman sisätiloissa olevaa wc:tä ja suihkua tai kylpyhuonetta asuvien romanien määrä koko väestöön verrattuna EU:n jäsenvaltioittain (%)	34
Kaavio 19:	Romanitaustaan perustuvan syrjinnän yleisyys edellisten viiden vuoden ja edellisten 12 kuukauden aikana EU:n jäsenvaltioittain (%)	36
Kaavio 20:	Niiden romanien osuus, jotka pitävät etniseen alkuperään, ihonväriin tai uskontoon tai vakaumukseen perustuvaa syrjintää hyvin yleisenä tai melko yleisenä omassa maassaan EU:n jäsenvaltioittain (%)	39
Kaavio 21:	Etniseen alkuperään perustuvan syrjinnän yleisyys koko väestön näkemyksen perusteella yhdeksässä EU:n jäsenvaltiossa (Erytiseurobarometri nro 437) maittain (%)	39
Kaavio 22:	Romanitaustaan perustuvasta viimeisimmästä syrjintätapauksesta ilmoituksen tai kantelun tehneiden romanien osuus EU:n jäsenvaltioittain (%)	40
Kaavio 23:	Syrjintää kokeneille (syrjinnän perusteesta riippumatta) tukea ja neuvoa tarjoavien organisaatioiden tuntemus romanien keskuudessa EU:n jäsenvaltioittain (%)	41
Kaavio 24:	Ihonväriin, etniseen alkuperään tai uskontoon tai vakaumukseen perustuvan syrjinnän kieltävän lainsäädännön tuntemus romanien keskuudessa EU:n jäsenvaltioittain (%)	41
Taulukko 1:	Nykyinen pääasiallinen toiminta yhdeksässä EU:n jäsenvaltiossa, kaikki romanikotitalouksissa asuvat vähintään 16-vuotiaat henkilöt (%)	18
Taulukko 2:	20–64-vuotiaiden romanien ansiotyöaste, mukaan lukien itsenäinen ammatinharjoittaminen, satunnaistyö ja työ edellisten neljän viikon aikana ikäryhmittäin ja maittain (%)	20
Taulukko 3:	Romanien osallistuminen asiaankuuluvan asteen opetukseen koko väestöön verrattuna ikäryhmittäin ja EU:n jäsenvaltioittain (%)	25
Taulukko 4:	Niiden romanien osuus, joiden asunnoissa on vuotava katto, kosteutta seinissä tai muita ongelmia talon rakenteissa taikka riittämätön valaistus koko väestöön verrattuna EU:n jäsenvaltioittain (%)	35
Taulukko 5:	Asuinympäristö – niiden romanien määrä, joiden asuinalueella on saasteisiin, rikollisuuteen, väkivaltaan ja ilkivaltaan liittyviä ongelmia, koko väestöön verrattuna EU:n jäsenvaltioittain (%)	35
Taulukko 6:	Romanitaustaan perustuvan syrjinnän yleisyys edellisten 12 kuukauden aikana eri elämänalueilla EU:n jäsenvaltioittain (%)	37
Taulukko 7:	Romanitaustaan perustuvan syrjinnän yleisyys edellisten viiden vuoden aikana eri elämänalueilla EU:n jäsenvaltioittain (%)	38
Taulukko 8:	EU-MIDIS II:ssä haastateltujen yksittäisten romanien ja romanikotitalouksien määrä EU:n jäsenvaltioittain	44

Mihin tätä tutkimusta tarvitaan?

Euroopan unionin (EU) toimielimet ovat korostaneet jo kauan, että Euroopan suurinta vähemmistöä, romaneja, on kohdeltava yhdenvertaisesti ja heidän perusoikeuksiaan on kunnioitettava, kuten Euroopan unionin perusoikeuskirjassa vahvistetaan. Toimielimet ovat myös opastaneet EU:n jäsenvaltioita tässä asiassa ja antaneet rahoitusta tämän toteuttamiseen.

Euroopan komissio ehdotti vuonna 2011 vuoteen 2020 ulottuvaa EU:n kehystä romanien integraatiota edistävälle kansallisille strategioille. Kehyksen tavoitteena on varmistaa romanien yhdenvertaiset mahdollisuudet neljällä keskeisellä alueella – työllistyä, saada koulutusta ja terveyspalveluja sekä mahdollisuus asumiseen. Näin pyritään parantamaan romanien sosioekonomisia oloja. Kyseisessä tiedonannossa tuodaan esiin, että Eurooppa 2020 -strategiassa, joka on EU:n älykkään, kestävä ja osallistavan kasvun strategia, ei ole sijaa Euroopan suurimman etnisen vähemmistön jatkuvalla taloudelliselle ja sosiaaliselle syrjäytymiselle. EU:n neuvosto antoi 9. joulukuuta 2013 suosituksen romanien integraatiota jäsenvaltioissa edistävistä tuloksellisista toimenpiteistä (jäljempänä 'vuoden 2013 neuvoston suositus')¹. Euroopan komissio raportoi suosituksen täytäntöönpanosta vuosittain.

Vaikka romanit ovat Euroopan suurin etninen vähemmistö², heistä ei kerätä järjestelmällisesti tietoa EU:n jäsenvaltioissa. Eurooppa 2020 -strategian työllisyyttä, köyhyyttä ja koulutusta kuvaavia tilastoidikaattoreita ei siis voida eritellä romanien osalta. EU:n laajuisissa laaja-alaisissa kyselytutkimuksissa, kuten EU:n tulo- ja elinolotilastoissa (EU-SILC) ja työvoimatutkimuksessa (LFS), ei tällä hetkellä – harvoja poikkeuksia lukuun

Terminologiasta

Euroopan neuvosto käyttää sanaa "romani" yleisterminä, jolla tarkoitetaan Euroopassa roma-, sinti- ja kale-ryhmään kuuluvia romaneja, kiertolaisia sekä itäisiä ryhmiä (domit ja lomit). Se käsittää monia erilaisia ryhmiä ja myös henkilöt, jotka pitävät itseään romanina.

EU-MIDIS II -tutkimuksessa romaneilla tarkoitetaan siinä mukana olevissa EU:n jäsenvaltioissa eläviä alkuperäisiä romaneja – ei siis romaneja, jotka ovat muuttaneet EU:n jäsenvaltiosta toiseen.

Lisätietoa, ks. Euroopan neuvosto (2012), Descriptive glossary of terms relating to Roma issues (romaniasioihin liittyvien termien sanasto), Strasbourg.

ottamatta – kerätä tietoja etnisestä alkuperästä, eivätkä kyseiset tutkimukset kata riittävällä tavalla romanien kaltaisia etnisiä vähemmistöjä.

Euroopan tilintarkastustuomioistuin antoi vuonna 2016 erityiskertomuksen romanien integrointia edistävien EU:n toimintapoliittisten aloitteiden ja rahoitustuen arvioinnista³. Erityiskertomuksen suosituksessa 8 b komissiota kehoitetaan kannustamaan jäsenvaltioita keräämään kattavalla tavalla tilastotietoja etnisestä alkuperästä seuraavien kahden vuoden aikana. Lisäksi siinä ehdotetaan, että Eurostat voisi sisällyttää asiaankuuluvia kysymyksiä EU:n tulo- ja elinolotilastoihin ja työvoimatutkimukseen. Euroopan komissio ei kuitenkaan hyväksynyt suositusta, koska sen mukaan tilastotietojen kerääminen etnisistä taustoista EU:n tilastotyökaluilla oli teknisesti hyvin vaikeaa ja kallista sekä oikeudellisesti haastavaa joissakin maissa.

Yhdistyneiden kansakuntien kestävä kehityksen toimintaohjelmassa Agenda 2030:ssä jäsenvaltiot ovat sitoutuneet tarkastelemaan seuraaville 15 vuodelle asetettujen tavoitteiden ja päämäärien toteuttamista sekä laatimaan indikaattoreita tämän työn avuksi. Laadukkaat, saatavilla olevat, ajantasaiset ja luotettavat eriteltyt tiedot ovat tarpeen edistymisen mittaamisen tueksi ja sen varmistamiseksi, ettei mikään ryhmä jää jälkeen⁴.

Tiedon tarpeen täyttäminen

EU:n perusoikeusvirasto (FRA) täyttää tällaista tiedon puutetta etnisiä vähemmistöjä ja romaneja koskevilla tutkimuksillaan. Raporttiin on poimittu romaneja koskevia tuloksia, jotka perustuvat toiseen Euroopan unionin vähemmistöjä ja syrjintää koskevaan tutkimukseen (EU-MIDIS II). Romaneja koskevat tulokset julkaistaan kokonaisuudessaan vuonna 2017.

Vuonna 2008 FRA tutki romaneja seitsemässä EU:n jäsenvaltiossa⁵ ensimmäisen Euroopan unionin vähemmistöjä ja syrjintää koskevan tutkimuksen (EU-MIDIS I)⁶ yhteydessä. Vuonna 2011 FRA toteutti yhdessä Euroopan komission, Yhdistyneiden kansakuntien kehitysohjelman (UNDP) ja Maailmanpankin kanssa [toisen tutkimuksen romaneista](#) 11:ssä EU:n jäsenvaltiossa⁷. Tutkimuksessa kerättiin tietoa romanien sosioekonomisesta tilanteesta työllisyyden, koulutuksen,

1 Euroopan unionin neuvosto (2013), [neuvoston suositus 378/1](#), annettu 9 päivänä joulukuuta 2013, jäsenvaltioissa toteutettavista romanien integraatiota edistävistä tuloksellisista toimenpiteistä (EUVL C 378, 24.12.2013, s. 1).
2 Euroopan komissio, [EU ja romanit](#) (verkkosivut englanniksi), 5.8.2016 ja Euroopan neuvosto (2012).

3 Euroopan tilintarkastustuomioistuin (ECA) (2016).
4 Lisätietoa on saatavana Agenda 2030:n [verkkosivuilla](#).
5 Bulgaria, Kreikka, Puola, Romania, Slovakia, Tšekki ja Unkari.
6 FRA (2009).
7 Bulgaria, Espanja, Italia, Kreikka, Portugali, Puola, Ranska, Romania, Slovakia, Tšekki ja Unkari.

asumisen ja terveyden, syrjintäkokemusten ja omien oikeuksien tuntemisen kannalta⁸.

FRA tutki romaneja kolmannen kerran vuonna 2016: EU-MIDIS II:n yhteydessä arvioitiin tilanteen kehittymistä ajan kuluessa ja tarkasteltiin lainsäädännöllisen ja toimintapolitiittisen kehityksen vaikutusta käytännössä. Tässä tutkimuksessa hyödynnettiin aiemmista tutkimuksista saatuja kokemuksia, jotta tuloksia voidaan verrata Eurostatin tilastoihin. Samalla pyrittiin kuitenkin säilyttämään mahdollisimman pitkälti vertailtavuus aiempiin romaneja koskeviin tutkimuksiin.

Tiedonkeruu

■ **Tutkimuksessa mukana olleet maat** – EU-MIDIS II:ssa kerättiin tietoja yli 25 500:lta maahanmuuttaja- tai vähemmistötaustaiselta vastaajalta kaikissa EU:n 28 jäsenvaltiossa. Tässä raportissa esitetyt tiedot perustuvat romaneille tehtyihin 7 947 yksilölliseen haastatteluun Bulgariassa, Espanjassa, Kreikassa, Kroatiassa, Portugalissa, Romaniassa, Slovakiassa, Tšekissä ja Unkarissa. Lisäksi kyselyssä kerättiin tietoja 33 785 romanista, jotka asuivat vastaajien kotitalouksissa. Euroopan neuvoston arvioiden mukaan yhdeksässä tutkimuksessa mukana olleessa maassa asuvien romanien osuus on noin 80 prosenttia EU:ssa asuvista romaneista⁹. EU-MIDIS II:ssa mukana olleista yhdeksästä maasta kahdeksan oli mukana vuoden 2011 romanitutkimuksessa ja kuusi vuoden 2008 EU-MIDIS I -tutkimuksessa.

■ **Tutkimuksen tulosten edustavuus** – Tulokset edustavat niitä romaneja, jotka asuvat yhdeksässä EU:n jäsenvaltiossa sellaisella maantieteellisellä tai hallinnollisella alueella, jossa romanien osuus väestöstä on yli 10 prosenttia. Mukaan luetaan henkilöt, jotka pitävät itsenään romanina tai johonkin muuhun kyseisen yleistermin alle luokiteltavaan ryhmään kuuluvana. Raportissa esitetyt tulokset koskevat siis jopa 80:tä prosenttia romaneista, ja ne kertovat heidän elinoloistaan, heidän perusoikeuksiensa toteutumisesta ja heidän kokemuksistaan syrjinnästä tutkimuksessa mukana olleissa yhdeksässä EU:n jäsenvaltiossa (lisätietoja, ks. ”[Tutkimus pätkinänkuoressa](#)”).

■ **Tutkimuksen osallistajat** – Tutkimukseen otettiin mukaan vähintään 16-vuotiaita yksityisessä kotitaloudessa asuvia henkilöitä, jotka pitivät itseään romanina ja joiden tavanomainen asuinpaikka oli ollut EU:n alueella vähintään 12 kuukauden ajan.

■ **Tutkimuksen kysymykset** – Vastajat antoivat tietoja henkilökohtaisesta tilanteestaan ja asuinoloistaan sekä kaikkien kotitalouteensa kuuluvien henkilöiden sosiodemografisista perusominaisuuksista. Tutkimukseen sisältyi kysymyksiä, jotka koskivat syrjintää työn, koulutuksen, asumisen ja terveydenhuollon alalla sekä käytettäessä julkisia tai yksityisiä palveluita. Samalla kysyttiin, miten usein syrjinnästä oli tehty ilmoitus. Lisäksi tutkimuksessa tiedusteltiin kokemuksia rikosten (myös viharikosten) uhriksi joutumisesta. Tutkimuksessa tiedusteltiin myös, miten hyvin vastaajat tunsivat oikeutensa ja valituskeinot. Kysely perustui EU-MIDIS I -tutkimukseen ja vuoden 2011 romanitutkimukseen. Sitä paranneltiin sidosryhmien ja asiantuntijoiden kuulemisten pohjalta. Vuonna 2014 tehtiin lisäksi kognitiivinen esitutkimus (kyselyn rakenteen parantamiseen tarkoitettu laatutyökalu)¹⁰. Haastattelut tehtiin lokakuusta 2015 huhtikuuhun 2016.

■ **Indikaattoreiden valinta** – Raportissa läpikäyty indikaattoreiden joukko vastaa romanien integraatiota edistäviä kansallisia strategioita koskevan vuoteen 2020 ulottuvan EU:n kehityksen painopistealoja: työllisyys ja köyhyys, koulutus, asuminen, terveys, syrjintä ja oikeuksien tuntemus. Yksityiskohtaiset tulokset ja lisäindikaattoreista tehty analyysi julkaistaan vuonna 2017. Analyyttistä vertailua varten indikaattorit on pidetty mahdollisuuksien mukaan samoina tai samankaltaisina kuin eurooppalaisissa standarditutkimuksissa, esimerkiksi EU:n tulo- ja elinoloilastoissa tai työvoimatutkimuksessa. Verrattavissa olevia indikaattoreita tarkastellaan ensin vuoden 2011 romanitutkimukseen ja EU-MIDIS I -tutkimukseen peilaten, ja tuloksesta kerrotaan vain, jos havaitut erot ovat suuria. Koska otantamenetelmää ja otanta-asetelman painotusten soveltamista oli parannettu vuonna 2016, vertailu vuoden 2011 romanitutkimukseen ja EU-MIDIS I -tutkimukseen on rajallista. Yksittäisissä tapauksissa joudutaan esittämään erinäisiä varauksia (lisätietoja, ks. ”[Tutkimus pätkinänkuoressa](#)”). Kunkin tutkimuksessa mukana olleen maan kehityssuuntauksia koskevissa analyysissä pitäisi ottaa huomioon menettelyyn liittyvät varaukset, tilastollinen vaihtelu ja perusteellisemmän analysoinnin tarve.

⁸ FRA (2012).

⁹ Euroopan neuvosto (2012).

¹⁰ Ks. Willis, G. B. (2005), s. 3.

1

Keskeiset havainnot ja FRA:n lausunnot

Seuraavia FRA:n lausuntoja, jotka perustuvat EU-MIDIS II:n romaneja koskeviin keskeisiin havaintoihin, olisi peilattava kasvua edistävissä Eurooppa 2020 -strategiassa asetettuihin tavoitteisiin ja erityisesti vuoden 2013 neuvoston suositukseen jäsenvaltioissa toteutettavista romanien integraatiota edistävästä tuloksellisista toimenpiteistä.

Eurooppa 2020 -strategiassa asetetaan tavoite, jonka mukaan köyhyyden tai sosiaalisen syrjäytymisen vaarassa olevien ihmisten määrää on vähennettävä 20 miljoonalla. Romanit ovat yliedustettuina köyhien ja sosiaalisesti syrjäytyneiden joukossa. FRA:n ensimmäisessä vuoden 2011 romanitutkimuksessa todettiin, että vähintään kahdeksan kymmenestä tutkimukseen osallistuneesta romanista oli vaarassa ajautua köyhyyteen ja keskimäärin harvempi kuin yksi kolmesta ilmoitti saavansa palkkaa työstä. Lähes puolet asui talossa, jossa ei ollut perusmukavuuksia, kuten sisäkeittiötä, sisä-wc:tä, sisäsuihkua tai -kylpytiloja eikä sähköjä.

Tässä yhteydessä Euroopan komissio hyväksyi heinäkuussa 2011 EU:n kehysten romanien integraatiota edistäville kansallisille strategioille. Siinä keskityttiin neljään alaan: koulutukseen, työllisyyteen, terveydenhuoltoon ja asumiseen. Jäsenvaltiot laativat romanien integraatiota edistävät kansalliset strategiansa sekä joukon kehukseen perustuvia yhdenmukaisia toimenpiteitä. Joulukuussa 2013 työllisyys-, sosiaalipolitiikka-, terveys- ja kuluttaja-asioiden neuvosto (TSTK-neuvosto) antoi suosituksen, jossa esitettiin jäsenvaltioille

ohjeita romanien integraatiota edistävien toimenpiteiden vaikuttavuuden lisäämiseksi. Samalla EU:n rakenne- ja investointirahastojen kautta annettulle rahoitukselle asetettiin erityinen temaattinen ennakkoehto, jonka mukaan romanien integraation edistämiseen tarkoitettujen varojen käyttöä varten on oltava laadittuna asianmukainen kansallinen romanien integraatiostrategia.

1.1 Köyhyys ja sosiaalinen syrjäytyminen

EU-MIDIS II:n mukaan 80 prosenttia romaneista elää edelleen oman maansa köyhyysriskirajan alla, joka kolmannen romanin kodissa ei ole juoksevaa vettä ja yhdellä kymmenestä ei ole sähköä. Lisäksi joka neljäs romanin (27 prosenttia) ja joka kolmannen romanilapsen (30 prosenttia) kodissa on nähty nälkää vähintään kerran edellisen kuukauden aikana.

Tämän perusteella vuoden 2013 neuvoston suosituksessa romanien integraatiota edistäville tuloksellisille toimenpiteille asetettu tavoite, joka koskee köyhyyden vähentämistä sosiaalisten investointien avulla, on kaukana toteutumisestaan. Sama pätee vuonna 2013 annettuun Euroopan komission suositukseen "Investoidaan lapsiin – murretaan huono-osaisuuden kierre", jossa esitetään jäsenvaltioille suuntaviivoja lasten köyhyyden ja sosiaalisen syrjäytymisen torjumiseen tähtäävien politiikkojen laadintaa ja täytäntöönpanoa varten.

FRA:n lausunto 1

EU:n jäsenvaltioiden pitäisi mukauttaa EU-ohjausjaksoon kuuluvia kansallisia uudistusohjelmiaan ja asettaa ehdottomaksi painopisteeksi köyhyyden äärimmäisten muotojen, erityisesti nälän, aliravitsemuksen ja romanien erittäin puutteellisten asuinolojen, lieventämiseksi, kuten myös YK:n kestävä kehityksen tavoitteessa 1 esitetään.

EU:n jäsenvaltioiden pitäisi varmistaa, että huono-osaisten henkilöiden, myös romanien, sosiaaliturvajärjestelmät ja sosiaalipalvelut ovat riittäviä ja saatavilla ja että mahdolliset edunsaajat myös käyttävät niitä.

Eurooppa 2020 -strategian ja kansallisten uudistusohjelmien kansallisissa tavoitteissa pitäisi puuttua nimenomaisesti romanilasten haavoittuvaan asemaan. Olisi varmistettava, että kaikissa kodeissa on vähintäänkin riittävät asuinolot, kuten juokseva vesi, sähkö ja riittävästi tilaa.

EU:n jäsenvaltioiden olisi hyödynnettävä mahdollisimman tehokkaasti vähävaraisimmille suunnatun eurooppalaisen avun rahastoa¹¹ ja tarjottava maksuttomia aterioita kouluissa ja hoitopaikoissa kaikille lapsille, myös romanilapsille, jotka ovat puutteellaisia ja kärsivät aliravitsemuksesta.

FRA:n lausunto 2

EU:n jäsenvaltioiden pitäisi varmistaa, että vuoden 2013 neuvoston suosituksessa esitetyn työllistymismahdollisuuksia koskevan suosituksen täytäntöön panemiseksi toteutettavissa toimenpiteissä kiinnitetään riittävästi huomiota opinnoista työelämään siirtymiseen. Näin varmistetaan, että koulutukseen panostaminen avaa työtilaisuuksia huono-osaisille henkilöille, kuten romaneille ja etenkin romaninuurille ja -naisille.

EU:n jäsenvaltioiden pitäisi kannustaa yrityksiä sitoutumaan vahvemmin erityisesti paikallistasolla, ja niiden pitäisi harkita sosiaalisten yritysten kehittämisen tukemista, jotta romaneille saadaan luotua kestäviä työpaikkoja. Painopiste on asetettava romaninaiisiin.

EU:n jäsenvaltioiden pitäisi panna täytäntöön vuoden 2013 neuvoston suosituksessa esitetty kehoitus edistää etnisiin vähemmistöihin, kuten romaneihin, kuuluvien henkilöiden – erityisesti naisten – työllistymismahdollisuuksia siviilihallinnon piirissä. Julkishallinnolle voi olla hyötyä etnisesti monenkirjavasta henkilöstöstä, ja samalla julkishallinnossa aletaan ymmärtää paremmin romanien kohtaamia erityisiä haasteita ja annetaan positiivisia roolimalleja etnisten vähemmistöjen yhteisöille.

1.2 Työelämään osallistuminen¹¹

EU-MIDIS II:n mukaan vain yksi neljästä vähintään 16-vuotiaasta romanista oli palkkatyössä tai toimi itsenäisenä ammatinharjoittajana tutkimusajankohtana. Romaninaisten työllisyys (16 prosenttia) oli paljon alhaisempi kuin romanimpiesten (34 prosenttia). Tutkimuksesta käy yleisesti ilmi, että 20–64-vuotiaista romaneista palkkatyössä kävi 43 prosenttia, mikä on selvästi alle EU:n keskiarvon, 70 prosenttia vuonna 2015. Nuorten tilanne on merkittävästi heikompi: keskimäärin 63 prosenttia 16–24-vuotiaista romaneista ei käynyt töissä eikä opiskellut tutkimusajankohtana. EU:n keskiarvo vastaavassa ikäryhmässä oli 12 prosenttia. Tämän ikäryhmän tuloksissa näkyy myös huomattava ero sukupuolten välillä: nuorista romaniniaisista 72 prosenttia ei käynyt töissä eikä opiskellut. Nuorten romanimpiesten vastaava osuus oli 55 prosenttia.

Tämän perusteella vuoden 2013 neuvoston suosituksen tavoite toteuttaa tehokkaita toimenpiteitä sen varmistamiseksi, että romanit saavat yhtäläisen kohtelun työmarkkinoille pääsyssä ja yhtäläiset työllistymismahdollisuudet, tulee olemaan huomattava haaste.

¹¹ Vähävaraisimmille suunnatun eurooppalaisen avun rahasto (FEAD) tukee jäsenvaltioiden toimia, joilla vähävaraisimmille tarjotaan materiaalista apua, kuten ruokaa, vaatteita ja muita tarpeellisia henkilökohtaisia tavaroita.

1.3 Koulutus

Ensimmäisen, vuoden 2011 romanitutkimuksen tulokset olivat huolestuttavia. Niiden mukaan ainoastaan joka toinen tutkimuksessa mukana ollut romanilapsi oli osallistunut esiopetukseen tai varhaiskasvatukseen ja hyvin pieni osa oli jatkanut koulunkäyntiä oppivelvollisuuden suoritettuaan. EU-MIDIS II:n tulosten mukaan romanilapset ovat kaikilla koulutusindikaattoreilla mitattuna jäljessä ikätovereistaan, jotka eivät ole romaneja. Vain noin puolet (53 prosenttia) romanilapsista, jotka ovat iältään vähintään 4-vuotiaita mutta alle kouluikäisiä, osallistuvat varhaiskasvatukseen. Keskimäärin 18 prosenttia 6–24-vuotiaista romaneista opiskelee ikäänsä vastaavaa alemmalla tasolla. Koulunsa keskeyttävien romanien osuus on suhteettoman suuri koko väestöön verrattuna. Romanilasten eriyttäminen koulussa on edelleen ongelmana Bulgariassa, Kreikassa, Slovakiassa ja Unkarissa, vaikka käytäntö on kielletty laissa ja Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen viimeaikaisessa oikeuskäytännössä.

Tämän perusteella vuoden 2013 neuvoston suosituksen tavoitetta toteuttaa tehokkaita toimenpiteitä sen takaamiseksi, että romanilapsia kohdellaan yhdenvertaisesti, heillä on täysimääräiset mahdollisuudet saada laadukasta yleisopetusta ja he kaikki suorittavat vähintään pakollisen koulutuksen, ei ole saavutettu. Tulosten mukaan viranomaiset eivät ole toteuttaneet tehokkaita

toimenpiteitä sen varmistamiseksi, että romanilapsilla olisi yhdenvertainen mahdollisuus osallistua esiopetukseen tai varhaiskasvatukseen taikka keskiasteen tai korkea-asteen koulutukseen.

FRA:n lausunto 3

EU:n jäsenvaltioiden pitäisi panna täytäntöön vuoden 2013 neuvoston suositus, jonka mukaan kaikenlainen eriyttäminen koulussa on lopetettava toteuttamalla välittömästi toimenpiteitä sen varmistamiseksi, että kaikilla romanilapsilla on yhdenvertainen mahdollisuus käydä kaikille yhteistä koulua kaikille yhteisissä luokissa.

Kansallisten opetusviranomaisten pitäisi tehdä tiivistä yhteistyötä romaniyhteisöjen ja paikallisviranomaisten kanssa yhteisöön liittyvien konfliktien tai romanivastaisuuden ratkaisemiseksi, jotteivät tällaiset ilmiöt estä romanivanhempia ilmoittamasta lapsiaan kaikille yhteisiin kouluihin ja kaikille yhteisiin luokkiin.

Paikallisviranomaisten pitäisi ottaa huomioon romanilasten yleiset asuinolot ja esteet, joita he kohtaavat koulumaailmassa. Toimenpiteillä pitäisi tarjota kannustimia, sosiaalista tukea ja tukea oppimiseen, jotta romanilasten kohtaamia lukuisia haasteita saadaan tasoitettua ja heillä olisi mahdollisuus lähteä muiden kanssa samalta viivalta.

Kansallisten opetusviranomaisten pitäisi antaa tarvittava tuki ja resursseja oppilaitoksille, joissa on romanioiskelijoita, jotta varmistetaan romanilasten pääsy ikäänsä vastaaviin luokkiin ja vähennetään koulunsa keskeyttävien määrää.

1.4 Oikeuksien tunteminen ja syrjinnästä ilmoittaminen

Vuoden 2011 romanitutkimuksessa noin puolet vastajista ilmoitti kokeneensa syrjintää etnisen alkuperänsä vuoksi. Vain pieni osa tunsikin lait, joissa kielletään etniseen alkuperään perustuva syrjintä työnhaun yhteydessä.

EU-MIDIS II:n mukaan romanit kohtaavat edelleen sietämättömän paljon syrjintää päivittäisessä elämässään, niin työnhaussa, työpaikalla, koulutuksessa, terveydenhuollossa, viranomaisten kanssa asioitaessa kuin kaupassa asioitaessa. Lähes puolet romaneista (41 prosenttia) on kokenut tullessaan syrjityksi etnisen alkuperänsä vuoksi vähintään kerran jollakin näistä päivittäisen elämän alueista edellisten viiden vuoden aikana. Joka neljäs romani (26 prosenttia) toi esille, että viimeisin syrjintätilanne oli tapahtunut tutkimusta edeltäneiden 12 kuukauden aikana. Eniten syrjintää edellisten 12 kuukauden aikana oli koettu julkisia tai yksityisiä palveluita käytettäessä (19 prosenttia) ja työnhaussa (16 prosenttia). Keskimäärin vain 12 prosenttia romaneista oli kuitenkaan ilmoittanut syrjinnästään viranomaiselle. Lisäksi lähes

kolmannes (27 prosenttia) tutkimukseen osallistuneista romaneista ei tiennyt yhtään lakia, jossa kielletään etniseen alkuperään perustuva syrjintä. Valtaosa romaneista (82 prosenttia) ei myöskään tuntenut yhtään organisatiota, joka auttaa syrjinnän kohteeksi joutuneita.

Tämän perusteella voidaan todeta, että vaikka vuoden 2013 neuvoston suosituksessa mainitaan nimenomaisesti erilaisia monialaisia toimenpiteitä syrjintään puuttumiseksi, paljon on vielä tehtävä rotusyrjintädirektiivin (2000/43/EY)¹² noudattamisen tehokkaan käytännön valvonnan varmistamiseksi, mitä suosituksessa nimenomaan edellytetään.

FRA:n lausunto 4

EU:n jäsenvaltioiden pitäisi varmistaa, että niiden hallintoviranomaiset ja tasa-arvoelimet toteuttavat tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että rotusyrjintädirektiivin (2000/43/EY) noudattamista valvotaan tehokkaasti käytännössä sukupuolinäkökohtia painottaen, kuten vuoden 2013 neuvoston suosituksessa edellytetään.

EU:n jäsenvaltioiden ja Euroopan komission pitäisi vahvistaa tukeaan kansalaisyhteiskunnan toteuttamille toimille, joilla pyritään lisäämään romanien tietoa oikeuksistaan.

EU:n jäsenvaltioiden pitäisi panna direktiivin 2000/43/EY 10 artikla täysimääräisesti täytäntöön. Artiklassa jäsenvaltiot velvoitetaan huolehtimaan siitä, että kyseisen direktiivin mukaisesti annetuista säännöksistä sekä jo voimassa olevista asioista koskevista säännöksistä "tiedotetaan jäsenvaltioiden alueella kaikin aiheellisin tavoin niille, joita asia koskee".

1.5 Seurannan ja arvioinnin tehostaminen

Yksi vuoden 2013 neuvoston suosituksessa edellytetyistä rakenteellisista toimenpiteistä liittyi poliitikkojen seurantaan ja arviointiin. Euroopan komissio ja FRA ovat edistyneet useiden vuosien ajan sellaisten tietojen keräämistä, jotka voidaan eritellä etnisen alkuperän mukaan ja jotka perustuvat tietoon vastaajien omasta identiteetistä. Tiedot kootaan vapaaehtoisuudelta ja täysin EU:n ja jäsenvaltioiden tietosuojalainsäädäntöjä noudattaen. Tässä yhteydessä FRA tekee säännöllisesti kyselytutkimuksia etnisiin, uskonnollisiin ja muihin vähemmistöihin kuuluvista henkilöistä. Yhteinen metodologia, jolla voidaan hankkia relevanttia ja vertailukelpoista tietoa romaniväestöstä eri jäsenvaltioissa ja seurata heidän sosiaalista

¹² Neuvoston direktiivi 2000/43/EY, annettu 29 päivänä kesäkuuta 2000, rodusta tai etnisestä alkuperästä riippumattoman yhdenvertaisen kohtelun periaatteen täytäntöönpanosta (EYVL L 180, 19.7.2000, s. 22).

integraatiotaan, on paras kehittää EU:n tasolla tiiviissä yhteistyössä kaikkien jäsenvaltioiden kesken.

Tilintarkastustuomioistuin kehottaakin romanien integrointia edistäviä EU:n toimintapoliittisia aloitteita ja rahoitustukia koskevan vuonna 2016 annetun erityiskertomuksen suosituksessa 8 Euroopan komissiota työskentelemään jäsenvaltioiden kanssa ja kehittämään yhteisen metodologian. Komissiota pyydetään kannustamaan ”jäsenvaltioita kansallisten lainsäädäntökehysten ja EU:n lainsäädännön sekä olemassa olevien poikkeusten mukaisesti keräämään kattavalla tavalla tilastotietoja etnisestä alkuperästä seuraavien kahden vuoden aikana”.

FRA:n lausunto 5

Euroopan komission pitäisi kannustaa EU:n jäsenvaltioita harkitsemaan etnistä alkuperää koskevien tilastotietojen keräämistä työvoimatutkimuksessa sekä Euroopan unionin tulo- ja elinolotilastoissa. Vaikka tilastotietojen keräämien romaniväestöstä on teknisesti ja oikeudellisesti haastavaa sekä kallista, yksittäiset jäsenvaltiot ovat testanneet onnistuneesti etnistä alkuperää koskevien kysymysten sisällyttämistä EU:n tulo- ja elinolotilastoihin ja työvoimatutkimukseen.

2

Mitä tulokset kertovat?

2.1 Köyhyys ja syrjäytyneet elinolot

Taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen 11 artiklassa viitataan ihmisoikeuksien yleismaailmallisen julistuksen 25 artiklaan, jonka mukaan jokaisella "on oikeus elintasoon, joka on riittävä turvaamaan hänen ja hänen perheensä terveyden ja hyvinvoinnin ravinnon, vaatetuksen, asunnon, lääkintähuollon ja välttämättömän yhteiskunnallisen huollon osalta"¹³. Yhdessä uudistetun Euroopan sosiaalisen peruskirjan kanssa nämä kansainväliset ihmisoikeusinstrumentit muodostavat laajemman perustan Euroopan komission vuonna 2016 esittämän, uutta Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilaria koskevan kuulemisen kehittämiseksi¹⁴.

Köyhyyden ja sosiaalisen syrjäytymisen torjuminen on yksi Eurooppa 2020 -strategian päätavoite. Jäsenvaltioissa toteutettavista romanien integraatiota edistävästä tuloksellisista toimenpiteistä vuonna 2013 annetussa neuvoston suosituksessa yhdistetään köyhyyden vähentäminen työmarkkinoiden aktivointiin ja niille pääsyn edistämiseen¹⁵. Tämä on keskeisellä sijalla myös Yhdistyneiden kansakuntien (YK) kestävän kehityksen tavoitteessa 1, jossa kehoitetaan poistamaan köyhyys sen kaikissa muodoissa vuoteen 2030 mennessä ja pyritään takaamaan köyhien ja huono-osaisten sosiaalinen suojele sekä lisäämään mahdollisuutta peruspalveluihin¹⁶.

YK:n kestävän kehityksen tavoitteet ja päämäärät

Tavoite 1: Poistaa köyhyys sen kaikissa muodoissa kaikkialta.

Alatavoite 1. Poistaa vuoteen 2030 mennessä äärimmäinen köyhyys kaikkialta (nykymittarien mukaan ihmiset, jotka elävät alle 1,25 dollarilla päivässä).

Alatavoite 2. Vähentää vuoteen 2030 mennessä ainakin puolella niiden kaikenikäisten miesten, naisten ja lasten määrää, jotka kansallisten määritelmien mukaan elävät köyhyydessä.

Alatavoite 3. Toteuttaa kansallisesti asianmukaiset sosiaaliturvajärjestelmät ja -toimenpiteet, sosiaaliturvan vähimmäistasot mukaan lukien, sekä saavuttaa merkittävä vakuutusuoja köyhille ja huono-osaisten vuoteen 2030 mennessä.

Tavoite 10: Vähentää eriarvoisuutta maiden sisällä ja niiden välillä.

Alatavoite 1. Nostaa vuoteen 2030 mennessä väestön köyhimmän 40 prosentin tulojen kasvu asteittain korkeammalle tasolle kuin kansallinen keskiarvo ja pitää se siellä.

¹³ Yhdistyneet kansakunnat (YK), yleiskokous, Ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus, 10.12.1948, 25 artikla. Ks. myös YK:n yleiskokous, taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus, 3.1.1976, 11 artikla.

¹⁴ Euroopan komissio (2016).

¹⁵ Vuoden 2013 neuvoston suositus, 2.6 kohta, köyhyyden vähentäminen sosiaalisten investointien avulla.

¹⁶ Ks. kestävän kehityksen tavoite 1. Ks. myös FRA (2016).

2.1.1 Tuloköyhyys

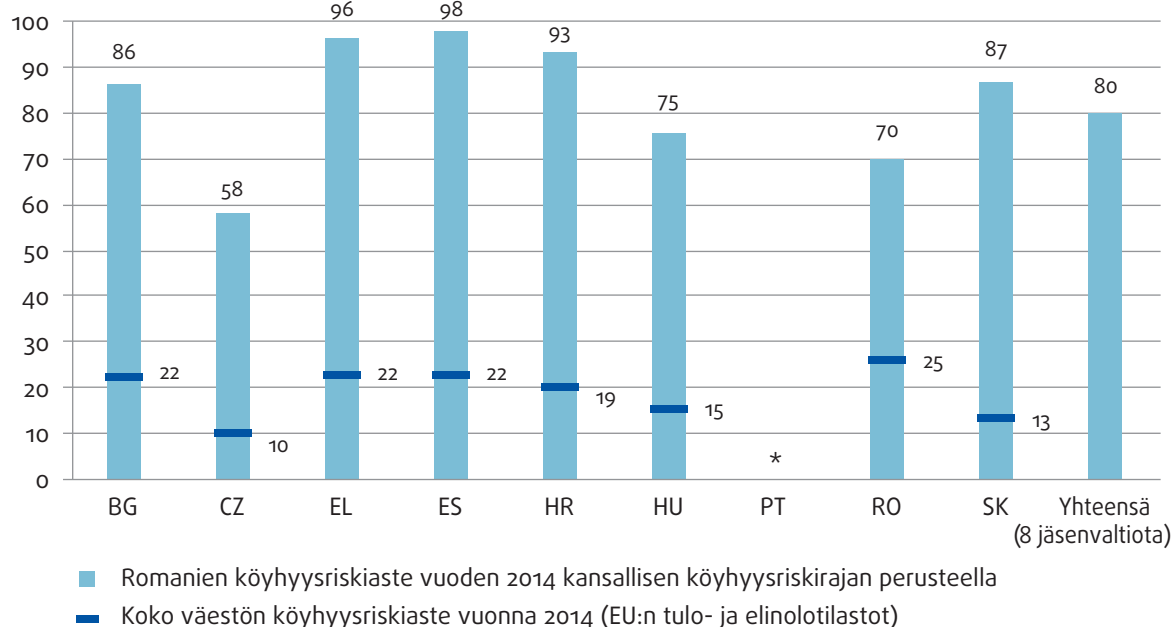
Köyhyysriskiaste sisältää henkilöt, joiden kotitalouksissa kotitalouden ekvivalentti tulo jää alle Eurostatin vuosittain julkaiseman kansallisen köyhyysriskirajan, joka on 60 prosenttia vuotuisesta mediaanitulosta sosiaalisten tulonsiirtojen jälkeen¹⁷.

Kaikkiaan 80 prosenttia tutkimukseen osallistuneista romaneista ja heidän lapsistaan eli alle oman maansa kansallisen köyhyysriskirajan jäävillä tuloilla (kaavio 1). Vertailun vuoksi voidaan todeta, että keskimäärin

17 prosenttiin väestöstä kohdistui EU:ssa köyhyysriski vuonna 2014. Tutkimuksessa mukana olleista romaneista lähes kaikki jäivät alle kansallisen tuloköyhyysrajan Espanjassa (98 prosenttia), Kreikassa (96 prosenttia) ja Kroatiassa (93 prosenttia). Osuus oli pienin Tšekissä (58 prosenttia), mutta sekin on edelleen lähes kuusi kertaa korkeampi kuin väestössä yleensä.

Tuloköyhyys vaikuttaa liittyvän romanien asuinkeksittymiin. Useimmissa maissa romanien köyhyysriskiaste on suurin alueilla, joiden kaikkia tai useimpia asukkaita vastaajat pitivät taustaltaan romaneina (kaavio 2).

Kaavio 1: Romanien köyhyysriskiaste (alle 60 prosenttia ekvivalentista mediaanitulosta sosiaalisten tulonsiirtojen jälkeen) verrattuna Eurostatin koko väestöä koskevaan asteeseen vuonna 2014 EU:n jäsenvaltioittain (%)^{a, b}

Huom. * Ei sovelleta. Portugalia koskevaa tietoa ei voida julkaista, koska puuttuvia tietoja on paljon (> 50 prosenttia).

^a Kaikista romanikotitalouksissa asuvista henkilöistä (n = 26 571); painotetut tulokset.

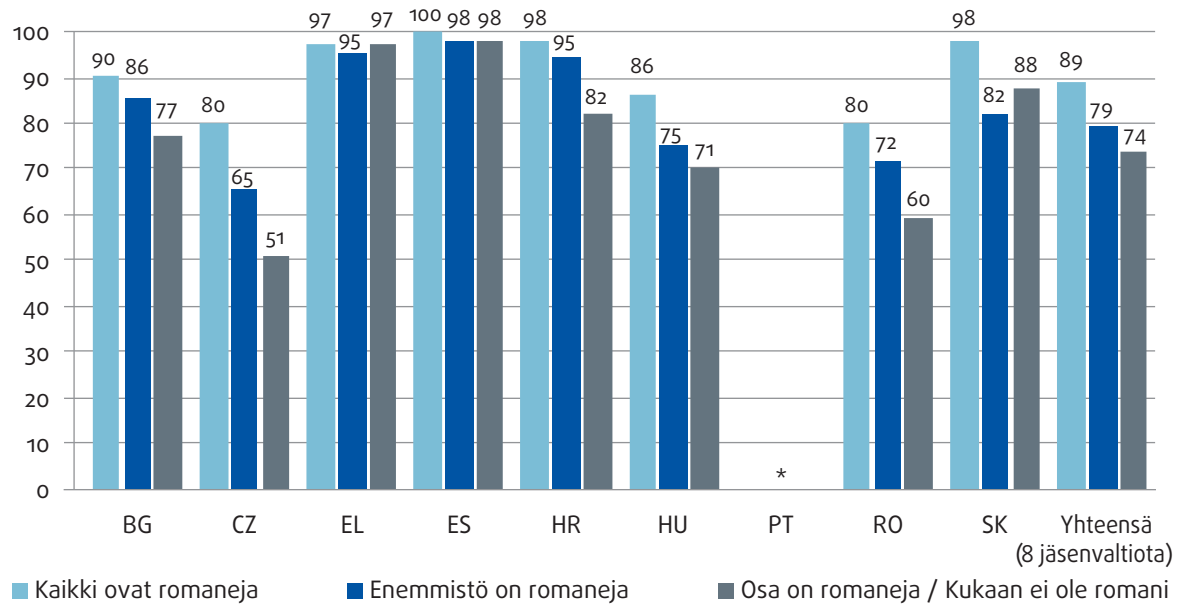
^b EU-MIDIS II -tutkimukseen perustuvan köyhyysriskiasteen muodostavat kaikki henkilöt, joiden senhetkinen kotitalouden kuukausittainen ekvivalentti nettotulo on alle kahdestoistaosan (Eurostatin julkaisemasta) kansallisesta köyhyysriskirajasta vuonna 2014. Ekvivalentilla nettotulolla tarkoitetaan kotitalouden kokonaistuloa verojen ja muiden vähennysten jälkeen jaettuna kotitalouteen kuuluvien henkilöiden määrällä. Henkilöt ilmaistaan kulutusyksikköinä, joiksi muuntamisessa käytetään niin kutsuttua OECD:n kulutusyksikköasteikkoa (1 – 0,5 – 0,3). Eurostat [ilc_lioz] (ladattu 14.9.2016).

Lähde: FRA, EU-MIDIS II 2016, romanit; Eurostat, EU:n tulo- ja elinolotilasto 2014.

17 EU-MIDIS II:n perusteella laskettu köyhyysriskiaste on vain rajallisesti verrattavissa EU:n indikaattoriin, joka kuvaa köyhyysriskiastetta sosiaalisten tulonsiirtojen jälkeen. EU-MIDIS II:n tulotiedot kerättiin vuosina 2015–2016, mutta sovellettu köyhyysraja perustuu vuoden 2014 EU:n tulo- ja elinolotilastoon (joka oli tämän raportin laatimishetkellä usein saatavilla oleva). Koska vuosien 2015–2016 köyhyysrajan odotetaan olevan korkeampi, romanien köyhyysriskiaste saatetaan aliarvioida tässä raportissa. EU-MIDIS II:ssa vastaajilta kysyttiin heidän kotitaloutensa senhetkistä kuukausituloista. Tämä voi johtaa kotitalouden vuositulojen aliarvioimiseen, mikä merkitsee sitä, että köyhyysriskiaste saatetaan yliarvioida EU-MIDIS II:ssa. Eurostatin indikaattoria varten kerättyihin tietoihin sisältyvät sen sijaan kotitalouksien vuosituloja koskevat tiedot.

Kreikka ja Espanja muodostavat poikkeuksen. Näissä jäsenvaltioissa köyhyysriski on erityisen suuri, mutta asuinalueiden välillä ei ole merkittävää eroa.

Kysyttäessä, riittävätkö kotitalouden kokonaistulot toimeentuloon, 92 prosenttia tutkimukseen osallistuneista romaneista ilmoitti, että heillä oli asian suhteen jonkin verran vaikeuksia, ja 45 prosentilla oli suuria vaikeuksia. Kreikassa ja Portugalissa vastaava osuus oli 74 prosenttia (kaavio 3).

Kaavio 2: Romanien köyhyysriskiaste^a ja keskittyminen^b asuinalueille EU:n jäsenvaltioittain (%)^c

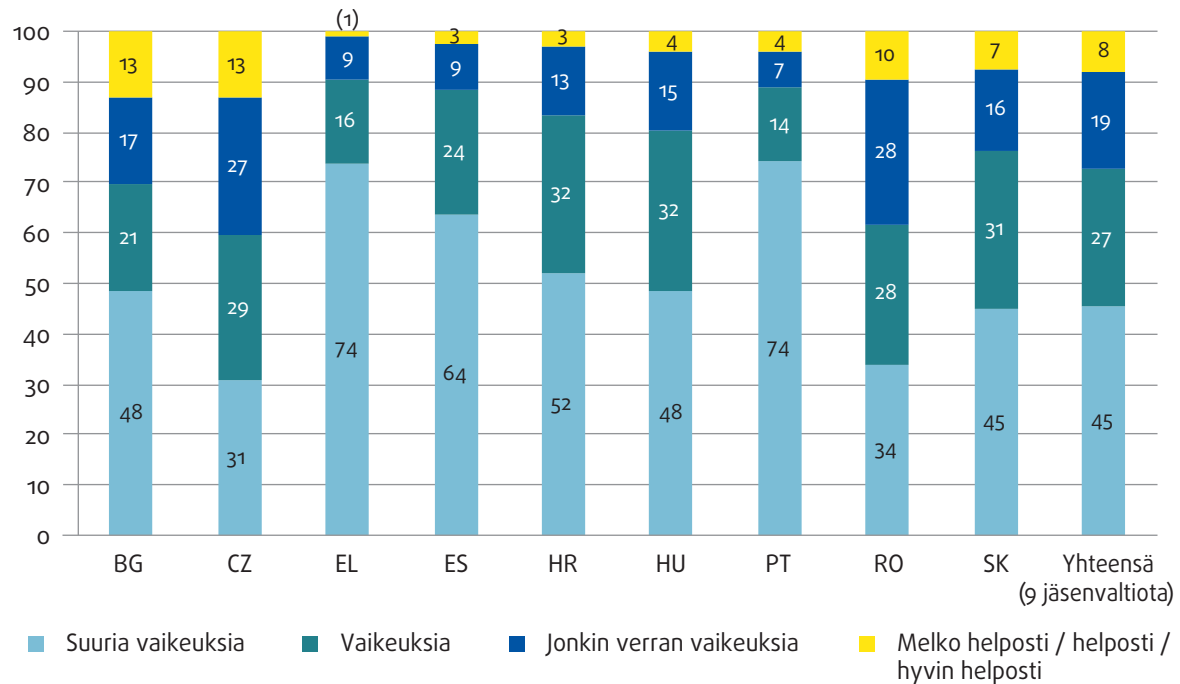
Huom. * Ei sovelleta. Portugalia koskevaa tietoa ei voida julkaista, koska puuttuvia tietoja on paljon (> 50 prosenttia).

^a Kaikista romanikotitalouksissa asuvista henkilöistä, Portugalia lukuun ottamatta (n = 26 419); painotetut tulokset.

^b Keskittymisestä kysyttiin seuraavaa: "Kuinka moni asuinalueellanne asuvista on taustaltaan mielestänne teidän tavoin romani: kaikki asukkaat, enemmistö asukkaista, osa asukkaista vai ei yksikään asukkaista?"

^c Pyöristämisen vuoksi kaaviossa olevat yhteismäärät voivat poiketa tekstistä prosenttiyksiköllä.

Lähde: FRA, EU-MIDIS II 2016, romanit.

Kaavio 3: Romanien toimeentulokyky EU:n jäsenvaltioittain (%)^{a, b, c}

Huom. ^a Kaikista romanikotitalouksissa asuvista henkilöistä (n = 31 334); painotetut tulokset.

^b Tutkimuskysymys: "Pystyykö kotitaloutenne tulemaan toimeen kotitaloutenne kokonaistulot huomion ottaen?"

^c Pyöristämisen vuoksi kaaviossa olevat yhteismäärät voivat poiketa tekstistä prosenttiyksiköllä.

Lähde: FRA, EU-MIDIS II 2016, romanit.

2.1.2 Nälkä

Ihmisoikeuksien yleismaailmallisen julistuksen 25 artiklassa sekä taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen 11 artiklassa määrätään yksilön oikeudesta ravintoon ja välttämättömään yhteiskunnalliseen huoltoon. Oikeus sosiaaliapuun on vahvistettu EU:n perusoikeuskirjan 34 artiklassa (oikeus sosiaaliturvaan ja toimeentuloturvaan). Näitä oikeuksia loukataan selvästi, jos ihmiset kärsivät nälkää ja aliravitsemusta. Taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia käsittelevä komitea on tulkinnut oikeutta asianmukaiseen ravintoon yleiskommentissaan 12 (1999) ja todennut, että kyseinen oikeus toteutuu, kun jokaisella miehellä, naisella ja lapsella on joko yksin tai yhdessä toisten kanssa fyysinen ja taloudellinen mahdollisuus saada milloin tahansa asianmukaista ravintoa tai keinot ravinnon hankkimiseen. Nälän poistaminen ja ruokaturvan saavuttaminen on toinen kestävä kehityksen tavoitteista.

Kaaviosta 4 käy ilmi, että 7 prosenttia tutkimukseen osallistuneista romaneista asuu kotitalouksissa, joissa vähintään yksi henkilö oli mennyt säännöllisesti (4 kertaa tai enemmän) nälkäisenä nukkumaan edeltävän kuukauden aikana. Näin oli käynyt 17 prosentille Kroatian romaneista, 13 prosentille Kreikan romaneista ja 11 prosentille Unkarin romaneista. Kreikassa lähes puolet (47 prosenttia) asuu

YK:n kestävä kehityksen tavoitteet ja päämäärät

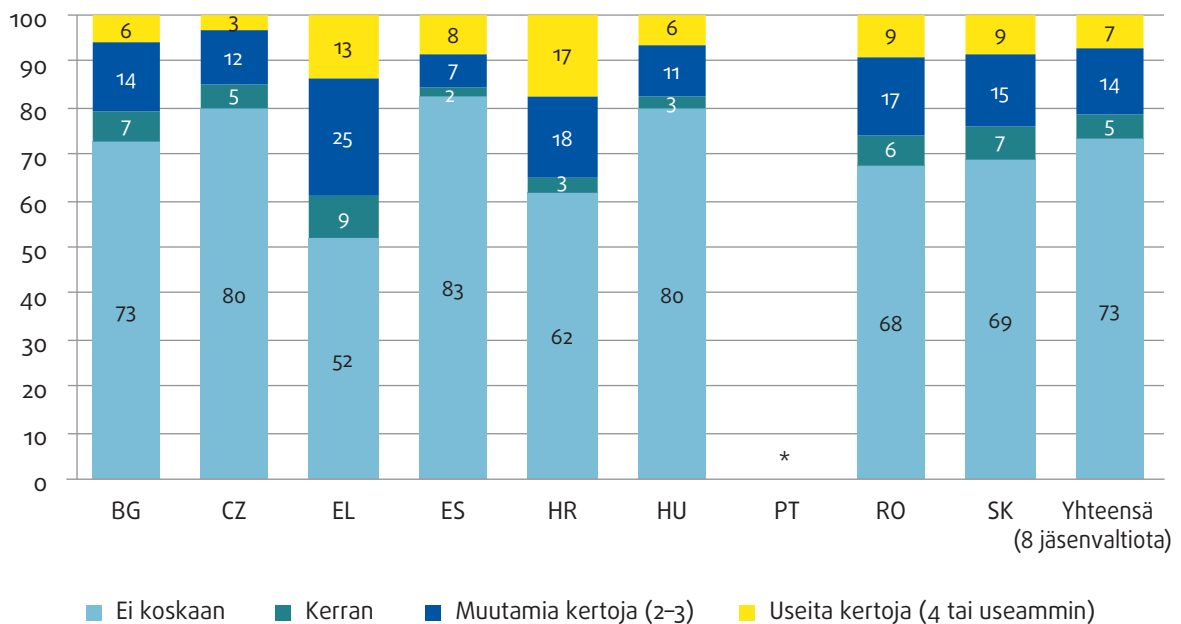
Tavoite 2: Poistaa nälkä, saavuttaa ruokaturva, parantaa ravitsemusta ja edistää kestävä maataloutta.

Alatavoite 1. Poistaa vuoteen 2030 mennessä nälkä ja varmistaa, että kaikki, erityisesti köyhät ja huono-osaiset, mukaan lukien pikkulapset, saavat riittävästi turvallista ja ravinteikasta ruokaa ympäri vuoden.

Alatavoite 2. Poistaa vuoteen 2030 mennessä kaikki aliravitsemuksen muodot esimerkiksi saavuttamalla vuoteen 2025 mennessä alle 5-vuotiaiden lasten kasvun hidastumista ja kuihtumista koskevat kansainvälisesti sovitut tavoitteet, sekä vastata murrosikäisten tyttöjen, raskaana olevien ja imettävien naisten sekä ikääntyneiden ihmisten ravitsemuksellisiin tarpeisiin.

kotitaloudessa, jossa joku on joutunut menemään nukkumaan nälkäisenä vähintään kerran edeltävän kuukauden aikana. Tämä on erityisen huolestuttavaa, sillä palkkatyössä käyvien romanien osuus on suurin Kreikassa, mutta palkka ei vaikuta riittävän kattamaan edes perustarpeita, kuten ravintoa. Lisäksi tutkimukset osoittavat, että tutkimukseen osallistuneissa maissa keskimäärin joka kolmas romanilapsi asui kotitaloudessa, jossa oli nähty nälkää vähintään kerran edellisen kuukauden aikana.

Kaavio 4: Sellaisissa kotitalouksissa asuvat romanit, joissa vähintään yksi henkilö on mennyt edellisen kuukauden aikana nälkäisenä nukkumaan kerran, muutamia kertoja tai neljä kertaa tai useammin, EU:n jäsenvaltioittain (%)^{a, b}

Huom. * Ei sovelleta. Portugalin tulosta ei voida julkaista, koska puuttuvia tietoja on paljon (> 25 prosenttia).

^a Kaikista romanikotitalouksissa asuvista henkilöistä (n = 31 793); painotetut tulokset.

^b Tutkimuskysymys: "Oletteko te tai joku muu kotitaloudestanne mennyt nälkäisenä nukkumaan edellisen kuukauden aikana, koska raha ei ole riittänyt ruokaan? Jos olette, miten usein näin on käynyt edellisen kuukauden aikana?"

Lähde: FRA, EU-MIDIS II 2016, romanit.

Vuoden 2011 tutkimuksen tuloksiin verrattuna niiden romanien osuus, jotka asuivat kotitalouksissa, joissa vähintään yksi henkilö oli joutunut menemään nälkäisenä nukkumaan edellisen kuukauden aikana, oli laskenut Bulgariassa, Romaniassa, Tšekissä ja Unkarissa. Tilanne oli pysynyt ennallaan Espanjassa, Kreikassa ja Slovakiassa.

2.2 Työelämään osallistuminen

EU:n perusoikeuskirjan 15 artiklassa vahvistetaan oikeus tehdä työtä. Eurooppa 2020 -strategian ensimmäinen päätavoite on varmistaa vuoteen 2020 mennessä, että 75 prosenttia EU:n 20–64-vuotiaista käy työssä. Vuoden 2013 neuvoston suosituksessa suositellaan, että jäsenvaltiot toteuttavat tehokkaita toimenpiteitä tämän tavoitteen saavuttamiseksi esimerkiksi torjumalla syrjintää ja tukemalla ensimmäisen työpaikan saamista, ammatillista koulutusta, työssä oppimista, elinikäistä oppimista ja ammattitaidon kehittämistä sekä itsenäisen ammatinharjoittamisen ja yrittäjyyden tukemista. Kolmessa kestävä kehityksen tavoitteeseen 8 ”edistää kaikkia koskevaa kestävää talouskasvua, täyttä ja tuottavaa työllisyyttä sekä säällisiä työpaikkoja” kuuluvassa alatavoitteessa keskitytään työelämään osallistumiseen.

YK:n kestävä kehityksen tavoitteet ja päämäärät

Tavoite 8: Edistää kaikkia koskevaa kestävää talouskasvua, täyttä ja tuottavaa työllisyyttä sekä säällisiä työpaikkoja.

Alatavoite 5. Saavuttaa vuoteen 2030 mennessä täysi ja tuottava työllisyys ja säällinen työ kaikille, mukaan lukien nuorille ja vammaisille, sekä sama palkka samanarvoisesta työstä.

Alatavoite 6. Vähentää vuoteen 2020 mennessä merkittävästi niiden nuorten määrää, jotka eivät käy työssä tai opiskele.

Alatavoite 8. Suojata työelämän oikeuksia ja taata turvallinen työympäristö kaikille työntekijöille, mukaan lukien siirtotyöläisille, erityisesti naisille ja epävarmassa työsuhteessa oleville.

2.2.1 Pääasiallinen toiminta

Keskimäärin yksi neljästä vähintään 16-vuotiaasta romanista (25 prosenttia) ilmoitti tutkimusajankohtana pääasialliseksi toiminnakseen palkkatyön tai itsenäisen ammatinharjoittamisen (taulukko 1). Tähän kuuluvat kokoaikainen ja osa-aikainen työ sekä satunnaistyö silloin, kun se katsotaan pääasialliseksi toiminnaksi¹⁸. Lähes

kaksi kertaa useampi henkilö (64 prosenttia) ilmoitti olevansa työsuhteessa valtaväestön keskuudessa jossakin kyseessä olleista yhdeksästä EU:n jäsenvaltiosta¹⁹. Vuoden 2011 tutkimuksen tuloksiin verrattuna merkittävää parannusta ei ole tapahtunut. Itse ilmoitetun työmarkkina-aseman perusteella työssä käyvien romanien osuus oli suurin Kreikassa (43 prosenttia) ja seuraavaksi suurin Unkarissa (36 prosenttia) ja Portugalissa (34 prosenttia). Osuudet olivat pienimpiä Kroatiaassa (8 prosenttia) ja Espanjassa (16 prosenttia).

Kolmannes tutkittujen romanikotitalouksien jäsenistä (34 prosenttia) ilmoitti olevansa työttömänä. Työttömänä oli yli 50 prosenttia Kroatiaassa (62 prosenttia), Espanjassa (57 prosenttia) ja Bulgariassa (55 prosenttia). Romaniassa romaneja oli oman ilmoituksen perusteella työttömänä erityisen vähän: 5 prosenttia. Portugalissa työttömänä oli 17 prosenttia ja Unkarissa 23 prosenttia. Koska itsensä katsominen työttömäksi ja kotitaloustyötä tekevien henkilöiden osuus ovat yhteydessä toisiinsa, maakohtaisella tasolla tarvittaisiin tarkempaa tutkimusta sen analysoimiseksi, onko ilmoitus työttömyydestä tai työmarkkinoilta poistumisesta tehty ja johtuvatko nämä irtisanoutumisesta.

Lisäksi taulukosta 1 näkyy, että sukupuolten välinen ero on merkittävä: 34 prosenttia romanimiehistä ilmoittaa pääasialliseksi toiminnakseen työssäkäynnin, mutta näin tekee vain 16 prosenttia romaninaisista. Vertailun vuoksi voidaan todeta, että sukupuolten välinen ero koko väestössä on edelleen merkittävä, muttei yhtä suuri kuin romaneilla (71 prosenttia miehistä ja 57 prosenttia naisista käy työssä). Romanien työmarkkinoille osallistumisessa nähtävillä oleva sukupuolten välinen ero voisi selittyä sillä, että naiset tekevät enemmän kotitaloustöitä pääasiallisena toimintanaan. Myös vuoden 2011 romanitutkimuksessa kävi ilmi, että sukupuolten välinen ero työmarkkinoille osallistumisessa oli merkittävä ja että suurempi osuus naisista teki pääasiassa kotitaloustöitä. Kotitaloustyöt olivat vuonna 2016 (kuten myös vuonna 2011) toiseksi yleisimmin ilmoitettua pääasiallista toimintaa työttömyyden jälkeen. EU-MIDIS II:n havaintojen perusteella 28 prosenttia kaikista tutkimukseen osallistuneista romaninaisista ilmoitti kotitaloustyöt pääasialliseksi toiminnakseen, kun kaikista romanimiehistä näin teki 6 prosenttia. Osuus on suurempi romaninaisilla koko väestön naisiin verrattuna. Tämä voi johtua perinteisiin sukupuolirooleihin kohdistuvista odotuksista²⁰.

18 ”Pääasiallinen toiminta” tarkoittaa kotitalouksien kaikille jäsenille asetettua kysymystä heidän tämänhetkisestä työllisyystilanteesta. Se eroaa ILO:n mallista ja työvoimatutkimuksessa käytetystä mallista (MAINSTAT-muuttuja). Työssäkäynti pitää sisälleen myös jonkin verran palkatonta työtä perheyrityksissä, jossa ansioiden katsotaan menevän perheelle.

19 Tiedot perustuvat Eurostatilta pyydettyihin tietoihin, jotka koskivat työvoimatutkimuksessa ilmoitettua työmarkkina-asemaa (MAINSTAT), 15-vuotiaat ja sitä vanhemmat.

20 FRA (2014).

Taulukko 1: Nykyinen pääasiallinen toiminta yhdeksässä EU:n jäsenvaltiossa, kaikki romanikotitalouksissa asuvat vähintään 16-vuotiaat henkilöt (%)^{a, b}

EU:n jäsenvaltio		Työssä	Työtön	Ei työssä sairauden tai työkyvyttömyyden tähden	Tekee kotitaloustoimia	Eläkkeellä	Muusta syystä työelämän ulkopuolella (opiskelu, varusmiespalvelu tai muu syy)
BG	Naiset	16	59	(1)	6	16	3
	Miehet	29	52	(1)	(0)	13	5
	Yhteensä	23	55	1	3	14	4
CZ	Naiset	21	30	5	18	18	8
	Miehet	37	35	3	(1)	16	8
	Yhteensä	29	32	4	9	17	8
EL	Naiset	20	26	2	48	(1)	(2)
	Miehet	67	25	4	(0)	(2)	(2)
	Yhteensä	43	26	3	25	2	2
ES	Naiset	12	51	3	24	6	4
	Miehet	21	63	5	(0)	6	5
	Yhteensä	16	57	4	12	6	5
HR	Naiset	5	51	4	34	(1)	6
	Miehet	11	74	3	(0)	(2)	8
	Yhteensä	8	62	4	17	2	7
HU	Naiset	26	22	8	14	13	17
	Miehet	45	24	5	(0)	16	9
	Yhteensä	36	23	6	7	14	13
PT	Naiset	23	12	(1)	46	9	9
	Miehet	44	22	(1)	(1)	15	18
	Yhteensä	34	17	(1)	24	12	13
RO	Naiset	13	4	2	59	10	11
	Miehet	42	6	4	22	13	13
	Yhteensä	28	5	3	40	12	12
SK	Naiset	14	46	4	15	13	8
	Miehet	26	50	4	(1)	11	8
	Yhteensä	20	48	4	8	12	8
Yhteensä (9 jäsenvaltiota)	Naiset	16	32	3	28	12	8
	Miehet	34	35	4	6	12	9
	Yhteensä	25	34	4	17	12	8

Huom. ^a Kaikista romanikotitalouksissa asuvista vähintään 16-vuotiaista henkilöistä (n = 22 097); painotetut tulokset.

^b Tulokset, jotka perustuvat pieneen määrään vastauksia, ovat tilastollisesti vähemmän luotettavia. Sen vuoksi tulokset, jotka perustuvat 20–49 painottamattomaan havaintoon ryhmän kokonaismäärässä, tai soluihin, joissa on alle 20 painottamatonta havaintoa, on merkitty sulkeisiin. Tuloksia, jotka perustuvat alle 20 painottamattomaan havaintoon ryhmän kokonaismäärässä, ei julkaista.

Lähde: FRA, EU-MIDIS II 2016, romanit.

Noin 12 prosenttia romanivastaajista ilmoitti pääasialliseksi toiminnakseen olevansa eläkkeellä, eikä naisten ja miesten välillä ollut merkittävää eroa. Määrä on verrattain pieni ja johtuu siitä, että koko väestöön verrattuna romanit ovat keskimäärin nuorempia. Tämä voi selittyä sillä, että romanien syntyvyys on suurempi ja

elinajanodotus lyhempi valtaosassa tutkimukseen osallistuneista maista²¹. Eläkkeellä olevien romanien osuus on pienin (2 prosenttia) Kroatiassa ja Kreikassa.

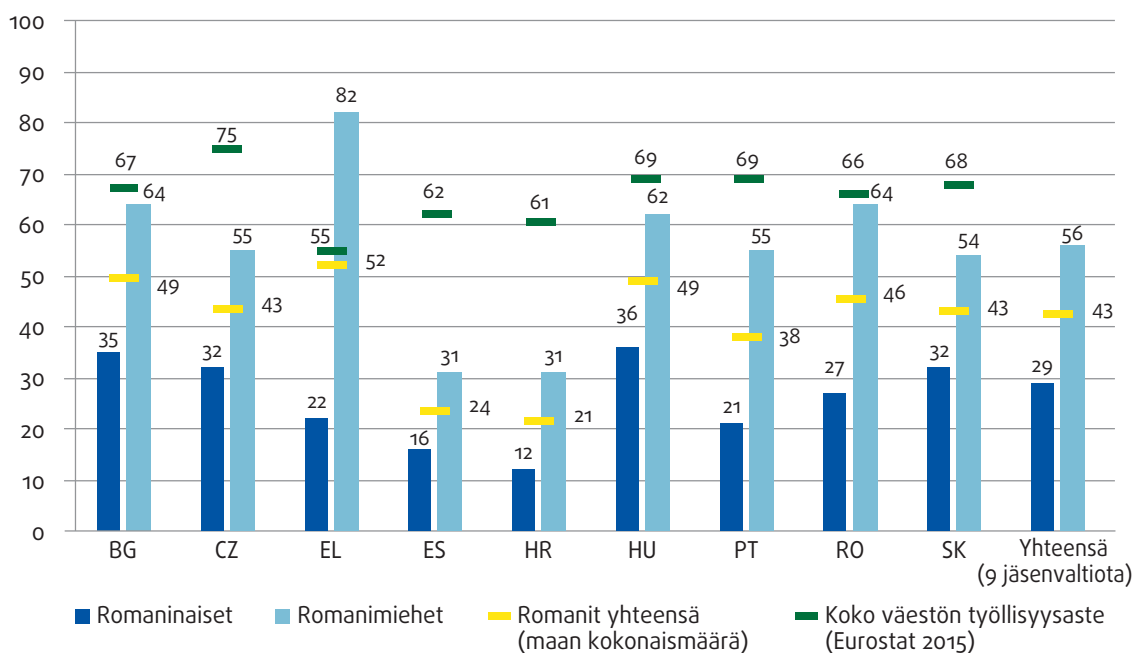
²¹ Fundación Secretariado Gitano (toim.) (2009).

2.2.2 Ansiotyö

Ansiotyötä tekeville tarkoitetaan henkilöitä, jotka kävivät palkkatyössä tai toimivat itsenäisenä ammatinharjoittajana tutkimuksen ajankohtana²². Mukaan luetaan myös henkilöt, jotka olivat tehneet neljän edellisen viikon aikana jotain työtä ansaitakseen rahaa²³. Tämä mukailee suurin piirtein sitä työllisyysasteen määritelmää, jota Eurostat käyttää Eurooppa 2020 -tavoitteita mittaamisessa²⁴.

Jotain työtä neljän edellisen viikon aikana koskevalla kysymyksellä omaan ilmoitukseen perustuva työllisyysaste nousee keskimäärin 18 prosenttiyksikköä. Kaikkiaan romanien ansiotyöaste yhdeksässä tutkimukseen osallistuneessa EU:n jäsenvaltiossa oli näin ollen 43 prosenttia (kaavio 5). Tämä jää selvästi alle EU-28:n keskimääräisen työllisyysasteen, joka oli 70 prosenttia vuonna 2015. Ansiotyössä käyvien osuus oli suurin Kreikassa (52 prosenttia) ja alhaisin puolestaan Kroatiassa (21 prosenttia).

Kaavio 5: 20–64-vuotiaiden romaninaisten ja -miesten ansiotyöaste^a, mukaan lukien itsenäinen ammatinharjoittaminen, satunnaistyö ja työ edellisten neljän viikon aikana, verrattuna Eurooppa 2020 -strategian vuoden 2015 työllisyysasteeseen (Eurostat)^b EU:n jäsenvaltioittain (%)

Huom. ^a Kaikista romanikotitalouksissa asuvista 20–64-vuotiaista henkilöistä (n = 17 806); painotetut tulokset.

^b Eurooppa 2020 -strategian mukainen työllisyysaste vuonna 2015: Eurostat t2020_10 (ladattu 13.9.2016). Tämä on laskettu jakamalla 20–64-vuotiaiden työssä käyvien henkilöiden määrä samaan ikäryhmään kuuluvien henkilöiden kokonaismäärällä. Indikaattori perustuu ILO:n malliin (työvoimatutkimus).

Lähde: FRA, EU-MIDIS II 2016, romanit.

- 22 Määritelmän ulkopuolelle jätettiin perheyrityksissä apulaisina työskentelevät henkilöt, joille ei maksettu työstä.
- 23 Vuoden 2011 romanikyselyssä ei kysytty, oliko henkilö tehnyt jotain ansiotyötä neljän edellisen viikon aikana, joten suora vertailu vuoden 2016 tuloksiin ei ole mahdollista.
- 24 Laskettu ansiotyöaste ei ole tarkalleen ottaen verrattavissa Eurostatin työllisyysasteeseen, joka perustuu Kansainvälisen työjärjestön ILO:n malliin. Siinä työssä käyviksi katsotaan vähintään 15-vuotiaat henkilöt, jotka ovat tehneet töitä vähintään tunnin ajan maksua, muuta etuutta tai perheen ansiota vastaan viitejaksona olevalla viikolla, sekä henkilöt, jotka eivät ole tehneet työtä viitejaksona olevalla viikolla mutta joilla on työpaikka tai yritys, josta he ovat väliaikaisesti pois. Romanitutkimuksessa laskettu ansiotyöaste perustuu kotitalouksista pidettävään rekisteriin ja vastaajille tehtyyn kyselyyn senhetkisestä pääasiallisesta toiminnasta. Perheyrityksissä palktomana apulaisena työskennelleet henkilöt jätettiin pois laskuista. Jos pääasialliseksi toiminnaksi ilmoitettiin työelämän ulkopuolella oleminen tai palkaton työ, jatkokysymyksenä tiedusteltiin, oliko henkilö tehnyt edellisten neljän viikon aikana jotain työtä ansaitakseen rahaa. Tämän kysymyksen tarkoituksena oli saada selville myös epävirallinen työ tai pienet työkeikat, jotka voivat edesauttaa perheen toimeentuloa ja joilla voi olla erityisen paljon merkitystä joillekin romanikotitalouksille.

Kaikissa maissa havaittiin merkittävä ero sukupuolten välillä. Ero oli suurin Kreikassa (22 prosenttia romanin naisista teki ansiotyötä, romanimiehistä 82 prosenttia). Seuraavaksi suurin se oli Romaniassa (27 prosenttia naisista, 64 prosenttia miehistä). Sukupuolten välinen ero oli pienin Espanjassa, jossa 16 prosenttia romanin naisista ja 31 prosenttia romanimiehistä oli ollut ansiotyössä edellisten neljän viikon aikana.

Ansiotyötä tekevien romanien osuus on lähimpänä koko väestön ansiotyöastetta Kreikassa, ja romanimiesten osuus jopa ylittää sen. Tätä voidaan selittää osittain sillä, että suuri osa romaneista ilmoittaa olevansa itsenäisiä ammatinharjoittajia ja tekevänsä satunnaistyötä, mikä havaittiin myös vuoden 2011 romanitutkimuksessa. Toisaalta kun ansiotyöaste on korkea samaan aikaan köyhyysasteen kanssa (96 prosenttia Kreikan romaneista), kertoo se siitä, että monet romanit ovat työtä tekeviä köyhiä tai työskentelevät lähinnä pienipalkkaisissa ammateissa. Kaikissa muissa maissa romanien

ansiotyöaste jää koko väestön asteesta sekä miesten että naisten kohdalla.

Ansiotyössä käyvien henkilöiden osuudet eroavat merkittävästi eri ikäryhmissä (taulukko 2). Kaava on sama kaikissa tutkimukseen osallistuneissa maissa. Kaikkiaan 48 prosenttia 25–54-vuotiaista ja 38 prosenttia 20–24-vuotiaista tekee ansiotyötä. Iäkkäämpien ihmisten tilanne on kuitenkin huomattavasti huonompi: keskimäärin vain 24 prosenttia 55–64-vuotiaista romaneista tekee ansiotyötä, kun vastaavassa ikäryhmässä EU-28:n keskiarvo on 53 prosenttia. Yli 55-vuotiaiden romanien ansiotyöaste on lähellä koko väestön työllisyysastetta vain Portugalissa (49 prosenttia) ja Kreikassa (48 prosenttia). Se jää kaikissa ikäryhmissä kuitenkin selvästi Eurooppa 2020 -strategiassa asetetusta 75 prosentin työllisyystavoitteesta. Nuorten 16–24-vuotiaiden romanien tilanne on samaan tapaan huono: keskimäärin vain 27 prosenttia on ansiotyössä. Samaan ikäryhmään kuuluvilla nuorilla EU-28:ssa vastaava osuus on keskimäärin 30 prosenttia.

Taulukko 2: 20–64-vuotiaiden romanien ansiotyöaste, mukaan lukien itsenäinen ammatinharjoittaminen, satunnaistyö ja työ edellisten neljän viikon aikana ikäryhmittäin ja maittain (%)^{a, b, c}

EU:n jäsenvaltio	20–24-vuotiaat	25–54-vuotiaat	55–64-vuotiaat	20–64-vuotiaat yhteensä
BG	45	55	31	49
CZ	34	50	22	43
EL	45	55	48	52
ES	24	25	16	24
HR	22	22	(19)	21
HU	47	56	22	49
PT	28	37	49	38
RO	43	52	22	46
SK	35	48	23	43
Yhteensä	38	48	24	43

Huom. ^a Kaikista romanikotitalouksissa asuvista 20–64-vuotiaista henkilöistä (n = 17 806); painotetut tulokset.

^b Perustuu kotitalouksille tehtyyn kyselyyn ja vastaajille tehtyyn kyselyyn senhetkisestä pääasiallisesta toiminnasta. Jos pääasiallisesti toiminnaksi ilmoitettiin työelämän ulkopuolella oleminen tai palkaton työ, jatkokysymyksenä tiedusteltiin, oliko henkilö tehnyt edellisten neljän viikon aikana jotain työtä ansaitakseen rahaa. Perheyrietyksissä palkattomana apulaisena työskennelleet henkilöt jätettiin pois laskuista.

^c Tulokset, jotka perustuvat pieneen määrään vastauksia, ovat tilastollisesti vähemmän luotettavia. Sen vuoksi tulokset, jotka perustuvat 20–49 painottamattomaan havaintoon ryhmän kokonaismäärässä, tai soluihin, joissa on alle 20 painottamatonta havaintoa, on merkitty sulkeisiin. Tuloksia, jotka perustuvat alle 20 painottamattomaan havaintoon ryhmän kokonaismäärässä, ei julkaista.

Lähde: FRA, EU-MIDIS II 2016, romanit.

2.2.3 Työelämän ja koulutuksen ulkopuolella olevat nuoret

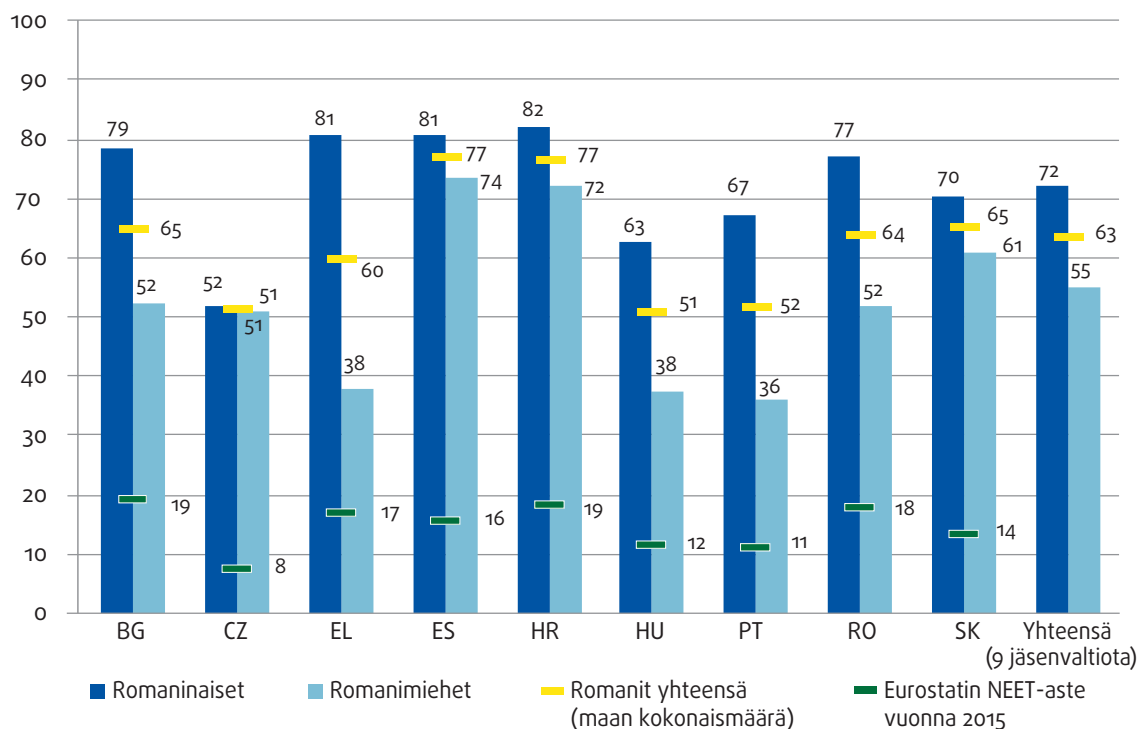
Eurostat julkaisee vuosittain tilastotiedot 15–24-vuotiaista nuorista, jotka ovat työelämän ja koulutuksen ulkopuolella (NEET). Tämä on tärkeä indikaattori niiden työelämän ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten osuudesta, joiden korkein suoritettu koulutusaste on ylempi perusaste.

Vastaava indikaattori laskettiin 16–24-vuotiaille romaneille EU-MIDIS II:n perusteella, ja se osoittaa, että päätömisesti muuta tekevien kuin työelämässä, opiskelemissa tai jatkokoulutuksessa olevien nuorten romanien osuus on keskimäärin 63 prosenttia. EU-28:ssa koko väestön vastaava osuus samassa ikäryhmässä on 12 prosenttia²⁵. Nuorten romanien ja koko väestön välinen ero on

erityisen suuri Tšekissä, jossa työelämän ja koulutuksen ulkopuolella olevien romanien osuus on kuusinkertainen koko väestön vastaavaan osuuteen verrattuna (kaavio 6).

Tuloksista käy myös ilmi, että sukupuolten välillä on merkittävä ero. Yhdeksässä tutkimukseen osallistuneessa maassa keskimäärin 72 prosenttia 16–24-vuotiaista romaninaisista ja 55 prosenttia nuorista romanimiehistä oli työn ja koulutuksen ulkopuolella. Sukupuolten välinen ero oli suurin Kreikassa, Portugalissa ja Unkarissa. Kreikassa 81 prosenttia 16–24-vuotiaista romaninaisista ei ollut työssä eikä koulutuksessa, kun taas nuorista romanimiehistä näin oli 38 prosentilla. Portugalissa nuorista romaninaisista työn ja koulutuksen ulkopuolella oli 67 prosenttia ja Unkarissa 63 prosenttia. Saman ikäryhmän romanimiehistä vastaavat osuudet olivat 36 prosenttia ja 38 prosenttia.

Kaavio 6: Päätömisesti työelämän, opiskelun ja koulutuksen ulkopuolella olevat 16–24-vuotiaat romaninuoret EU:n jäsenvaltioittain (%) ^{a, b, c}

Huom. ^a Kaikista romanikotitalouksissa asuvista 16–24-vuotiaista henkilöistä (n = 4 189); painotetut tulokset.

^b Perustuu kotitalouksille tehtyyn kyselyyn ja vastaajille tehtyyn kyselyyn senhetkisestä pääasiallisesta toiminnasta.

^c Eurostatin NEET-aste vuonna 2015: *edat_ifse_20* (ladattu 13.10.2016). Niiden 15–24-vuotiaiden prosentuaalinen osuus väestöstä, jotka ovat ilman työtä, koulutusta tai kurssitusta; perustuu ILO:n malliin.

Lähde: FRA, EU-MIDIS II 2016, romanit; Eurostat, NEET-aste 2015, valtaväestö.

²⁵ EU-MIDIS II -tutkimusta ja Eurostatin NEET-astetta voidaan vertailla vain rajallisesti eri määritelmien ja erilaisten ikäryhmien vuoksi. Jos huomioon otettaisiin 15-vuotiaat, työelämän ja koulutuksen ulkopuolella olevien osuudet olisivat muutamia prosenttiyksiköitä pienemmät. Eurostatin NEET-aste perustuu ILO:n malliin, jossa viitataan vähintään yhden tunnin ajan työskentelyyn edellisen viikon aikana. EU-MIDIS II:ssa sen sijaan kysyttiin pääasiallisesta toiminnasta.

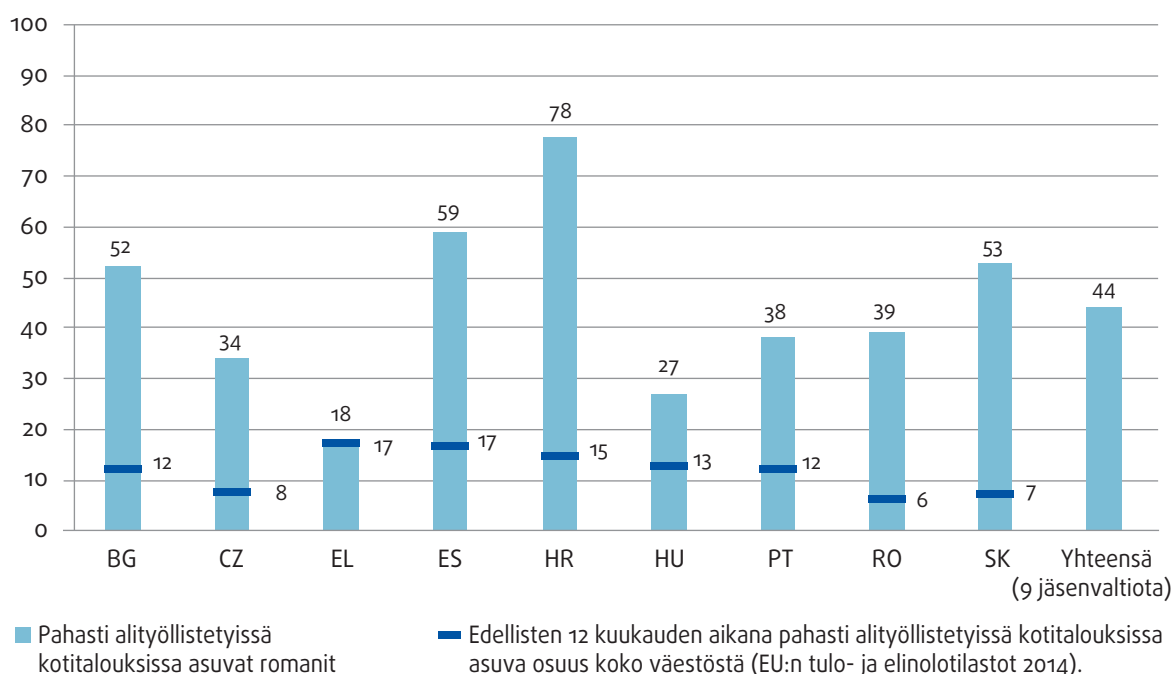
2.2.4 Vaikeasti alityöllistetyt kotitaloudet

Eurooppa 2020 -strategiassa asetettu sosiaalista osallisuutta kuvaava pääindikaattori, **köyhyys-** tai syrjäytymisriskissä olevien henkilöiden määrä, sisältää **vaikeasti alityöllistetyissä** kotitalouksissa asuvat henkilöt.

Työssäkäyntiaste kuvaa kotitalouteen kuuluvien, sillä hetkellä työssä käyvien työkäisten (18–59-vuotiaat, pois lukien opiskelevat 18–24-vuotiaat) suhdetta kotitalouteen kuuluvien työkäisten henkilöiden kokonaismäärään. Työssäkäyntiasteen katsotaan olevan pieni, jos se on alle 20 prosenttia kotitalouden kokonaispotentiaalista²⁶.

Vaikka tulosten vertailtavuus on rajallista, niistä näkyy, että romanien ja koko väestön välillä on huomattava ero kaikissa tutkimuksessa mukana olleissa maissa Kreikkaa lukuun ottamatta (kaavio 7). Romaneista keskimäärin 44 prosenttia asuu alityöllistetyissä kotitalouksissa. Osuus on laskettu karkeana arviona Eurostatin vuoden 2014 indikaattorista. Vertailun vuoksi voidaan todeta, että kyseisen indikaattorin mukaan 11 prosenttia EU-28:n asukkaista elää alityöllistetyissä kotitalouksissa. Pienin ero koko väestöön verrattuna voidaan havaita Kreikassa (18 prosenttia v. 17 prosenttia), mikä selittyy itsenäisenä ammatinharjoittajana toimivien romanien suurella määrällä. Ero on sen sijaan suurin Kroatiassa (78 prosenttia v. 15 prosenttia) ja Slovakiassa (53 prosenttia v. 15 prosenttia).

Kaavio 7: Alityöllistetyissä kotitalouksissa asuvat 0–59-vuotiaat romanit EU:n jäsenvaltioittain (%)^{a, b, c}

Huom. ^a Kaikista romanikotitalouksissa asuvista 0–59-vuotiaista henkilöistä (n = 33 785); painotetut tulokset.

^b Alityöllistetyissä kotitalouksissa asuvat henkilöt määritellään kaikenikäisiksi (0–59-vuotiaat) henkilöiksi, joiden kotitaloudessa työkäiseen väestöön (18–59-vuotiaat) kuuluvat henkilöt työskentelevät alle 20 prosenttia kokonaispotentiaalistaan; viitejakson aikaisen toiminnan perusteella.

^c Eurostatin alhainen työssäkäyntiaste vuonna 2014: ilc_lvh11 (ladattu 13.9.2016). Alhaisen työssäkäyntiasteen kotitalouksissa asuvat henkilöt määritellään kaikenikäisiksi (0–59-vuotiaat) henkilöiksi, joiden kotitaloudessa työkäisiin (18–59-vuotiaat) kuuluvat henkilöt työskentelevät alle 20 prosenttia kokonaispotentiaalistaan 12 edeltävän kuukauden aikana.

Lähde: FRA, EU-MIDIS II 2016, romanit; Eurostat, EU:n tulo- ja elinotilasto 2014, koko väestö.

²⁶ Vertailu Eurostatin määrittelemään työssäkäyntiasteeseen on rajallista. Eurostatin mukaan työssäkäyntiaste kuvaa niiden kuukausien määrää, joita kotitalouteen kuuluvat työkäiset (18–59-vuotiaat, pois lukien huollettavina olevat lapset ja 18–24-vuotiaat nuoret) ovat tehneet ansiotyötä viitevuonna, suhteessa niiden kuukausien kokonaismäärään, joita kyseiset henkilöt olisivat voineet teoriassa tehdä töitä. Osa-aikaisesti töitä tehneiden henkilöiden kohdalla kuukausien määrä arvioidaan kokoaikavastaavina haastatteluajankohtana tavanomaisesti työskenneltyjen tuntien perusteella. EU-MIDIS II:ssa käytetty määritelmä antaa tietoa ainoastaan nykytilanteesta, eikä siinä oteta huomioon koko- tai osa-aikaisuutta. Siinä saatetaan siis aliarvioida matala työssäkäyntiaste.

2.3 Koulutus

Oikeus koulutukseen on suojattu YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen 28 artiklassa sekä EU:n perusoikeuskirjan 14 artiklassa. Kaikki EU:n jäsenvaltiot ovat ratifioineet YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen. EU:n jäsenvaltioilla on velvollisuus varmistaa, että kaikilla lapsilla on yhdenvertainen mahdollisuus saada opetusta, etenkin oppivelvollisuuteen perustuvaa opetusta. UNESCO:n mukaan henkilöillä, jotka eivät suorita edes oppivelvollisuuden mukaista koulutusta, on suuri riski joutua elämään köyhyydessä ja rajalliset mahdollisuudet kehittää opiskelutaitojaan ja hyödyntää täyttä potentiaaliaan²⁷.

Vuoden 2013 neuvoston suosituksessa mainitaan koulunkäyntimahdollisuudet keskeisenä aiheena. Siinä suositellaan, että EU:n jäsenvaltioiden on toteutettava tehokkaita toimenpiteitä sen takaamiseksi, että

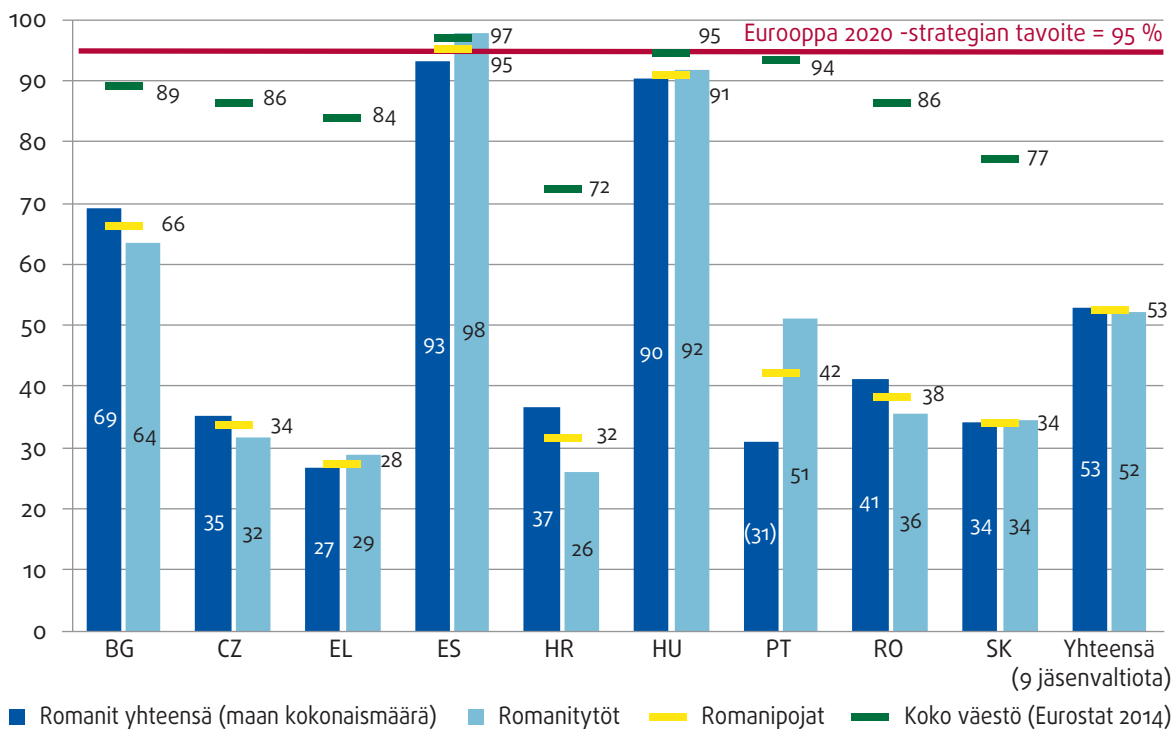
romanipoikia ja -tyttöjä kohdellaan yhdenvertaisesti ja että heillä on täysimääräiset mahdollisuudet saada laadukasta yleiskoulutusta, ja sen varmistamiseksi, että kaikki romanioppilaat suorittavat vähintään pakollisen koulutuksen. Tässä osiossa esitellyt indikaattorit vastaavat suosituksessa ehdotettuja keskeisiä toimenpiteitä.

2.3.1 Koulutukseen osallistuminen

Varhaiskasvatus

Varhaiskasvatus ja lapsen kehitys ovat tärkeässä asemassa elämässä myöhemmin tarjoutuvien mahdollisuuksien kannalta. Jotta romanilapset olisivat samalla viivalla muiden lasten kanssa, on tärkeää katkaista kierre, jossa köyhyys siirtyy sukupolvelta toiselle²⁸. Eurooppalaisen koulutusyhteistyön strategisissa puitteissa (ET 2020) tunnustetaan, että varhaiskasvatuksella ja varhaislapsuus-

Kaavio 8: Varhaiskasvatukseen osallistuvat lapset nelivuotiaista ja sitä vanhemmista alle kouluikäisistä lapsista (maakohtaiset ikäraajat) EU:n jäsenvaltioittain (%)^{a, b, c, d}

Huom. ^a Kaikista romanikotitalouksissa asuvista lapsista, jotka ovat iältään nelivuotiaita ja sitä vanhempia alle kouluikäisiä (maakohtainen ikäraja) (n = 1,776); painotetut tulokset.

^b Vastaaja vastasi kysymykseen kaikkien lasten puolesta, jos lapset osallistuivat säännöllisesti julkiseen tai yksityiseen varhaiskasvatukseen (lastentarha, esiopetus jne.)

^c Varhaiskasvatukseen osallistuvat eri ikäryhmät eri maissa: 4–6-vuotiaat Bulgariassa ja Kroatianssa, 4–5-vuotiaat muissa maissa²⁹. Ikä lasketaan syntymävuoden perusteella. Tilastoissa ei siis oteta huomioon sitä, jos yksittäisen lapsen oppivelvollisuus alkaa normaalia varhaisemmin tai myöhemmin.

^d Eurostat: ET 2020 -strategian tavoite –educ_uoe_enra10 (ladattu 20.10.2016); käytetty oppilaitosten rekisteritietoja.

Lähde: FRA, EU-MIDIS II 2016, romanit; Eurostat, Eurostat 2014, koko väestö.

27 UNESCO (2010), s. 155.

28 Maailmanpankki (2012).

29 Euroopan komissio / EACEA / Eurydice (2015).

den hoivalla voi olla merkitystä sosiaalisen osallisuuden ja taloudellisten haasteiden kannalta. Siinä on asetettu virstanpylvääksi sen varmistaminen, että vähintään 95 prosenttia nelivuotiaista ja sitä vanhemmista alle kouluikäisistä osallistuu varhaiskasvatukseen³⁰.

EU-MIDIS II:n tulosten perusteella yhdeksästä tutkimukseen osallistuneesta maasta vain Espanjassa (95 prosenttia) ja Unkarissa (91 prosenttia) osallistumisaste on lähellä ET 2020 -strategian tavoitetta (kaavio 8). Muissa maissa, Bulgariassa (66 prosenttia) lukuun ottamatta, alle puolet nelivuotiaista ja sitä vanhemmista alle kouluikäisistä osallistuu varhaiskasvatukseen.

Vuoden 2011 romanitutkimukseen verrattuna osallistumisasteet ovat nousseet EU-MIDIS II:n tulosten perusteella kaikissa maissa Portugalia ja Romaniaa lukuun ottamatta. Ne jäävät kuitenkin varhaiskasvatusta koskevasta EU:n vuoden 2020 tavoitearvosta ja ovat selvästi koko väestön osallistumisasteita alhaisemmat.

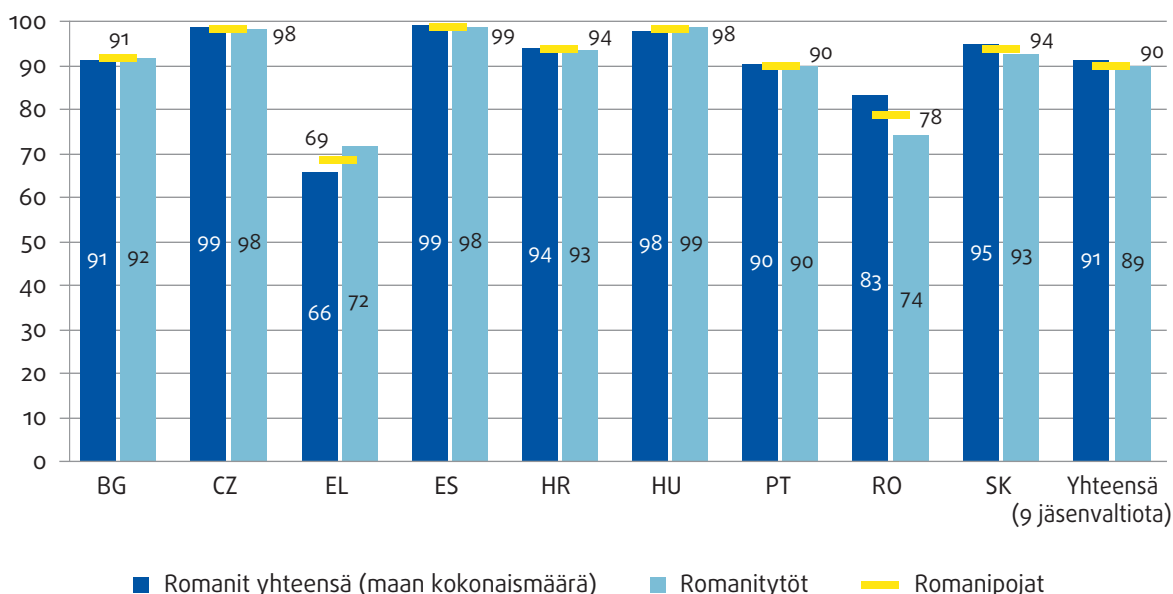
Oppivelvollisikäisten opetus

Kaikkien oppivelvollisuusikäisten lasten on lain mukaan käytävä koulu. Kolmessa yhdeksästä maasta lähes kaikki

romanilapset, joita oppivelvollisuus koskee (esiopetus, perusopetus, ylempi perusaste tai keskiaste), käyvät koulua: 99 prosenttia Espanjassa, 98 prosenttia Tšekissä ja 98 prosenttia Unkarissa (kaavio 9). Koulua käyvien oppivelvollisuusikäisten romanilasten osuus oli Romaniassa 77 prosenttia ja Kreikassa 69 prosenttia. EU-MIDIS II:ssa todettiin, että vuoden 2011 romanitutkimukseen verrattuna oppivelvollisuuden piiriin kuuluvaan opetukseen osallistui hieman enemmän lapsia useimmissa maissa, lukuun ottamatta Romaniaa ja Slovakiaa, joissa tilanne ei ollut juuri muuttunut. Kroatia ei ollut mukana vuoden 2011 romanitutkimuksessa. EU-MIDIS II:n tiedoista käy ilmi, että osallistumisaste oppivelvollisuuden piiriin kuuluvaan opetukseen (94 prosenttia) oli yli keskiarvon muihin tutkimukseen osallistuneisiin maihin verrattuna.

Kaavioon 9 kootut osallistumisasteet eivät kuitenkaan vastaa koko kuvaa. Pelkän pakolliseen opetukseen osallistumisen lisäksi on tärkeää, että lapset käyvät koulua ikätasoaan vastaavalla asteella. Taulukon 3 perusteella näin ei ole aina kaikissa tutkimuksessa mukana olleissa maissa.

Kaavio 9: Koulua käyvät oppivelvollisuusikäiset lapset (maakohtainen oppivelvollisuus) EU:n jäsenvaltioittain (%)^{a, b}

Huom. ^a Kaikista romanikotitalouksissa asuvista maakohtaisessa oppivelvollisuusikäisissä olevista henkilöistä (n = 7 364); painotetut tulokset.

^b Oppivelvollisuusikäisten eri ikäryhmät maittäin lukuvuonna 2015-2016, koulun aloittamisikä vuosina: 7 (BG), 6 (CZ, ES, HR, PT, RO, SK) ja 5 (EL, HU); oppivelvollisuuden päättymisikä - 17 (PT), 16 (RO), 15 (BG, ES, HU, SK) ja 14 (CZ, EL, HR) (Lähde: Euroopan komissio / EACEA / Eurydice (2015)). Ikä lasketaan syntymävuoden perusteella. Tilastoissa ei siis oteta huomioon sitä, jos yksittäisen lapsen oppivelvollisuus alkaa normaalia varhaisemmin tai myöhemmin.

Lähde: FRA, EU-MIDIS II 2016, romanit.

30 Eurostat (2016).

Taulukko 3: Romanian osallistuminen asiaankuuluvan asteen opetukseen koko väestöön verrattuna ikäryhmittäin ja EU:n jäsenvaltioittain (%)^{a, b}

EU:n jäsenvaltio	Ikä ^c	Koulutusaste (ISCED 2011) ^g	Romanit			Koko väestö	
			Osallistumisaste (netto) ^d	Kokonaisosallistumisaste ^e	Ei osallistuminkään asteen koulutukseen	Osallistumisaste (netto)	Kokonaisosallistumisaste
BG	7-14	ISCED 1+2	89	93	7	88	95
	15-18	ISCED 3	40	57	43	83	87
	19-24	ISCED 4+	-	-	97	37	41
CZ	6-14	ISCED 1+2	89	98	(2)	86	93
	15-18	ISCED 3	45	67	33	81	96
	19-24	ISCED 4+	-	-	93	35	47
EL	6-14	ISCED 1+2	69	73	27	95	95
	15-17	ISCED 3	(9)	21	79	88	94
	18-24	ISCED 4+	-	-	97	36	43
ES	6-14	ISCED 1+2	89	99	(1)	95	95
	15-17	ISCED 3	20	44	56	78	94
	18-24	ISCED 4+	-	6	94	34	51
HR	7-14	ISCED 1+2	95	97	(3)	89	92
	15-18	ISCED 3	35	47	53	86	90
	18-24	ISCED 4+	-	-	94	40	51
HU	6-13	ISCED 1+2	86	99	(1)	77	88
	14-18	ISCED 3	28	59	41	72	93
	18-24	ISCED 4+	-	7	93	35	55
PT	6-14	ISCED 1+2	88	97	(3)	94	95
	15-17	ISCED 3	(20)	74	26	74	100
	18-24	ISCED 4+	-	-	96	28	45
RO	6-14	ISCED 1+2	77	85	15	85	89
	15-18	ISCED 3	22	34	66	80	87
	19-24	ISCED 4+	-	-	97	32	36
SK	6-14	ISCED 1+2	90	94	6	83	88
	15-18	ISCED 3	33	58	42	74	91
	18-24	ISCED 4+	-	6	94	33	50
Yhteensä (jäsenvaltiota)		ISCED 1+2	86	93	7	90	93
		ISCED 3	30	52	48	79	92
		ISCED 4+	2	5	95	34	47

Huom. ^a Romanit: kaikista romanikotitalouksissa asuvista kyseisessä maassa oppivelvollisuusikäisistä (6-24-vuotiaat) tietyllä ISCED 2011 -taulukon mukaisella koulutusasteella; voimassa kouluvuonna 2015-2016³¹ (alempi perusaste: n = 6 195, ylempi perusaste: n = 2 865, keskiaste: n = 3 651).

Koko väestö: Eurostatin tilastoihin perustuvat omat laskelmat; ikänsä puolesta kyseiselle koulutusasteelle kuuluvien ja siihen osallistuvien lasten kokonaismäärä [educ_uoe_enrpo5, educ_uoe_enrso2, educ_uoe_enrso5, educ_uoe_enrso8, educ_uoe_enrto2] ja ikänsä puolesta kyseiselle koulutusasteelle kuuluvien lasten kokonaismäärä [demo_pjan], kaikki ladattu 19.10.2016.

^b Tulokset, jotka perustuvat pieneen määrään vastauksia, ovat tilastollisesti vähemmän luotettavia. Sen vuoksi tulokset, jotka perustuvat 20-49 painottamattomaan havaintoon ryhmän kokonaismäärässä, tai soluihin, joissa on alle 20 painottamatonta havaintoa, on merkitty sulkeisiin. Tuloksia, jotka perustuvat alle 20 painottamattomaan havaintoon ryhmän kokonaismäärässä, ei julkaista.

^c EU-MIDIS II:ssa ei kysytty syntymäaika, vaan kirjattiin ikä haastattelupäivänä.

^d Osallistumisaste (netto): niiden lasten osuus, jotka osallistuvat ikänsä vastaavan asteen opetukseen kyseiseen ikäryhmään kuuluvien lasten kokonaismäärästä. Keski-asteen koulutukseen ja korkea-asteen koulutukseen osallistuvien romanien nettomääräinen osallistumisaste perustuu kaikissa maissa alle 20 havaintoon. Sen vuoksi esitetään ainoastaan kaikkien maiden kokonaismäärä, joka sekin perustuu pieneen määrään havaintoja.

^e Kokonaisosallistumisaste: niiden lasten osuus, jotka osallistuvat minkä tahansa koulutusasteen opetukseen kyseiseen ikäryhmään kuuluvien lasten kokonaismäärästä.

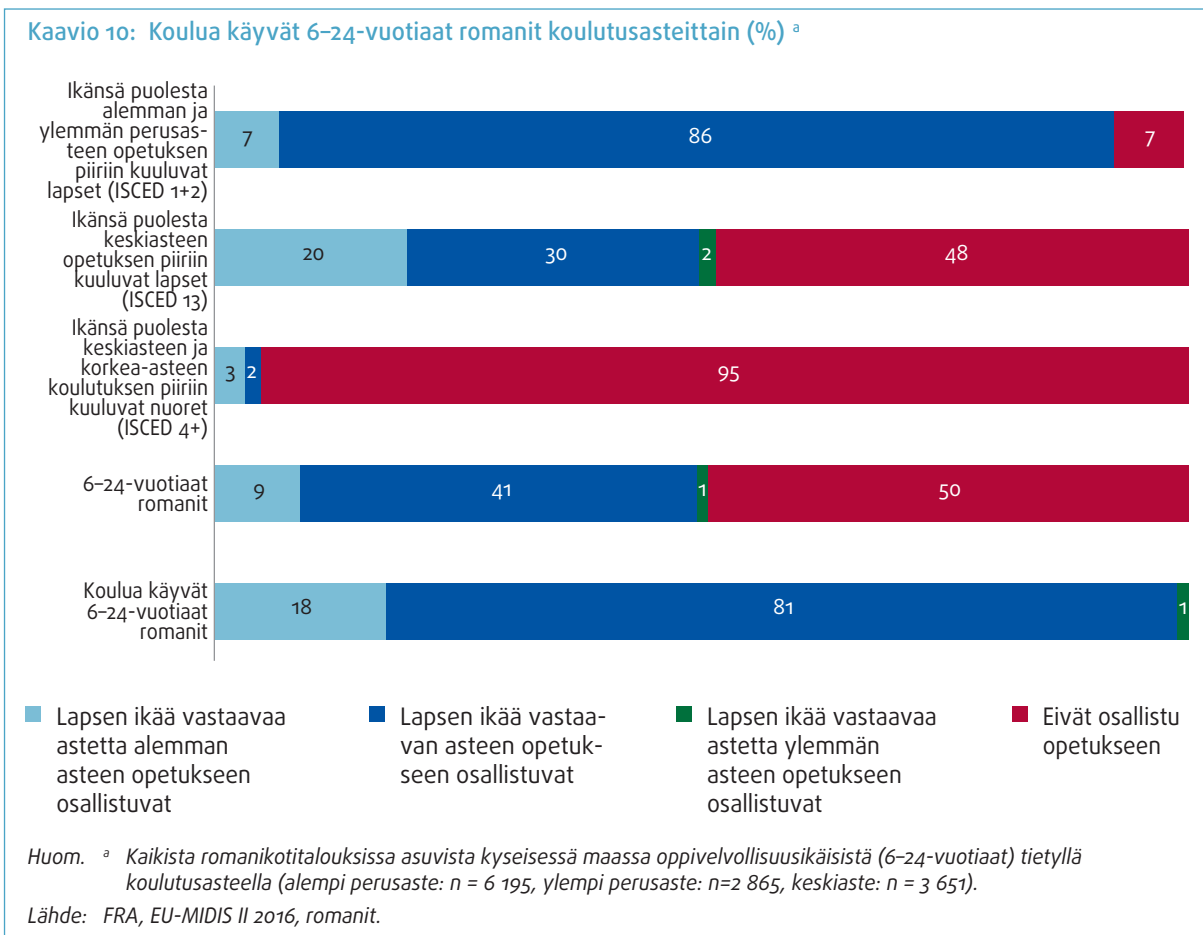
^f Eurostatin vuoden 2014 tilastoihin perustuva oma laskelma.

^g Koulutusasteet perustuvat UNESCON vuoden 2011 kansainväliseen koulutusluokitukseen (ISCED), joka on kehitetty helpottamaan koulutustilastojen ja -indikaattoreiden vertailua maiden välillä yhteisten kansainvälisesti sovittujen määritelmien pohjalta.

Lähde: FRA, EU-MIDIS II 2016, romanit; Eurostat, Eurostat 2014, koko väestö.

Entäpä lapset, jotka käyvät koulua jollain muulla kuin omaa ikäänsä vastaavalla asteella: minkä asteen opetukseen he osallistuvat? **Kaaviossa 10** havainnollistettujen tietojen perusteella puolet 6–24-vuotiaista romaneista ei käy koulua. Koulua käyvistä vain yksi prosentti käy koulua ikäänsä vastaavaa korkeammalla asteella ja

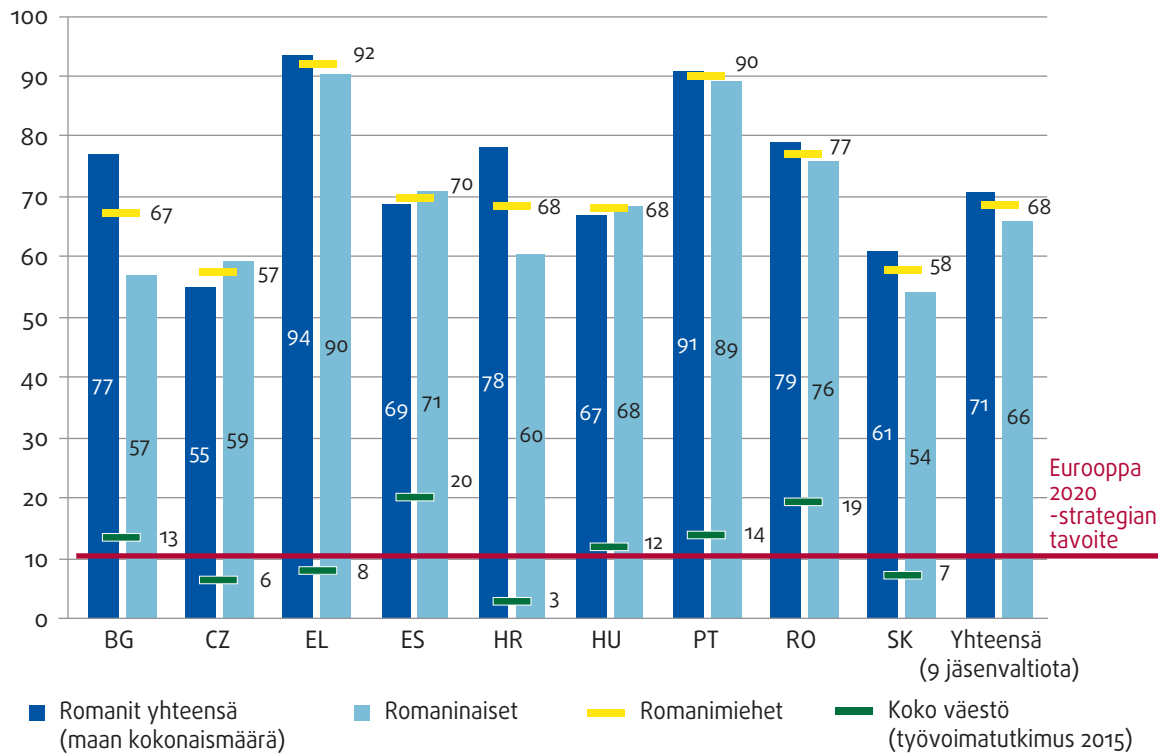
18 prosenttia osallistuu ikäänsä vastaavaa alemman asteen opetukseen joko luokalle jäännin, koulun myöhemmän aloittamisen tai näiden molempien vuoksi. Osuus on suurin (20 prosenttia) ikänsä puolesta ylempään perusasteen opetuksen piiriin kuuluvista romaneista.

Koulupudokkaat

Koulupudokkaiksi katsotaan 18–24-vuotiaat, jotka ovat suorittaneet enintään ylempään perusasteen mutteivät ole jatkokoulutuksessa³². Eurooppa 2020 -strategian päätavoitteena on supistaa koulupudokkaiden määrä alle 10 prosenttiin. Tutkimuksen tulosten perusteella tätä tavoitetta ei välttämättä saavuteta vuoteen 2020 mennessä romanien kohdalla kaikissa tutkimukseen osallistuneissa maissa (**kaavio 11**).

³² Ks. aiheita käsittelevät komission verkkosivut.

Kaavio 11: 18–24-vuotiaat koulupudokkaat^d EU:n jäsenvaltioittain (%)^{a, b, c}

Huom. ^a Kaikista romanikotitalouksissa asuvista 18–24-vuotiaista henkilöistä (n = 4 152); painotetut tulokset.

^b Perustuu kotitalouksille tehtyyn kyselyyn. Käytetään samaa määritelmää kuin koko väestön kohdalla, lukuun ottamatta epäviralliseen koulutukseen osallistumista. Tätä ei kysytty EU-MIDIS II:ssä, mutta Eurostat on tarkastellut tätä koko väestön kohdalla.

^c Eurostatin määrittämä aste 2015: edat_lfse_14 (ladattu 12.9.2016). Niiden 18–24-vuotiaiden osuus, jotka ovat suorittaneet enintään ylemmän perusasteen koulutuksen ja jotka eivät ole jatkaneet opintojaan.

^d Koulupudokkaissa otetaan huomioon niiden 18–24-vuotiaiden prosentuaalinen osuus, jotka ovat suorittaneet enintään ylemmän perusasteen koulutuksen (ISCED 2011 -luokituksen aste 0, 1 tai 2) ja jotka eivät ole jatkaneet opintojaan. Tämä poikkeaa jonkin verran Eurostatin määritelmästä. Eurostat lukee mukaan henkilöt, jotka eivät ole osallistuneet koulutukseen (viralliseen tai epäviralliseen) työvoimatutkimusta edeltäneillä neljällä viikolla. EU-MIDIS II:ssä kysyttiin senhetkisestä koulussa tai ammattikoulussa käymisestä, muttei erikseen epäviralliseen koulutukseen osallistumisesta.

Lähde: FRA, EU-MIDIS II 2016, romanit; Eurostat, työvoimatutkimus 2015, koko väestö.

2.3.2 Eriyttäminen kouluissa

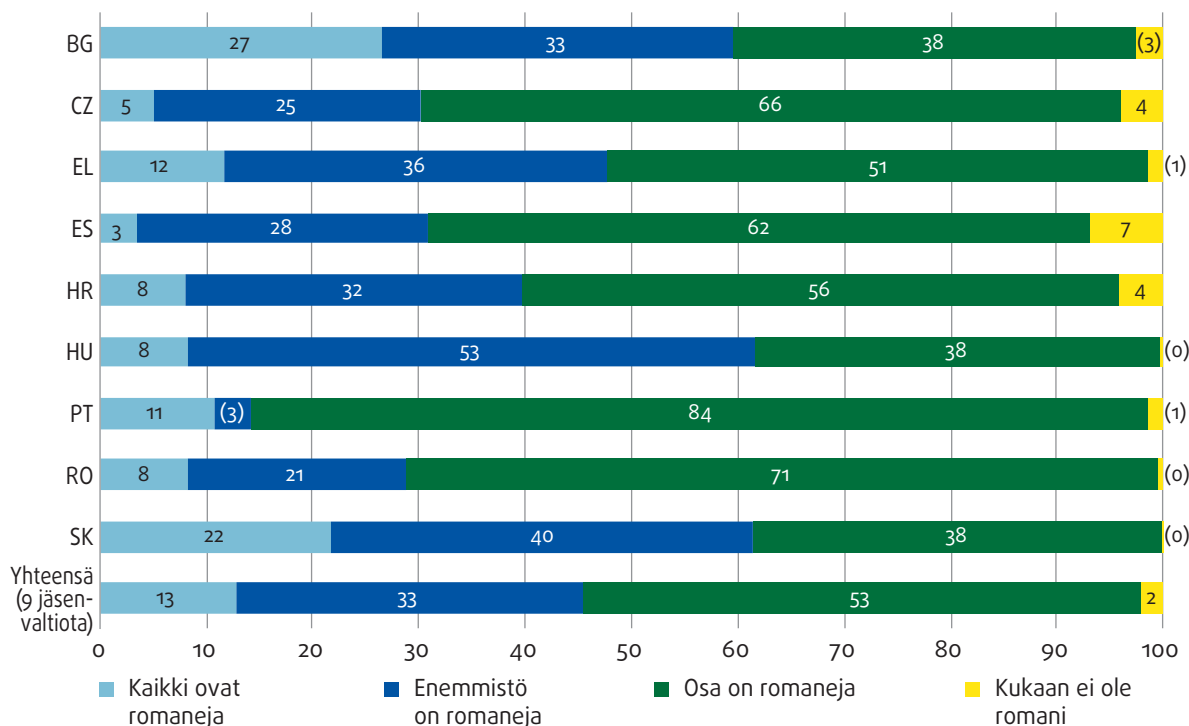
Vuoden 2013 neuvoston suosituksessa edellytetään kaikenlaisen eriyttämisen lopettamista kouluissa. Virallisia tilastoja kouluissa eriyttämisestä ei ole. Sen vuoksi EU-MIDIS II:ssä vastaajia pyydettiin arvioimaan romanien osuutta heidän kotitalouteensa kuuluvien lasten luokka- tai koulutovereiden joukossa. Näin voitiin laskea epäsuoria indikaattoreita oppilaitoksissa tapahtuneen eriyttämisen laajuuden arvioimiseksi. Tulosten mukaan sellaista koulua käyvien romanien osuus, jossa kaikki koulutoverit olivat romaneja, oli suurin (27 prosenttia) Bulgariassa ja pienin (3 prosenttia) Espanjassa (kaavio 12). Tällaisia kouluja käyvien lasten osuus oli alle 10 prosenttia Tšekissä (5 prosenttia) sekä Kroatiassa, Unkarissa ja Romaniassa (8 prosenttia kussakin). Slovakiassa (62 prosenttia), Unkarissa (61 prosenttia) ja Bulgariassa (60 prosenttia) valtaosa romanilapsista kävi koulua, jossa kaikki tai suurin osa koulutovereista oli

romaneja. On syytä huomata, että koulun oppilaiden etnisen jakauma (tietyn etnisen ryhmän yliedustus) voi kertoa koulun sijaintipaikan väestörakenteesta.

Luokissa tapahtuva eriyttäminen on samankaltaista kuin koulussa tapahtuva eriyttäminen. Niiden romanilasten määrä, joiden luokassa kaikki luokkatoverit ovat romaneja, vaihtelee 29 prosentista Bulgariassa 4 prosenttiin Espanjassa. Jos luokat, joissa enemmistö luokkatovereista on romaneja, katsotaan eriytetyiksi, eriytetyissä luokissa kouluaan käyvien lasten osuus vaihtelee 63 prosentista Slovakiassa 19 prosenttiin Portugalissa³³.

³³ Vuoden 2011 romanitutkimukseen vertaaminen on rajallista, sillä vuoden 2011 tutkimuksessa vaihtoehdot olivat "kaikki ovat romaneja", "monet ovat romaneja", "jotkut ovat romaneja", "kukaan ei ole romani" tai "sekaluokka". Vaihtoehtoa "sekaluokka" oli vaikea tulkita, joten se pudotettiin pois vuoden 2016 tutkimuksesta.

Kaavio 12: Eriyttäminen koulussa – 6–15-vuotiaiden romanilasten keskittyminen tiettyihin kouluihin EU:n jäsenvaltioittain (%)^{a, b, c}

Huom. ^a Kaikista romanikotitalouksissa asuvista, koulua käyvistä 6–15-vuotiaista henkilöistä (n = 6 518); painotetut tulokset.

^b Vastaaja vastasi kyselyssä seuraavaan kysymykseen kaikkien koulua käyvien 6–15-vuotiaiden lasten osalta: "Nyt pohditaan hieman koulua, jota [NIMI] käy. Monenko koulutoverin sanoisitte olevan romani: kaikkien, enemmistön, osan vai ei kenenkään?"

^c Tulokset, jotka perustuvat pieneen määrään vastauksia, ovat tilastollisesti vähemmän luotettavia. Sen vuoksi tulokset, jotka perustuvat 20–49 painottamattomaan havaintoon ryhmän kokonaismäärässä, tai soluihin, joissa on alle 20 painottamatonta havaintoa, on merkitty sulkeisiin. Tuloksia, jotka perustuvat alle 20 painottamattomaan havaintoon ryhmän kokonaismäärässä, ei julkaista.

Lähde: FRA, EU-MIDIS II 2016, romanit.

Romanilasten ohjaaminen erityiskouluihin on yksi koulussa eriyttämisen muoto. Kuten kyselyssä selitettiin, erityiskoulu on tarkoitettu lapsille, joilla on oppimiseen liittyviä erityistarpeita. Se voi tarkoittaa koulua, jossa annetaan opetusta lapsille, joilla on oppimisvaikeuksia, jotka ovat fyysisesti vammaisia tai kehitysvammaisia tai joilla on käytöshäiriöitä. Vuoden 2014 neuvoston suosituksen mukaan romanioppilaiden asiointi sijoittaminen tällaisiin kouluihin on lopetettava. Käytäntö on erityisen yleistä Tšekissä ja Slovakiassa: Tšekissä 16 prosenttia ja Slovakiassa 18 prosenttia koulua käyvistä 6–15-vuotiaista romanilapsista kävi erityiskoulua vuonna 2016. Näissä kahdessa maassa erityiskoulua käyvien lasten osuus oli suurin jo vuonna 2011. Vuoden 2011 romanitutkimuksessa kysyttiin, onko lapsi ollut *koskaan* vaikka vain lyhyttä aikaa erityiskoulussa tai -luokassa, joka on tarkoitettu pääasiassa romaneille. EU-MIDIS II:ssa kysyttiin *senhetkisestä* erityiskoulussa käymisestä. Vaikka tuloksia ei voida verrata suoraan, vuoden 2016 tuloksista käy selvästi ilmi, että edistyminen on ollut liian vähäistä³⁴.

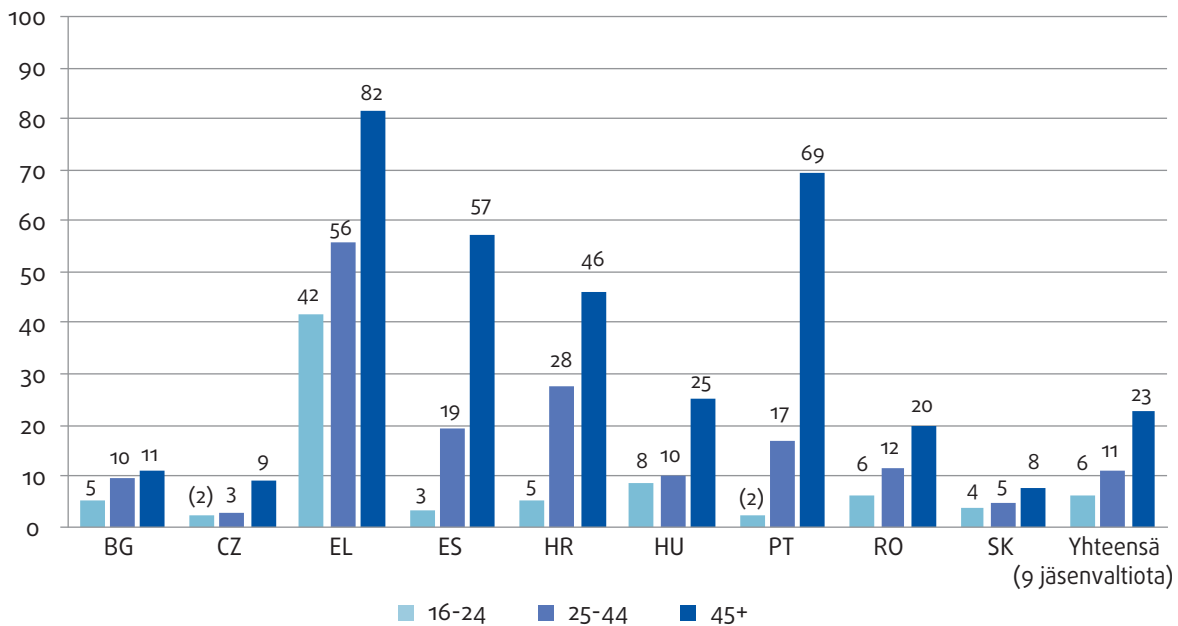
³⁴ Kysymys kysyttiin ainoastaan Bulgariassa, Kreikassa, Kroatiassa, Romaniassa, Slovakiassa, Tšekissä ja Unkarissa.

2.3.3 Koulutustaso

Mitään virallista koulutusta ei suoritettu

EU-MIDIS II:n tulokset viittaavat siihen, että koulutustaso pysyy romanien keskuudessa itsestään matalalla. Kreikassa on eniten romaneja ilman virallista koulutusta kaikissa kolmessa ikäryhmässä (kaavio 13). Osuudet ovat suuria myös Portugalissa, Espanjassa ja Kroatiassa. Tutkimuksen mukaan pienimmät osuudet olivat Tšekissä, Slovakiassa ja Bulgariassa.

Kaavio 13: Niiden romanien osuus, jotka eivät ole suorittaneet minkään tason koulutusta (ISCED o) ikäryhmittäin ja EU:n jäsenvaltioittain (%)^{a, b, c, d}

Huom. ^a Kaikista romanikotitalouksissa asuvista vähintään 16-vuotiaista henkilöistä (n = 21 896); painotetut tulokset.

^b Vastaaja vastasi kyselyssä seuraavaan kysymykseen kaikkien 16-vuotiaiden lasten osalta: "Mikä on korkein koulutustaso, jonka [NIMI] on suorittanut?"

^c ISCED 2011 -luokitusta käytetty.

^d Tulokset, jotka perustuvat pieneen määrään vastauksia, ovat tilastollisesti vähemmän luotettavia. Sen vuoksi tulokset, jotka perustuvat 20-49 painottamattomaan havaintoon ryhmän kokonaismäärässä, tai soluihin, joissa on alle 20 painottamatonta havaintoa, on merkitty sulkeisiin. Tuloksia, jotka perustuvat alle 20 painottamattomaan havaintoon ryhmän kokonaismäärässä, ei julkaista.

Lähde: FRA, EU-MIDIS II 2016, romanit.

2.4 Terveys

EU:n terveysalan monivuotinen toimintaohjelma "Kansanterveys kasvun tukena"³⁵ hyväksyttiin maaliskuussa 2014 kaudeksi 2014–2020. Siinä yhdistettiin terveys ja taloudellinen vauraus, sillä terveys vaikuttaa talouden tuloksiin. Vuoden 2013 neuvoston suosituksen mukaan on toteutettava tehokkaita toimenpiteitä sen varmistamiseksi, että romaneja kohdellaan yhtäläisesti yleisesti saatavilla oleviin terveydenhuoltopalveluihin pääsyssä.

2.4.1 Sairausvakuutuksen kattavuus ja täyttämättä jäävät lääkinnällisen hoidon tarpeet

Sairausvakuutuksen saatavuus on keskeinen tekijä terveydenhuoltojärjestelmään pääsyssä, ja se on mainittu nimenomaisesti vuoden 2013 neuvoston suosituksessa. Vakuutuksen kattavuus on sisällytetty

myös ECHI-terveysindikaattoreihin (indikaattori 76)³⁶. EU-MIDIS II -tutkimuksessa vastaajilta kysyttiin, katkoiko heidän kotimaansa perussairausvakuutus heidän terveydenhuollon kulunsa ja oliko heillä mitään ylimääräistä sairausvakuutusta.

Tulosten perusteella 95–98 prosenttia romaneista Espanjassa, Portugalissa ja Slovakiassa kuuluvat joko kansalliseen perussairausvakuutusjärjestelmään tai lisävakuutusjärjestelmiin (kaavio 14). Sen sijaan vain 45 prosenttia romaneista Bulgariassa ja 54 prosenttia romaneista Romaniassa ilmoitti kuuluvansa jompaankumpaan.

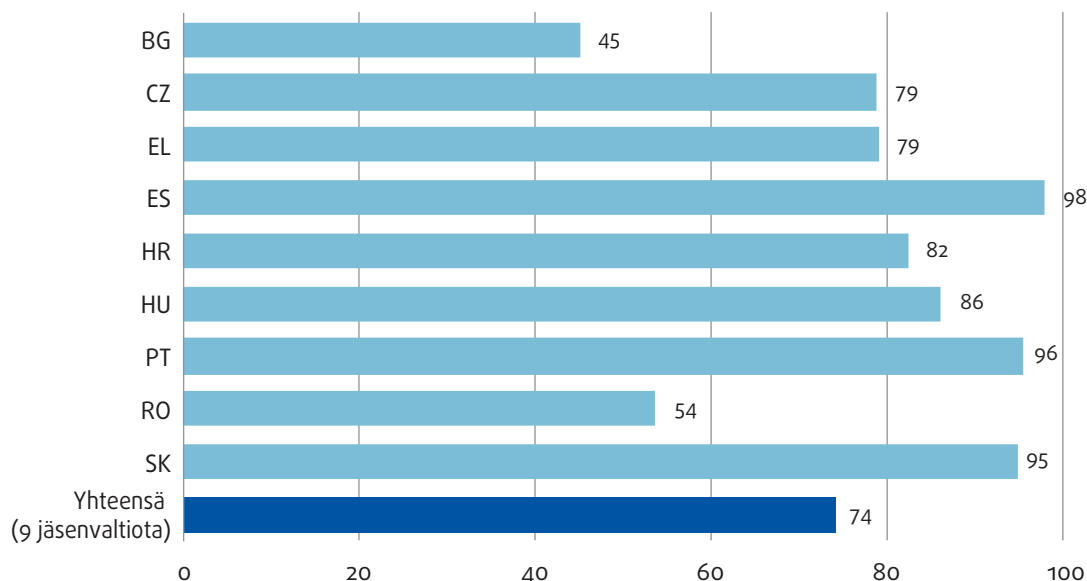
Vertailun vuoksi voidaan todeta, että Taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestön (OECD)³⁷ mukaan sairausvakuutuksen kattavuus koko väestössä vaihtelee 94 prosentista 100 prosenttiin Espanjassa, Portugalissa, Slovakiassa, Tšekissä ja Unkarissa.

³⁵ Lisätietoa on saatavilla ohjelmaa koskevilla komission verkkosivuilla.

³⁶ Ks. indikaattoreita koskevat Euroopan komission verkkosivut.

³⁷ Eurostat ei laadi tietoja sairausvakuutusten kattavuudesta EU:ssa.

Kaavio 14: Kansalliseen perussairausvakuutusjärjestelmään ja/tai lisävakuutusjärjestelmään kuuluvat vähintään 16-vuotiaat romanit EU:n jäsenvaltioittain (%)^{a, b}

Huom. ^a Kaikista romanivastaajista (n = 7 826), pois lukien vastaamatta jättäneet; painotetut kysymykset.

^b Tutkimuskysymys: "Kattaako [KANSALLINEN PERUSSAIRAUSVAKUUTUSJÄRJESTELMÄ] tällä hetkellä terveydenhuollon kulunne? Onko teillä mitään ylimääräistä sairausvakuutusta?"

Lähde: FRA, EU-MIDIS II 2016, romanit.

Kreikassa 86 prosenttia väestöstä kuuluu julkiseen tai yksityiseen sairausvakuutusjärjestelmään³⁸.

Vuoden 2011 romanitutkimuksessa sairausvakuutusjärjestelmään kuuluvien romanien osuus ei juurikaan eronnut tämän tutkimuksen tuloksista. Sairausvakuutusjärjestelmien kattavuus oli edelleen pienin Bulgariassa ja Romaniassa³⁹.

Kyselyssä kysyttiin myös, olivatko vastaajat tarvinneet lääketieteellistä tutkimusta tai hoitoa edellisten 12 kuukauden aikana ja, jos olivat, olivatko he käyneet tutkimuksissa tai hoidossa. Jos eivät olleet käyneet, kysyttiin, miksi. Kaikkiaan 1–7 prosenttia vastaajista eri maissa ilmoitti, ettei heillä ollut mahdollisuutta saada tarvittavaa hoitoa. Espanjassa, Portugalissa, Tšekissä ja Unkarissa täyttämättä jääneitä lääketieteellisen hoidon tarpeita oli vähiten, mutta tulokset eivät ole kovin luotettavia pienen havaintomäärän vuoksi.

2.4.2 Pitkäaikaiset toimintarajoitukset

EU-MIDIS II -tutkimuksessa vastaajilta kysyttiin, oliko heillä ollut (vakavia tai vähemmän vakavia) toimintarajoituksia pitkäaikaisen terveysongelman vuoksi. Tämä vastaa ECHI-terveysindikaattoria 35 (pitkäaikainen

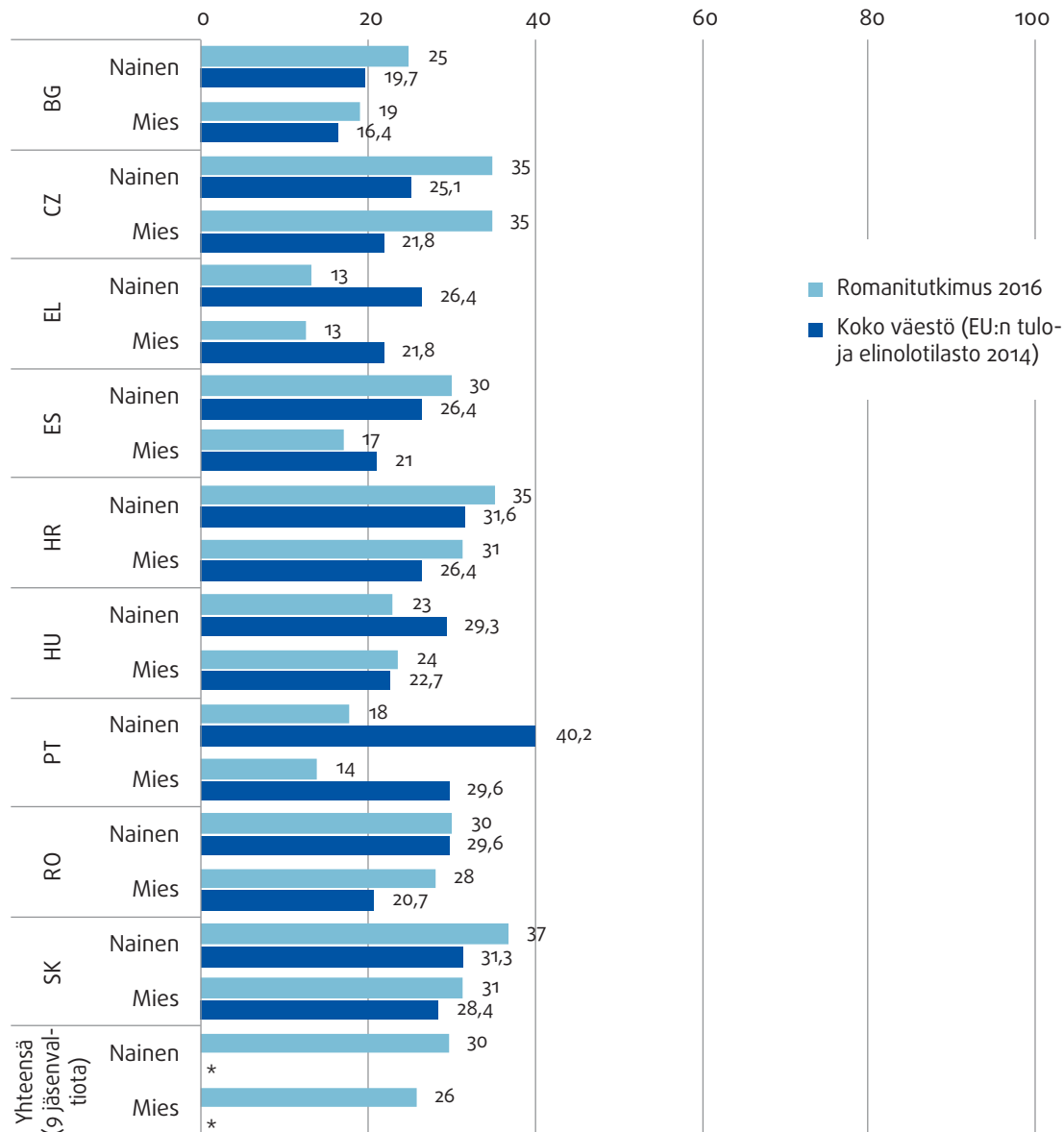
toimintarajoitus). Toimintarajoituksia koskevien tulosten mukaan Kroatiassa, Tšekissä ja Slovakiassa noin kolmannes romaneista (33 prosenttia, 35 prosenttia ja 34 prosenttia) ilmoitti terveysongelmiensa rajoittavan arkipäivän toimintoja jollain tavalla, joko vakavasti tai jonkin verran. Bulgariassa, Espanjassa, Romaniassa ja Unkarissa pitkäaikaisista toimintarajoituksista ilmoittaneiden romanien osuus vaihteli 22:sta 29 prosenttiin, kun taas Kreikassa heidän osuutensa oli 13 prosenttia ja Portugalissa 16 prosenttia.

Neljässä maassa (Bulgariassa, Kroatiassa, Slovakiassa ja Tšekissä) pitkäaikaisista toimintarajoituksista kärsivien romanien osuus on suurempi kuin vastaavista ongelmista kärsivien osuus koko väestössä. Romaniassa näin on romanimiehillä ja Espanjassa romaninaisilla (kaavio 15). Kuudessa yhdeksästä tutkimukseen osallistuneesta maasta romaninaiset ilmoittivat romanimiehiä todennäköisemmin, että terveysongelma rajoitti vakavasti tai jonkin verran arkipäivän toimintaa. Sama kaava on nähtävillä koko väestössä. Naisten ja miesten kokemusten välillä on suurin ero Espanjassa, jossa 17 prosenttia romanimiehistä ilmoitti arkipäivän toimintojensa rajoittuneen, kun taas lähes kolmannes naisista (30 prosenttia) koki terveysongelmien rajoittaneen heidän toimintaansa jollakin tavalla. Toisaalta Kreikassa, Tšekissä ja Unkarissa romaninaisten ja -miesten välillä ei ollut juurikaan tai lainkaan eroa.

³⁸ Ks. OECD:n verkkosivut terveystilastoista.

³⁹ Vuoden 2011 romanikyselyssä kysyttiin "Onko teillä minkäänlaista sairausvakuutusta [tutkitussa maassa]?"

Kaavio 15: Naisten ja miesten pitkäaikaiset toimintarajoitukset romanien ja koko väestön keskuudessa EU:n jäsenvaltioittain (%)^{a, b, c}

Huom. * Ei sovelleta.

^a EU-MIDIS II:n tulokset perustuvat kaikkiin vastaajiin (n = 7 909), pois lukien vastaamatta jättäneet; painotetut tulokset. Käytetty samaa määritelmää kuin koko väestön kohdalla.

^b Eurostatin tilastot 2014: [hlth_silc_o6], ladattu 20.10.2016. Eurostatin tietokannassa miesten toimintarajoituksia koskevat Tšekin tulokset on merkitty luotettavuudeltaan heikoiksi.

^c Mukaan luetaan vastaajat, joiden mukaan terveysongelma on rajoittanut heidän arkipäivän toimintaansa vakavalla tai muulla kuin vakavalla tavalla edellisten kuuden kuukauden aikana.

Lähde: FRA, EU-MIDIS II 2016, romanit; Eurostat, EU:n tulo- ja elinolotilasto 2014, koko väestö.

2.5 Asuminen

Asunnon saanti on perusihmisoikeus. Taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskevassa kansainvälisessä yleissopimuksessa vahvistetaan oikeus asianmukaiseen asuntoon. Rotusyrjintädirektiivissä (2000/43/EY) säädetään yhtäläisen kohtelun suojelemisesta ja takaamisesta, kun kyseessä on tavaroiden ja palvelujen saatavuus ja tarjonta, mukaan lukien asuminen. Turvallinen asunto, josta löytyvät perusmukavuudet, on

keskeinen sosiaalisen osallisuuden tekijä. Köyhyyden ja sosiaalisen syrjäytymisen torjunnan eurooppalainen foorumi huomauttaa, että "asuntomarkkinoilta syrjäytyminen [on ääriesimerkki] köyhyydestä ja puutteesta, ja ... taloudet ovat vaarassa jäädä paitsi ilman lämmitystä tai viilennystä myös ilman kuumaa vettä, valaistusta ja muita kotitalouksien perusedellytyksiä"⁴⁰. Kohtuuhintaisesta ja asianmukaisesta sosiaalisesta asuntotarjonnasta on

40 Euroopan komissio (2010), s. 5.

huolehdittava lähinnä kansallisten ja alueellisten toimintapolitiikoiden kautta. Vuoden 2013 neuvoston suosituksessa jäsenvaltioita kehoitetaan kehittämään tehokkaampia toimenpiteitä alueellisen erottelun poistamiseksi, eri väestöryhmien samoilla alueilla asumisen edistämiseksi ja yleishyödyllisten palvelujen saamisen ja infrastruktuuriin pääsyn varmistamiseksi asumisen osalta kansallisia oikeudellisia edellytyksiä noudattaen⁴¹. Myös

YK:n kestävän kehityksen tavoitteet ja päämäärät

Tavoite 6: Varmistaa veden saanti ja kestävä käyttö sekä sanitaatio kaikille.

Alatavoite 1. Varmistaa vuoteen 2030 mennessä turvallisen ja edullisen juomaveden saatavuus kaikille.

Alatavoite 2. Taata vuoteen 2030 mennessä riittävä ja yhtäläinen sanitaatio ja hygienia kaikille ja lopettaa avokäymälät kiinnittäen erityistä huomiota naisten ja tyttöjen sekä huono-osaisten tarpeisiin.

Tavoite 11: Luoda osallistavia, turvallisia ja kestäviä kaupunkeja sekä asuinyhdyskuntia.

Alatavoite 1. Taata vuoteen 2030 mennessä kaikille riittävä, turvallinen ja edullinen asunto ja peruspalvelut sekä parantaa slummialueita.

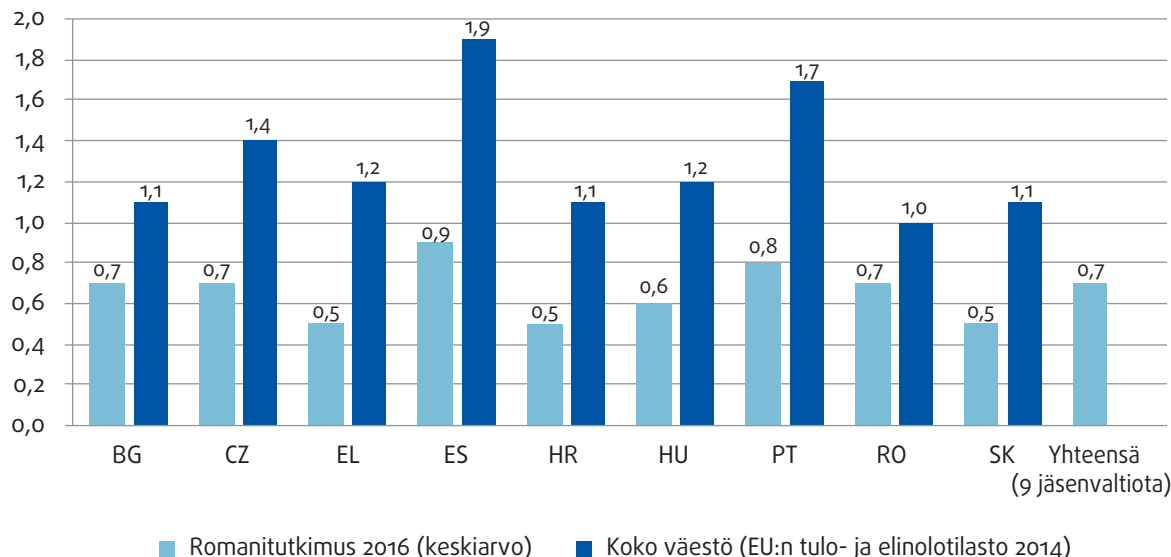
YK:n kestävän kehityksen tavoitteissa 6 ja 11 puututaan asumisen ongelmiin, ja jotkin niiden osatavoitteista ovat erityisen oleellisia romanien kannalta⁴².

2.5.1 Henkilökohtainen tila

Riittävä henkilökohtainen tila kotona on keskeinen asumisen laatua kuvaava indikaattori. Eurostat mittaa asumisen laatua ja tarkastelee etenkin ahtaasti asuvien osuutta mittaamalla kotitaloudessa käytettävissä olevaa tilaa. Tässä otetaan huomioon kotitalouden koko, siihen kuuluvien henkilöiden iät ja perhetilanne⁴³. Myös EU:n tulo- ja elinolotilastoissa mitataan keskimääräistä huoneiden lukumäärää henkilöä kohti omistusoikeuden ja asunnon tyyppin mukaan. Tätä indikaattoria voidaan verrata romanikotitalouksia koskeviin EU-MIDIS II:n havaintoihin. Tulosten perusteella tilanpuute on edelleen ongelma romanikotitalouksissa, mikä pahentaa jo valmiiksi puutteellisia asuinoloja. Tulosten perusteella romanien ja koko väestön välillä on huomattavia eroja (kaavio 16).

Vuoden 2011 romanitutkimukseen verrattuna käytettävissä olevaa tilaa kuvaava indikaattori on parantunut kaikissa maissa. Eniten tilanne on parantunut Romaniassa, Portugalissa ja Espanjassa.

Kaavio 16: Keskimääräinen huoneluku kotitaloudessa asuvia henkilöitä kohti romaneilla ja koko väestössä (keskiarvo) ^{a, b} EU:n jäsenvaltioittain

Huom. ^a Kaikista romanikotitalouksissa asuvista henkilöistä (n = 33 648); painotetut tulokset.

^b Perustuu keskimääräiseen huonelukuun henkeä kohti kotitaloudessa (keittiötä lukuun ottamatta); koko väestöä koskevat tulokset perustuvat Eurostatin EU:n tulo- ja elinolotilastoon 2014 [ilc_lvho03, ladattu 8.9.2016].

Lähde: FRA, EU-MIDIS II 2016, romanit; Eurostat, EU:n tulo- ja elinolotilasto 2014, koko väestö.

41 Ks. vuoden 2013 neuvoston suositus, s. 4.

42 Ks. kestävän kehityksen tavoitteet 6 ja 11.

43 Tarkempia tietoja Eurostatin asumistilastoista on saatavana komission verkkosivuilla.

2.5.2 Yleishyödyllisten palvelujen saaminen ja asumisen perusmukavuudet

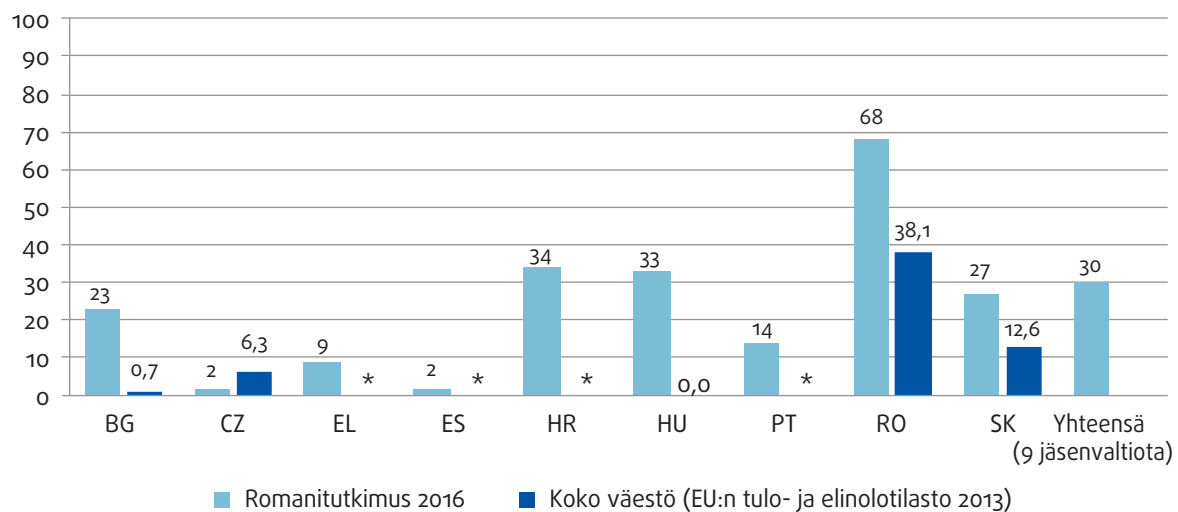
Asuinolojen puutteellisuutta arvioidaan erilaisin puutteita kuvaavin indikaattorein. Näihin kuuluvat perussaniteettitilat, kuten kylpyhuone, suihku ja sisä-WC, sekä asunnon yleinen kunto, kuten vuotava katto, sisätilojen hämäryys tai seinien tai ikkunanpuutteiden lahoaminen.

Sähkön saanti on keskeinen sosiaalisen osallisuuden indikaattori, sillä se on oleellista päivittäisessä elämässä, esimerkiksi siivouksessa ja ruuanlaitossa. Sitä tarvitaan myös valaistukseen, jotta lapset voivat tehdä läksynsä. EU-MIDIS II:n tulokset osoittavat, että tilanne on parantunut hieman vuoden 2011 romanitutkimukseen verrattuna.

Lähes kaikkien romanien kotitalouksissa oli sähköt Bulgariassa, Tšekissä, Espanjassa ja Unkarissa (97–98 prosenttia). Portugalissa näin oli 88 prosentilla romaneista ja Kreikassa 89 prosentilla. Kaikissa yhdeksässä jäsenvaltiossa koko väestöstä lähes 100 prosentilla on sähköt.

Tilanne on huonompi, kun tarkastellaan puhtaan juomaveden saantia yleisen vesijohtoverkon kautta. EU-MIDIS II:n tulosten mukaan ilman sisätiloihin tulevaa juoksevaa vettä asuvien romanien osuus on Tšekkiä ja Espanjaa lukuun ottamatta paljon koko väestöä suurempi (kaavio 17). Romaneilla osuus vaihtelee Kreikan 9 prosentista Romanian 68 prosenttiin. Vuoden 2011 romanitutkimuksen tuloksiin verrattuna tilanne vaikuttaa parantuneen Slovakiassa, Bulgariassa, Kreikassa ja Romaniassa.

Kaavio 17: Ilman sisätiloihin tulevaa juoksevaa vettä asuvien romanien osuus koko väestöön verrattuna EU:n jäsenvaltioittain (%)^{a, b, c}

Huom. * Ei sovelleta.

^a Kaikista romanikotitalouksissa asuvista henkilöistä (n = 33 767); painotetut tulokset.

^b Perustuu ilman sisätiloihin tulevaa juoksevaa vettä olevissa romanikotitalouksissa asuvien henkilöiden määrään. Koko väestön tulokset perustuvat Eurostatin EU:n tulo- ja elinolotilastoon (uusimpaan), vesijohtoverkkoon kuuluva väestö [end_wat_pop], ladattu 8.9.2016.

^c Koko väestöä koskevia tietoja ei ole saatavana kaikista maista. Juoksevan veden puutetta pidetään harvinaisena eikä asiaa koskevia tietoja julkaista säännöllisesti EU:ssa.

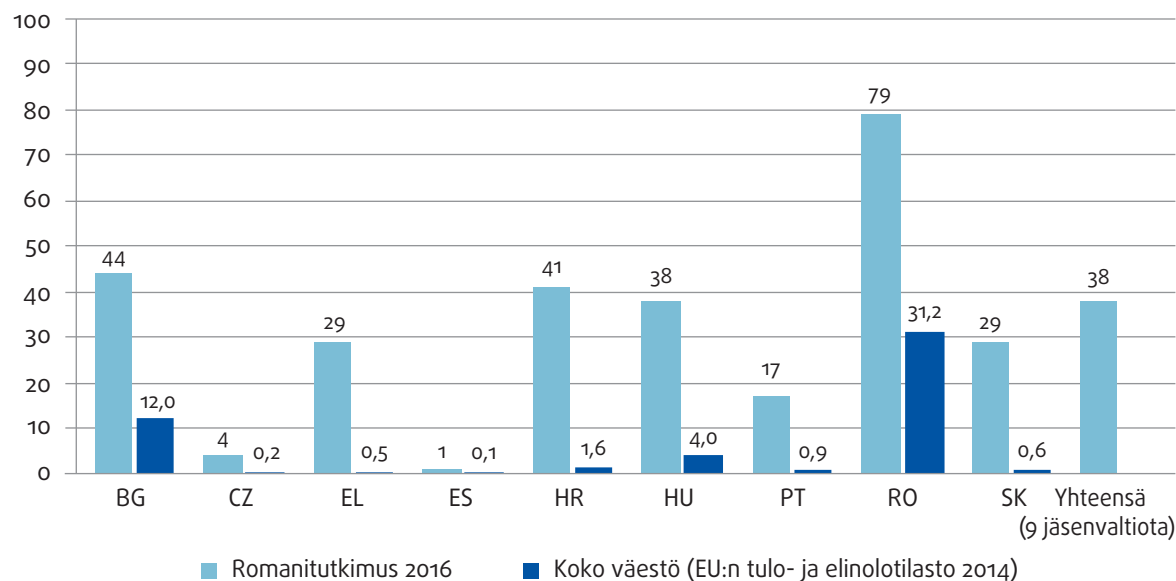
Lähde: FRA, EU-MIDIS II 2016, romanit; Eurostat, EU:n tulo- ja elinolotilasto 2013, koko väestö.

Vaikka monet romanit asuvat ilman sisätiloihin tulevaa juoksevaa vettä yhdeksässä EU:n jäsenvaltiossa, vielä useampi asuu ilman sisätiloissa olevaa wc:tä ja suihkua tai kylpyhuonetta. Tällaisten romanien osuus vaihtelee Portugalin 17 prosentista Bulgarian 44 prosenttiin ja Romanian 79 prosenttiin. Vähiten ilman perussaniteettitiloja olevia romanikotitalouksia on Tšekissä (4 prosenttia) ja Espanjassa (1 prosenttia). Eurostatin tilastojen mukaan seitsemässä yhdeksästä jäsenvaltiosta (Tšekissä, Kreikassa, Espanjassa, Kroatiassa, Unkarissa, Portugalissa ja Slovakiassa) lähes koko väestö elää kotitalouksissa,

joissa on tällaiset mukavuudet. Sen sijaan Bulgariassa noin 12 prosenttia ja Romaniassa 31,2 prosenttia koko väestöstä asuu ilman tällaisia mukavuuksia (kaavio 18). Romanien tilanne on kuitenkin paljon pahempi. Vuoteen 2011 verrattuna tilanne on parantunut Bulgariassa, Tšekissä, Romaniassa ja Slovakiassa.

Kun asumisen laatua kuvaavia erilaisia indikaattoreita tarkastellaan kokonaisuutena, voidaan todeta, että merkittävä osa romaneista asuu kotitalouksissa, joissa ei ole tarvittavia yleishyödyllisiä palveluita eikä

Kaavio 18: Ilman sisätiloissa olevaa wc:tä ja suihkua tai kylpyhuonetta asuvien romanien määrä koko väestöön verrattuna EU:n jäsenvaltioittain (%)^{a, b}

Huom. ^a Kaikista romanikotitalouksissa asuvista henkilöistä (n = 33 764); painotetut tulokset.

^b Perustuu niiden ihmisten osuuteen, jotka asuvat ilman sisätiloissa olevaa wc:tä ja suihkua tai kylpyhuonetta. Koko väestön tulokset – [ilc_mdho05, ladattu 8.9.2016].

Lähde: FRA, EU-MIDIS II 2016, romanit; Eurostat, EU:n tulo- ja elinolotilasto 2014, koko väestö.

perusmukavuuksia. Romaneihin kohdistuu siis erittäin puutteellisten asuinolojen riski. Kiinnostavaa kyllä, vaikka Bulgariassa ja Unkarissa lähes kaikissa romanikotitalouksissa on sähköt, näissä jäsenvaltioissa pienempi osa romaneista asuu kotitalouksissa, joissa on sisätiloihin tuleva juokseva vesi ja sisätiloissa oleva wc tai kylpyhuone.

2.5.3 Asumisen laatu ja asuinympäristö

Romanien asunnoissa on useammin suuria asumisen laatuun liittyviä ongelmia kuin koko väestön asunnoissa. Niiden ihmisten osuus, jotka ilmoittavat asuntonsa katon vuotavan; seinissä, lattioissa tai perustuksissa olevan kosteutta tai ikkunanpuitteiden tai lattian olevan lahot, on suurin Portugalissa sekä romanien että koko väestön osalta (taulukko 4). Valaistuksen saaminen asuntoon on toinen elämänlaatuun vaikuttava merkittävä tekijä. Romanien ja koko väestön välinen ero on vielä selvempi tässä indikaattorissa. Portugalissa, Slovakiassa, Unkarissa ja Kroatiassa asuu eniten romaneja, joiden asunnoissa valaistus on riittämätön.

Kaikissa maissa romanien tulokset ovat koko väestöä huonommat molemmissa asumisen laatua kuvaavissa indikaattoreissa.

Huomattava määrä romaneista pitää saasteita, nokea ja muita ympäristöongelmia (kuten savusumua, pölyä, epämiellyttäviä hajuja tai pilaantunutta vettä) ongelmana erityisesti Tšekissä (41 prosenttia) ja Portugalissa (36 prosenttia). Näin ajattelee myös lähes kolmannes romaneista Slovakiassa ja Kroatiassa ja yli neljännes romaneista Unkarissa, Espanjassa, Bulgariassa ja Kreikassa. Romania on ainoa maa, jossa pilaantuneessa ympäristössä asuvien romanien osuus on pienempi kuin vastaava osuus koko väestössä (taulukko 5). Paikallista rikollisuutta, väkivaltaa ja ilkivaltaa koskeva kuva on monitahoisempi. Eniten tällaisista ongelmista kärsivät romanit Tšekissä (46 prosenttia) ja Espanjassa (42 prosenttia). Sen sijaan vain 9 prosenttia romaneista ilmoittaa rikollisuuteen, väkivaltaan ja ilkivaltaan liittyvistä ongelmista Bulgariassa, vaikka 26,8 prosenttia koko väestöstä mainitsee näihin liittyvät ongelmat.

Taulukko 4: Niiden romanien osuus, joiden asunnoissa on vuotava katto, kosteutta seinissä tai muita ongelmia talon rakenteissa taikka riittämätön valaistus koko väestöön verrattuna EU:n jäsenvaltioittain (%) ^{a, b, c}

EU:n jäsenvaltio	Riittämätön valaistus		Asunnossa vuotava katto, kosteutta seinissä tai lattioissa tai perustuksissa taikka lahot ikkunanpuitteet tai lattia	
	Romanitutkimus 2016	Koko väestö 2014	Romanitutkimus 2016	Koko väestö 2014
BG	17	6,8	33	13,2
CZ	17	3,8	21	9,2
EL	18	6,6	37	13,7
ES	15	5,2	26	17,1
HR	23	5,5	43	11,7
HU	25	9,2	44	26,9
PT	39	9,7	66	32,8
RO	14	5,8	26	12,7
SK	30	3,2	38	7
Yhteensä (9 jäsenvaltiota)	20		32	

Huom. ^a Kaikista romanikotitalouksissa asuvista henkilöistä ("Asunnossa...": n = 33 632, "Riittämätön...": n = 33 679); painotetut tulokset.

^b "Asunnossa..." perustuu siihen osaan kokonaispopulaatiosta, jonka asunnossa on vuotava katto, kosteutta seinissä tai lattioissa tai perustuksissa taikka lahot ikkunanpuitteet tai lattia. Koko väestön tulokset, EU:n tulo- ja elinolotilasto [ilc_mdh001, ladattu 11.9.2016].

^c "Riittämätön..." perustuu siihen osaan kokonaispopulaatiosta, joka pitää asunnon valaistusta riittämättömänä. Koko väestöä koskevat tulokset, EU:n tulo- ja elinolotilasto [ilc_mdh004, ladattu 11.9.2016].

Lähde: FRA, EU-MIDIS II 2016, romanit; Eurostat, EU:n tulo- ja elinolotilasto 2014, koko väestö.

Taulukko 5: Asuinympäristö – niiden romanien määrä, joiden asuinalueella on saasteisiin, rikollisuuteen, väkivaltaan ja ilkivaltaan liittyviä ongelmia, koko väestöön verrattuna EU:n jäsenvaltioittain (%) ^{a, b, c}

EU:n jäsenvaltio	Saasteet, noki tai muut ympäristöongelmat		Rikollisuus, väkivalta tai ilkivalta alueella	
	Romanitutkimus 2016	Koko väestö 2014	Romanitutkimus 2016	Koko väestö 2014
BG	27	15,7	9	26,8
CZ	41	13,7	46	13,5
EL	28	23,2	22	16,1
ES	27	10,2	42	11,9
HR	31	5,7	22	2,5
HU	24	15	23	13,9
PT	36	13,7	11	11,6
RO	11	16,8	5	14,9
SK	33	12,2	33	8,7
Yhteensä (9 jäsenvaltiota)	25		23	

Huom. ^a Kaikista kotitaloudessa asuvista henkilöistä ("Saasteet...": n = 33 370, "Rikollisuus...": n = 32 883); painotetut tulokset.

^b Kohtaa "saasteet" koskevat tulokset perustuvat siihen osaan kokonaispopulaatiosta, jonka paikallisalueella on saasteita, nokea tai muita ympäristöongelmia, kuten savusumua, pölyä, epämiellyttäviä hajuja tai pilaantunutta vettä. Koko väestön tulokset, EU:n tulo- ja elinolotilasto [ilc_mddwo2, ladattu 11.9.2016].

^c Kohtaa "rikollisuus, väkivalta ja ilkivalta" koskevat tulokset perustuvat siihen osaan kokonaispopulaatiosta, jonka paikallisalueella on rikollisuutta, väkivaltaa ja ilkivaltaa. Koko väestön tulokset, EU:n tulo- ja elinolotilasto [ilc_mddwo3, ladattu 20. syyskuuta 2016].

Lähde: FRA, EU-MIDIS II 2016, romanit; Eurostat, EU:n tulo- ja elinolotilasto 2014, koko väestö.

2.6 Syrjintä ja oikeuksien tuntemus

Ihmisoikeuksien, myös vähemmistöön kuuluvien henkilöiden oikeuksien, kunnioittaminen on Euroopan unionin perussopimusten perustana oleva perusarvo. EU:n perusoikeuskirjan 21 artiklassa kielletään rotuun tai etniseen alkuperään perustuva syrjintä. Rotusyrjintädirektiivissä (2000/43/EY) kielletään tällainen syrjintä työn, koulutuksen, sosiaalisen suojelun, mukaan lukien sosiaaliturva ja terveydenhuolto, sekä tavaroiden ja palveluiden, mukaan lukien asuminen, aloilla⁴⁴.

YK:n kestävän kehityksen tavoitteet ja päämäärät

Tavoite 10: Vähentää eriarvoisuutta maiden sisällä ja niiden välillä.

Alatavoite 2. Edistää vuoteen 2030 mennessä kaikkien sosiaalista, taloudellista ja poliittista osallistumista ja kannustaa siihen iästä, sukupuolesta, vammaisuudesta, rodusta, etnisyydestä, alkuperästä, uskonnosta tai taloudellisesta tai muusta asemasta riippumatta.

Alatavoite 3. Taata yhtäläiset mahdollisuudet ja vähentää eriarvoista kohtelua muun muassa poistamalla syrjinnän mahdollistavat lait, politiikat ja käytännöt sekä edistämällä asianmukaista lainsäädäntöä, politiikkoja ja toimenpiteitä.

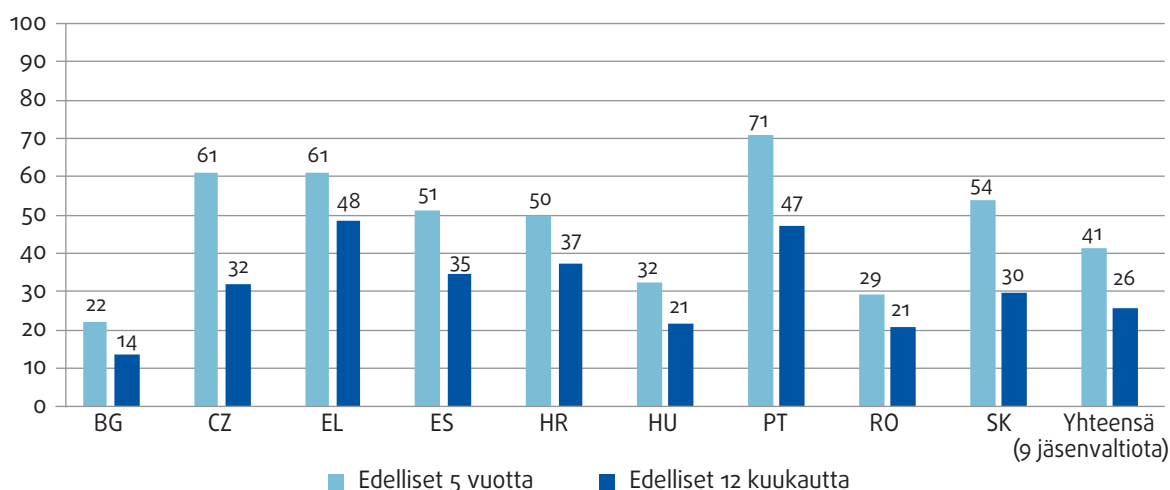
YK:n kestävän kehityksen tavoitteella 10, vähentää eriarvoisuutta maiden sisällä ja niiden välillä, puututaan syrjintään eriarvoisuuden näkökulmasta⁴⁵.

2.6.1 Syrjinnän yleisyys

Tutkimuksessa pyrittiin selvittämään syrjinnän yleisyyttä määrittämällä niiden tutkimukseen osallistuneiden romanien osuus, jotka olivat kokeneet henkilökohtaisesti syrjintää ihonvärin, etnisen alkuperän ja uskonnon tai vakaumuksen perusteella. Vastaajien, jotka ilmoittivat tulleen syrjityksi vähintään yhdestä edellä mainitusta syystä, pyydettiin kertomaan, oliko viimeisin tapaus sattunut edellisten 12 kuukauden aikana. Tutkimuksessa käytettiin yleistä termiä ”romanitausta” kattamaan etnisen alkuperän ja ihonvärin kaikissa jatkokysymyksissä.

Keskimäärin 41 prosenttia romaneista yhdeksässä tutkimuksessa mukana olleessa EU:n jäsenvaltiossa oli kokenut syrjintää romanitaustansa vuoksi vähintään kerran edellisten viiden vuoden aikana vähintään yhdellä tutkimuksessa mainitulla päivittäiseen elämään kuuluvalla alueella, kuten työnhaussa, työpaikalla, asumisessa, terveydessä tai koulutuksessa. Joka neljäs romani (26 prosenttia) ilmoitti, että romanitaustaan perustuva viimeisin syrjintätapaus oli sattunut tutkimusta edeltäneiden 12 kuukauden aikana.

Kaavio 19: Romanitaustaan perustuvan syrjinnän yleisyys edellisten viiden vuoden ja edellisten 12 kuukauden aikana EU:n jäsenvaltioittain (%)^{a, b, c}

Huom. ^a Kaikista romanivastaajista, joilla on riski tulla syrjityksi romanitaustan vuoksi vähintään yhdellä tutkimuksessa mainituista päivittäiseen elämään kuuluvista alueista (”edelliset viisi vuotta”: n = 7 745, ”edelliset 12 kuukautta”: n = 7 875); painotetut tulokset.

^b Tutkimuksessa mainitut päivittäiseen elämään kuuluvat alueet: työnhaku, työpaikka, opiskelu (itse tai vanhempana), terveys, asuminen ja muut julkiset tai yksityiset palvelut (julkishallinto, ravintolat tai baarit, julkinen liikenne, myymälät).

^c Terveydenhuollon palvelujen saantiin liittyviä syrjintäkokemuksia kysyttiin vain edellisten 12 kuukauden ajalta, mistä johtuu otoskokojen (n) välinen ero kahdella viitejaksolla.

Lähde: FRA, EU-MIDIS II 2016, romanit.

44 Rotusyrjintädirektiivi, s. 22–26.

45 Ks. kestävän kehityksen tavoite 10.

Taulukosta 6 käy ilmi etniseen alkuperään perustuvan syrjinnän yleisyys tutkimusta edeltäneiden 12 kuukauden aikana eri elämänalueilla yhdeksässä EU:n jäsenvaltiossa, joissa romaniväestöä tutkittiin. Kuten kahden aiemman romanitutkimuksen (EU-MIDIS I ja vuoden 2011 romanitutkimus) tuloksista kävi ilmi, yleisesti valtaosa romaneista koki tulleen syrjityksi romanitaustansa vuoksi käyttäessään julkisia tai yksityisiä palveluja, kuten asioidessaan virastoissa, käyttäessään julkista liikennettä tai asioidessaan kaupassa, ravintolassa tai baarissa (19 prosenttia) tai etsiessään töitä (16 prosenttia).

Niiden romanien määrä, jotka ovat kokeneet tulleen syrjityksi hakiessaan töitä edellisten 12 kuukauden

aikana, on kuitenkin huomattavasti EU-MIDIS I -tutkimuksessa saatua tulosta pienempi (38 prosenttia vuonna 2008, 16 prosenttia vuonna 2016). Tämä voi johtua sekä tutkimuksen otanta-asetelman parantumisesta että ilmoitettujen tapausten määrän merkittävästä vähentymisestä. Sen sijaan vuoden 2011 romanitutkimukseen verrattuna tällä nimenomaisella alalla voidaan havaita selvää vähenemistä vain Bulgariassa, Tšekissä, Unkarissa ja Romaniassa. Kaikkiaan vähenemistä on ollut 8 prosenttiyksikköä. Samalla romanien syrjinnän yleisyys työhaussa on kasvanut merkittävästi Portugalissa.

Taulukko 6: Romanitaustaan perustuvan syrjinnän yleisyys edellisten 12 kuukauden aikana eri elämänalueilla EU:n jäsenvaltioittain (%)^d

EU:n jäsenvaltio	Työnhaku ^a	Työpaikka ^a	Opiskelu (itse tai vanhempana) ^a	Asuminen ^a	Muut julkiset/ yksityiset palvelut ^{a, c}	Terveys ^a	Kaikki ^b
BG	7	3	(4)	(3)	10	(3)	14
CZ	28	6	9	25	17	8	32
EL	24	10	(10)	(1)	43	20	48
ES	13	5	7	14	30	7	35
HR	29	(9)	15	(29)	27	10	37
HU	13	4	9	(8)	15	4	21
PT	47	11	(2)	(5)	38	5	47
RO	10	6	4	(6)	17	12	21
SK	22	5	7	(8)	23	11	30
Yhteensä (9 jäsenvaltiota)	16	5	7	12	19	8	26

Huom. ^a Kaikista romaniväestöstä, joilla on ollut riski tulla syrjityksi romanitaustan perusteella edellisten 12 kuukauden aikana tietyllä elämänalueella; painotetut tulokset.

^b Kaikista romaniväestöstä, joilla on ollut riski tulla syrjityksi vähintään yhdellä tutkimuksessa mainituista päivittäiseen elämään kuuluvista alueista edellisten 12 kuukauden aikana (n = 7 875); painotetut tulokset.

^c Muut julkiset/yksityiset palvelut pitävät sisällään yökerhot, baarit, ravintolat, hotellit, virastot tai julkiset palvelut, julkisen liikenteen ja kaupat.

^d Tulokset, jotka perustuvat pieneen määrään vastauksia, ovat tilastollisesti vähemmän luotettavia. Sen vuoksi tulokset, jotka perustuvat alle 20–49 painottamattomaan havaintoon ryhmän kokonaismäärässä, tai soluihin, joissa on alle 20 painottamatonta havaintoa, on merkitty sulkeisiin. Tuloksia, jotka perustuvat alle 20 painottamattomaan havaintoon ryhmän kokonaismäärässä, ei julkaista.

Lähde: FRA, EU-MIDIS II 2016, romanit.

Taulukosta 7 käy ilmi, miten yleistä romanitaustaan perustuva syrjintä on ollut edellisten viiden vuoden aikana eri elämänalueilla. Syrjinnän yleisyys jakautuu samalla kaavalla kuin edellisten 12 kuukauden aika tapahtunut syrjintä, lukuun ottamatta asunnon saantia.

Kyseisellä elämänalueella toimiminen on harvinaista, joten viiden vuoden viitejakso on merkityksellisempi. Edellisiä viittä vuotta koskevien tulosten perusteella syrjintä asunnon saannissa (41 prosenttia) on yhtä yleistä kuin työhaussa (40 prosenttia) samalla viitejaksolla.

Taulukko 7: Romanitaustaan perustuvan syrjinnän yleisyys edellisten viiden vuoden aikana eri elämäalueilla EU:n jäsenvaltioittain (%)^d

EU:n jäsenvaltio	Työnhaku ^a	Työpaikka ^a	Opiskelu (itse tai vanhempana) ^a	Asuminen ^a	Muut julkiset/yksityiset palvelut ^{a, c}	Kaikki ^b
BG	21	11	6	(14)	11	22
CZ	61	17	19	65	40	61
EL	63	38	20	44	52	61
ES	34	23	15	45	37	51
HR	50	17	22	53	32	49
HU	33	11	15	22	18	32
PT	76	40	13	75	45	71
RO	34	19	10	(13)	21	29
SK	53	18	16	30	44	54
Yhteensä (9 jäsenvaltiota)	40	17	14	41	28	41

Huom. ^a Kaikista romanivastaajista, joilla on ollut riski tulla syrjityksi romanitaustan perusteella edellisten viiden vuoden aikana tietyllä elämäalueella; painotetut tulokset.

^b Kaikista romanivastaajista, joilla on ollut riski tulla syrjityksi edellisten viiden vuoden aikana vähintään yhdellä tutkimuksessa mainituista elämäalueista (terveydenhuollon palvelujen saantia lukuun ottamatta) (n = 7 745); painotetut tulokset.

^c Muut julkiset/yksityiset palvelut pitävät sisällään yökerhot, baarit, ravintolat, hotellit, virastot tai julkiset palvelut, julkisen liikenteen ja kaupat.

^d Tulokset, jotka perustuvat pieneen määrään vastauksia, ovat tilastollisesti vähemmän luotettavia. Sen vuoksi tulokset, jotka perustuvat alle 20–49 painottamattomaan havaintoon ryhmän kokonaismäärässä, tai soluihin, joissa on alle 20 painottamatonta havaintoa, on merkitty sulkeisiin. Tuloksia, jotka perustuvat alle 20 painottamattomaan havaintoon ryhmän kokonaismäärässä, ei julkaista.

Lähde: FRA, EU-MIDIS II 2016, romanit.

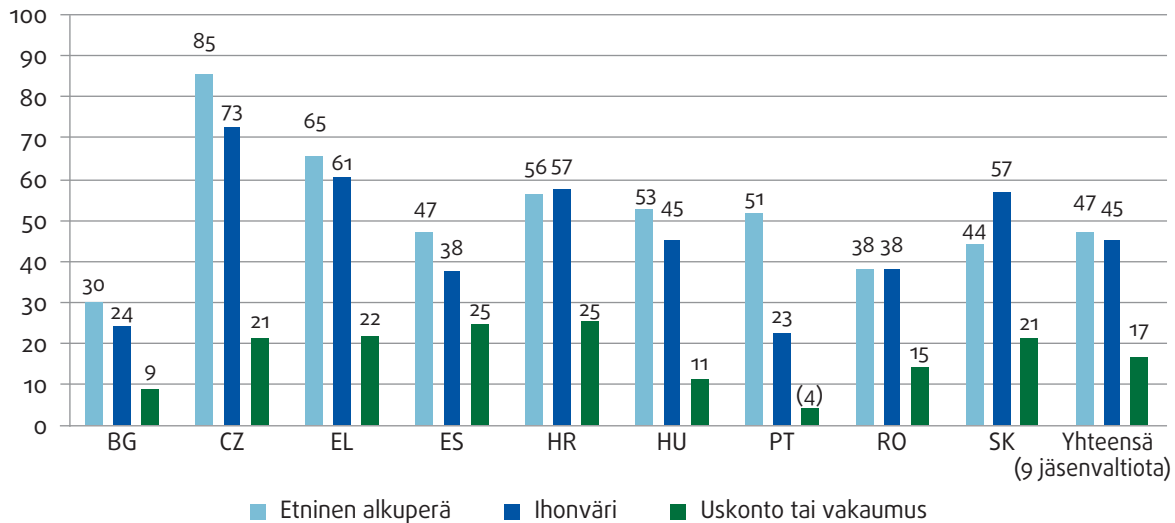
2.6.2 Näkemyksiä etniseen alkuperään perustuvan syrjinnän yleisyydestä

Vastaajia pyydettiin arvioimaan, miten laajalle levinnyttä ihonväriin, etniseen alkuperään ja uskontoon tai vakaumukseen perustuva syrjintä on heidän omassa maassaan. Syrjintää kokeneiden romanien osuus on hieman pienempi kuin niiden romanien osuus, jotka pitävät etniseen alkuperään tai ihonväriin perustuvaa syrjintää yleisenä yhteiskunnassa. Tämä kertoo siitä, että vastaajat ottavat omien kokemustensa lisäksi huomioon myös perheenjäsenten ja ystävien kokemukset. Lähes joka toinen romani piti etniseen alkuperään tai ihonväriin perustuvaa syrjintää melko yleisenä tai hyvin yleisenä omassa maassaan (kaavio 20).

Syrjintää EU:ssa vuonna 2015 koskevan Erityiseurobarometrin nro 437 tuloksista (kaavio 21) käy ilmi, että keskimäärin suuri osa koko väestöstä yhdeksässä EU:n jäsenvaltiossa oli niin ikään sitä mieltä, että etniseen alkuperään perustuva syrjintä oli melko yleistä tai hyvin yleistä omassa maassaan⁴⁶. Romanien ja koko väestön keskimääräiset näkemykset eroavat kuitenkin merkittävästi toisistaan. Niiden ihmisten osuus, joiden mielestä etniseen alkuperään perustuva syrjintä on yleistä heidän omassa maassaan, on suurempi koko väestön (kaavio 21) kuin romanien (kaavio 20) keskuudessa kaikissa tutkimuksessa mukana olevissa maissa Tšekkiä ja Kroatiaa lukuun ottamatta. Tšekissä 52 prosenttia koko väestöstä pitää etniseen alkuperään perustuvaa syrjintää yleisenä, romaneista 85 prosenttia. Kroatiassa ero ei ole yhtä suuri: 56 prosenttia romaneista, 50 prosenttia koko väestöstä.

⁴⁶ EU-28:n keskiarvo on 64 prosenttia etniseen alkuperään perustuvasta syrjinnän ja 50 prosenttia uskontoon tai vakaumukseen perustuvan syrjinnän kohdalla. Ks. Euroopan komissio (2015), s. 14.

Kaavio 20: Niiden romanien osuus, jotka pitävät etniseen alkuperään, ihonväriin tai uskontoon tai vakaumukseen perustuvaa syrjintää hyvin yleisenä tai melko yleisenä omassa maassaan EU:n jäsenvaltioittain (%)^{a, b, c, d}

Huom. ^a Kaikista romanivastaajista (n = 7 947); painotetut tulokset.

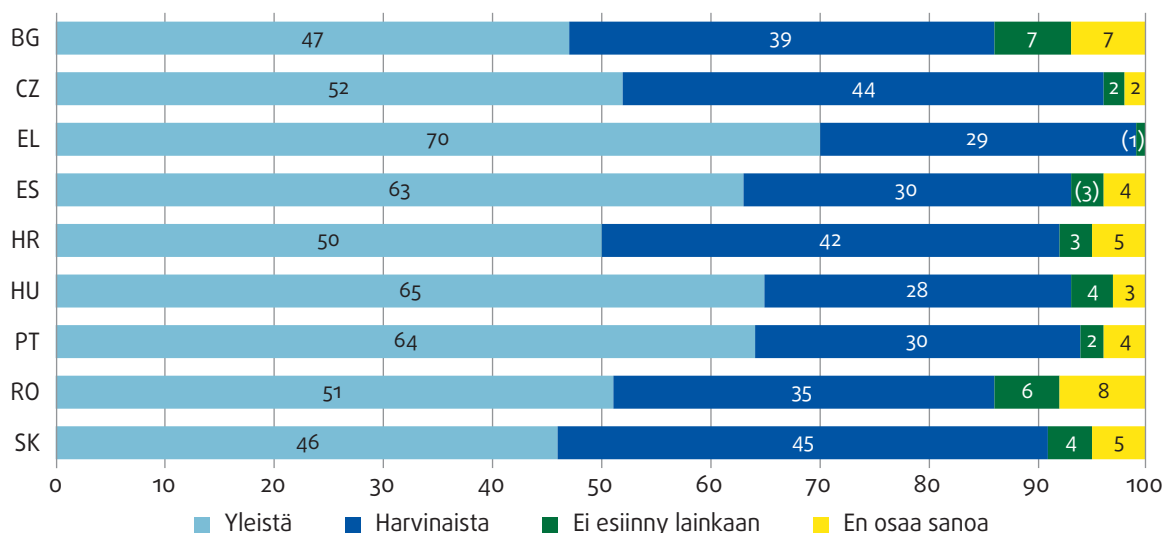
^b Tutkimuskysymys: "Onko kukin seuraavista syrjinnän tyypeistä mielestänne hyvin harvinaista, melko harvinaista, melko yleistä tai hyvin yleistä [MAASSA]: etniseen alkuperään, ihonväriin ja uskontoon tai vakaumukseen perustuva syrjintä?"

^c Tässä analyysissä on yhdistetty vastausluokat "hyvin yleistä" ja "melko yleistä".

^d Tulokset, jotka perustuvat pieneen määrään vastauksia, ovat tilastollisesti vähemmän luotettavia. Sen vuoksi tulokset, jotka perustuvat alle 20-49 painottamattomaan havaintoon ryhmän kokonaismäärässä, tai soluihin, joissa on alle 20 painottamatonta havaintoa, on merkitty sulkeisiin. Tuloksia, jotka perustuvat alle 20 painottamattomaan havaintoon ryhmän kokonaismäärässä, ei julkaista.

Lähde: FRA, EU-MIDIS II 2016, romanit.

Kaavio 21: Etniseen alkuperään perustuvan syrjinnän yleisyys koko väestön näkemyksen perusteella yhdeksässä EU:n jäsenvaltiossa (E erityiseurobarometri nro 437) maittain (%)^{a, b, c}

Huom. ^a Eurobarometri-tutkimuksen kysymys: "Kertokaa jokaisen seuraavan syrjintämuodon kohdalla, onko se mielestänne erittäin yleistä, melko yleistä, melko harvinaista vai erittäin harvinaista [MAASSAMME]? Syrjintä, joka perustuu etniseen alkuperään?"

^b Vastausluokat "hyvin yleistä" ja "melko yleistä" sekä "hyvin harvinaista" ja "melko harvinaista" on yhdistetty ja esitetään "yleisenä" ja "harvinaisena".

^c Tulokset, jotka perustuvat pieneen määrään vastauksia, ovat tilastollisesti vähemmän luotettavia. Sen vuoksi tulokset, jotka perustuvat alle 20-49 painottamattomaan havaintoon ryhmän kokonaismäärässä, tai soluihin, joissa on alle 20 painottamatonta havaintoa, on merkitty sulkeisiin. Tuloksia, jotka perustuvat alle 20 painottamattomaan havaintoon ryhmän kokonaismäärässä, ei julkaista.

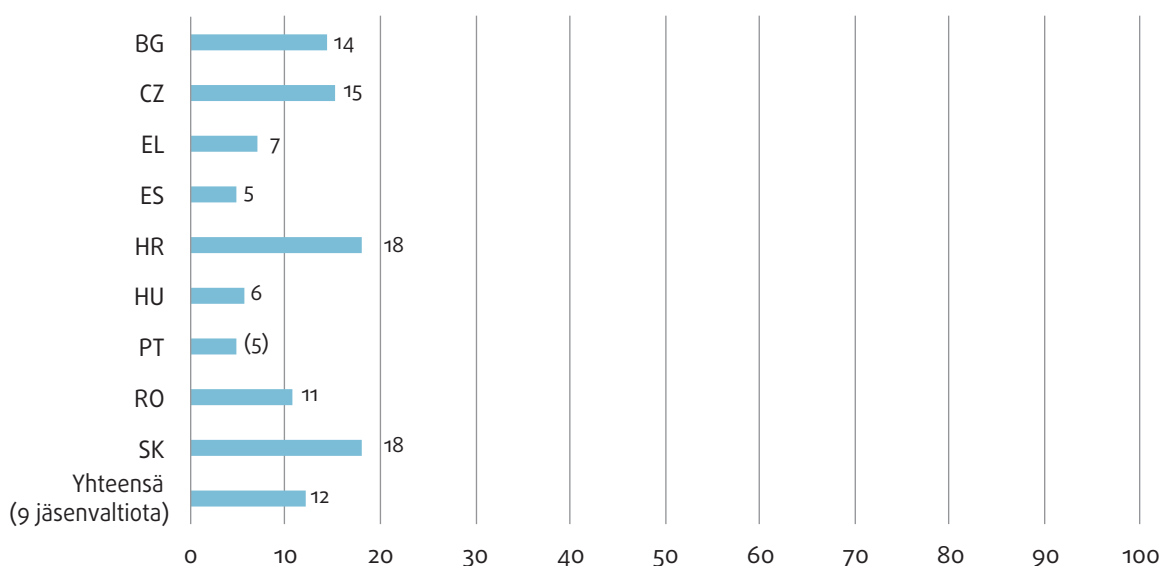
Lähde: Euroopan komissio, E erityiseurobarometri nro 437, "Syrjintä EU:ssa 2015".

2.6.3 Syrjinnästä ilmoittaminen

Tutkimuksen tuloksista käy ilmi, että syrjinnästä ilmoittamatta jättäminen on edelleen yleistä romanien keskuudessa. Keskimäärin vain 12 prosenttia romanitaustaan perustuvaa syrjintää vähintään kerran edeltäneiden 12 kuukauden aikana kokeneista vastaajista oli ilmoittanut viimeisimmästä tapauksesta viranomaiselle tai kannellut asiasta (kaavio 22). Ilmoituksen tekemisen harvinaisuutta

(esimerkiksi Kreikassa 7 prosenttia) pitäisi tarkastella etniseen alkuperään perustuvan syrjinnän yleisyyteen (Kreikassa 48 prosenttia) verraten. EU-MIDIS I -tutkimuksen tuloksia tarkasteltaessa (21 prosenttia tutkimukseen osallistuneista romaneista seitsemässä EU:n jäsenvaltiossa kertoi ilmoittaneensa viimeisimmästä syrjintätapauksesta viranomaisille) havaitaan, ettei syrjinnästä ilmoittaminen tai kantelun tekeminen ole lisääntynyt.

Kaavio 22: Romanitaustaan perustuvasta viimeisimmästä syrjintätapauksesta ilmoituksen tai kantelun tehneiden romanien osuus EU:n jäsenvaltioittain (%)^{a, b, c}

Huom. ^a Kaikista romanivastaajista, jotka ilmoittivat viimeisimmän ihonväriin tai etniseen alkuperään perustuvan syrjinnän tapahtuneen edellisten 12 kuukauden aikana (n = 3 730); painotetut tulokset.

^b Kysymys: "Kun VIIMEKSI koitte romanitaustaan perustuvaa syrjintää [elämänalue], teittekö tapahtuneesta ilmoituksen tai kantelun?"

^c Tulokset, jotka perustuvat pieneen määrään vastauksia, ovat tilastollisesti vähemmän luotettavia. Sen vuoksi tulokset, jotka perustuvat alle 20 painottamattomaan havaintoon ryhmän kokonaismäärässä, tai soluihin, joissa on alle 20 painottamatonta havaintoa, on merkitty sulkeisiin. Tuloksia, jotka perustuvat alle 20 painottamattomaan havaintoon ryhmän kokonaismäärässä, ei julkaista.

Lähde: FRA, EU-MIDIS II 2016, romanit.

2.6.4 Tukiorganisaatioiden, tasa-arvoelinten, lainsäädännön ja syrjinnän vastaisten kampanjoiden tuntemus

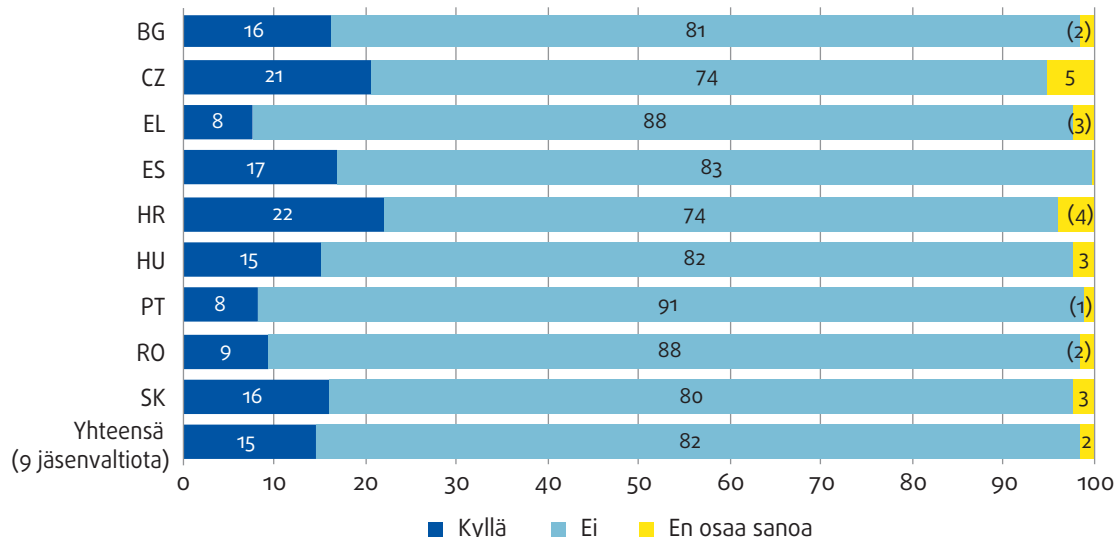
Tukea ja neuvontaa syrjintätapauksissa tarjoavien organisaatioiden tuntemusta tutkittiin kysymällä vastaajilta, tunsivatko he yhtä tai useampaa esivalituista kolmesta tasa-arvoelimestä. Lisäksi kysyttiin yleisesti, tietävätkö vastaajat mitään organisaatiota, joka tarjoaa tukea tai neuvoa syrjityksi tulleille ihmisille syrjinnän perusteesta riippumatta.

Samoin kuin EU-MIDIS I -tutkimuksessa oli havaittu, tässäkin tutkimuksessa enemmistö vastaajista (82 prosenttia) ei tunne tällaisia organisaatioita lainkaan omassa maassaan

(kaavio 23). Portugalissa, Kreikassa ja Romaniassa juuri kukaan tutkimuksessa mukana ollut romani ei tuntenut tällaista tukipalvelua tai -organisaatiota. Tämä voi selittää myös sen, että syrjinnästä ilmoitetaan ani harvoin. Kun organisaatiota tai tasa-arvoelintä kysyttiin nimeltä, kaikkiaan 29 prosenttia romanivastaajista ilmoitti tunnistavansa organisaation. Tulokset kuitenkin vaihtelivat maittain.

Keskimäärin 36 prosenttia romanivastaajista tiesi, että ihonväriin, etniseen alkuperään tai uskontoon perustuva syrjintä oli kielletty laissa (kaavio 24). Kolmannes (35 prosenttia) väitti, ettei tällaista lakia ollut, ja 27 prosenttia ei osannut sanoa, oliko tällainen laki olemassa. Tulokset vaihtelevat merkittävästi maittain. Tuntemus oli heikointa Portugalissa.

Kaavio 23: Syrjintää kokeneille (syrjinnän perusteesta riippumatta) tukea ja neuvoa tarjoavien organisaatioiden tuntemus romanien keskuudessa EU:n jäsenvaltioittain (%)^{a, b, c}

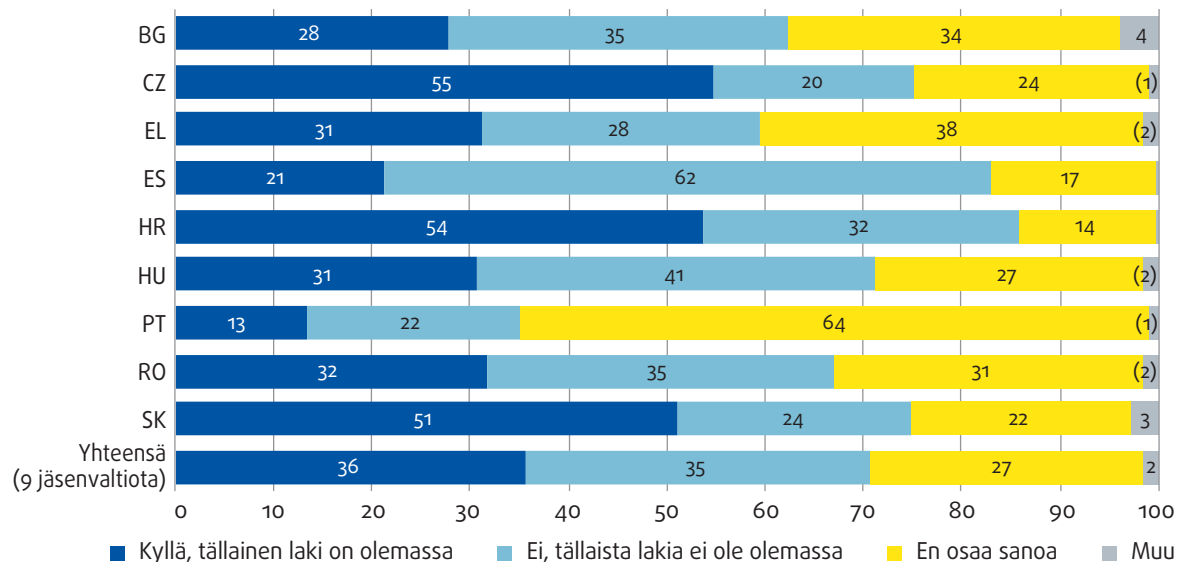
Huom. ^a Kaikista romanivastaajista (n = 7 947); painotetut tulokset.

^b Tutkimuskysymys: "Tunnetko [MAASSA] yhtään organisaatiota, joka tarjoaa tukea ja neuvontaa syrjityksi tulleille ihmisille syrjinnän syystä riippumatta?"

^c Tulokset, jotka perustuvat pieneen määrään vastauksia, ovat tilastollisesti vähemmän luotettavia. Sen vuoksi tulokset, jotka perustuvat alle 20-49 painottamattomaan havaintoon ryhmän kokonaismäärässä, tai soluihin, joissa on alle 20 painottamatonta havaintoa, on merkitty sulkeisiin. Tuloksia, jotka perustuvat alle 20 painottamattomaan havaintoon ryhmän kokonaismäärässä, ei julkaista.

Lähde: FRA, EU-MIDIS II 2016, romanit.

Kaavio 24: Ihonväriin, etniseen alkuperään tai uskontoon tai vakaumukseen perustuvan syrjinnän kieltävän lainsäädännön tuntemus romanien keskuudessa EU:n jäsenvaltioittain (%)^{a, b, c}

Huom. ^a Kaikista romanivastaajista (n = 7 947); painotetut tulokset.

^b Kysymys: "Onko [MAASSA] teidän tietämänne mukaan olemassa laki, jossa kielletään ihonväriin, etniseen alkuperään tai uskontoon perustuva syrjintä."

^c Tulokset, jotka perustuvat pieneen määrään vastauksia, ovat tilastollisesti vähemmän luotettavia. Sen vuoksi tulokset, jotka perustuvat alle 20-49 painottamattomaan havaintoon ryhmän kokonaismäärässä, tai soluihin, joissa on alle 20 painottamatonta havaintoa, on merkitty sulkeisiin. Tuloksia, jotka perustuvat alle 20 painottamattomaan havaintoon ryhmän kokonaismäärässä, ei julkaista.

Lähde: FRA, EU-MIDIS II 2016, romanit.

EU-MIDIS II pähkinänkuoressa

Tässä raportissa esitetyt havainnot perustuvat romaneille yhdeksässä EU:n jäsenvaltiossa tehtyyn kyselyyn. Romanitutkimus kuului FRA:n EU-MIDIS II -tutkimukseen, jossa kerättiin tietoja maahanmuuttajien ja etnisten vähemmistöjen kokemuksista ja mielipiteistä kaikissa 28:ssä EU:n jäsenvaltiossa. EU-MIDIS II:ssa käytetty metodologia perustui FRA:n ensimmäisen maahanmuuttajia ja etnisiä vähemmistöjä koskevan tutkimuksen (EU-MIDIS I) sekä vuoden 2011 romanitutkimuksen toteutuksessa saatuihin kokemuksiin. Aiempiin tutkimuksiin verrattuna EU-MIDIS II:ssa laajennettiin esitettyjen kysymysten joukkoa ja parannettiin tutkimuksen kohderyhmien kattavuutta pidemmälle kehitettyjä otantamenetelmiä käyttäen.

Valintaperusteet

Vastaajien valinnan kannalta merkityksellisiä tietoja ei ollut valmiina saatavilla hallinnollisissa tietolähteissä, joten EU-MIDIS II -tutkimuksen vastaajien tutkimuskelppoisuus seuloittiin vastaajan oman identiteetin perusteella, kuten oli tehty myös EU-MIDIS I -tutkimuksessa ja vuoden 2011 romanitutkimuksessa. Romaniotoksen haastattelujen yhteydessä haastattelijat esitti kotitalouteen yhteyttä otettuaan ja tutkimusta esiteltään karsivan kysymyksen ("Asuuko tässä kotitaloudessa ketään vähintään 16-vuotiasta romanian?") selvittääkseen, oliko kotitaloudessa yhtään tutkimukseen kelpaavaa romanian. Joissakin maissa termi "romani" korvattiin kortilla, jossa oli lueteltu kaikki kyseisessä maassa yleisesti käytetyt asiaankuuluvat termit, jotka kuuluvat tutkimuksessa käytetyn yleistermin "romani" alle.

Romanikotitalouksissa haastateltiin ainoastaan yhtä henkilöä, vaikka useissa kysymyksissä kysyttiin jokaisen kotitalouteen kuuluvan henkilön tilannetta. EU-MIDIS II -tutkimuksella kerättiin tietoa 7 947 romanikotitaloudesta, joihin kuului yhteensä 33 785 henkilöä. Tämän vuoksi tässä raportissa esitetyt tulokset perustuvat analyysitavan mukaan (vastaajakohtainen tarkastelu vs. kotitalouskohtainen tarkastelu) joko 7 947 vastaajan kokemuksiin (yksi kotitaloutta kohti) tai 33 785 henkilön kokemuksiin (kaikki romanikotitalouksissa asuvat henkilöt). Tulosten pohjana käytettyjen vastaajien määrä on ilmoitettu kunkin taulukon ja kaavion alla.

Tiedonkeruun toteutus

Yhdistyneessä kuningaskunnassa toimiva suuri kansainvälinen tutkimusyrittäjä Ipsos MORI toteutti EU-MIDIS II:n kenttätöön FRA:n henkilöstön valvonnassa. FRA:n henkilöstö seurasi tiukkojen laadunvalvontamenettelyjen noudattamista. FRA:n henkilöstö osallistui haastattelijoiden koulutustilaisuuksiin ja tarkkaili tiedonkeruuta.

EU-MIDIS II:ssa käytetty pääasiallinen haastattelutapa oli tietokoneavusteinen henkilöhaastattelu, jossa haastattelijat suoritti haastattelun kasvotusten tietokoneella täytettävää kyselylomaketta käyttäen. Englanninkielinen alkuperäiskysely käännettiin yhdeksälle tutkimuksessa mukana olleen maan viralliselle kielelle. Romaneille tehtyjen haastatteluiden keskimääräinen kesto oli 43 minuuttia.

Otanta

EU-MIDIS II -tutkimuksessa pyrittiin saavuttamaan todennäköisyysotos romaneista jokaisessa yhdeksässä EU:n jäsenvaltiossa, joissa romaneja haastateltiin. Romanikotitaloudet poimittiin kaikissa yhdeksässä maassa satunnaista reittiotantaa käyttäen: kun potentiaalisista haastateltavista ei ollut olemassa luetteloita, haastattelijat noudattivat edeltä mainittuja ohjeita satunnaisesti valituilla alueilla ja ottivat yhteyttä joka "n:nteen" kotitalouteen. Tähän liittyi moniasteinen ryväotanta, jossa ensimmäiseksi kerättiin tietoa väestön koosta mahdollisimman alhaisella alueellisella tasolla (esimerkiksi väestölaskenta tai muut lähteet). Näiden tietojen perusteella laadittiin otoskehikko eli luettelo otanta-alueista. Näitä kutsuttiin myös ensi asteen otantayksiköiksi. Espanjassa, Portugalissa ja Kreikassa ensi asteen otantayksiköt ja romanien keskittymät eri alueilla määritettiin paikallisten romanijärjestöjen asiantuntijätiedon ja vuoden 2011 pilottitutkimuksen otoskehikon perusteella. Ensi asteen otantayksiköt poimittiin suhteessa kohdepopulaation kokoon kyseisessä väestönosassa. Ensi asteen otantayksiköiden poimintaa ositettiin tarkemmin alueittain ja kaupungeittain sen varmistamiseksi, että maan eri osat sekä maaseutu- ja kaupunkialueet katetaan riittävällä tavalla. Resurssien käytön optimoimiseksi joissakin maissa tehtiin ylipoiminta niille ensi asteen otantayksiköille, joissa romaneja asui tiheästi tai joihin he olivat keskittyneet. Vastaavasti alueita, joilla romaneja asui harvemmassa, jätettiin tutkimuksen ulkopuolelle, jos niiden mukaan ottamisesta olisi aiheutunut huomattavia kustannuksia ja vaikutus kokonaistuloksiin olisi jäänyt vähäiseksi.

Yhdeksässä maassa, joissa romaneja tutkittiin, otantakehikon ulkopuolelle rajattiin hallinnolliset yksiköt, joissa romaniväestön tiheys jäi tietyn maakohtaisen kynnysarvon alle, esimerkiksi jos hallinnollisessa yksikössä oli tietty määrä vähemmän romanikotitalouksia (Unkarissa kynnysarvo oli 15, Espanjassa 200) tai jos romanien asuutiheys jäi sovitusta kynnysarvosta (5–10 prosenttia alueen koko väestöstä maasta riippuen). Kynnysarvot sovittiin kenttätöystä vastaavan yrityksen kanssa, ja ne riippuivat ensi asteen otantayksikköjen kokonaiskoosta. Niiden alueiden pois

jättäminen, joilla romanien asuintiheys oli alhaisin, kavensi hieman kaikkien tutkimuksessa mukana olleissa yhdeksässä EU:n jäsenvaltiossa asuvien romanien kattavuutta, joka oli 60–80 prosenttia. Niillä alueilla, joilla romaneja arvioitiin olevan alle 25 prosenttia väestöstä, Bulgariassa, Unkarissa ja Romaniassa käytettiin adaptiivista ryväotantaa otannan tehokkuuden lisäämiseksi. Adaptiivisen ryväotannan avulla voidaan seuloa tutkimukseen kelpaavan kotitalouden naapuriosoitteita toisen tutkimukseen kelpaavan kotitalouden löytämiseksi⁴⁷. Kotitalouksien otannassa käytetystä menetelmästä riippumatta kotitaloudesta valittiin joka kerta yksi vastaaja satunnaismenetelmällä.

Painottaminen

Kyselytutkimuksen tuloksia analysoitaessa aineistoa painotettiin niin, että se vastasi kunkin kotitalouden ja yksilön poiminnan ja vastausten todennäköisyyksiä moniasteisen ryväotannan pohjalta. Tätä tarvittiin myös oikaisemaan epätasaisista poimintatodennäköisyyksistä johtuvat tulokset. Epätasaisia poimintatodennäköisyyksiä käytettiin lisäämään tiedonkeruun tehokkuutta (joissakin maissa tiheämmillä asuinalueilla tehtiin ylipoimintaa). Painotuksissa otettiin huomioon myös kunkin maan romanipopulaation (arvioidussa) koossa olevat erot. Koska otoskoot eivät olleet suhteessa kunkin maan romanipopulaation kokoon, ne maat, joissa romanipopulaatio on suurempi, saivat suuremman painon. Näin voitiin laskea aggregoidut tilastot, kun eri maiden tiedot yhdistettiin.

Romaniotosten koot

Tavoitteeksi asetetut otoskoot kussakin yhdeksässä EU:n jäsenvaltiossa, joissa romaneja haastateltiin, perustuivat kussakin maassa asuvien romanien arvioituun määrään. Romaneille tehtiin kaikkiaan 7 947 haastattelua yhdeksässä EU:n jäsenvaltiossa. Kreikassa tehtiin vähiten haastatteluja (508) ja Romaniassa eniten (1 408), kuten taulukosta 8 käy ilmi. Kaikkiaan 35 400 osoitteeseen otettiin yhteyttä, jotta otokseen saatiin 7 947 haastattelua. Mukana oli myös osoitteita, jotka eivät olleet voimassa tai jotka eivät kelvanneet tutkimukseen.

Taulukko 8: EU-MIDIS II:ssa haastateltujen yksittäisten romanien ja romanikotitalouksien määrä EU:n jäsenvaltioittain

EU:n jäsenvaltio	Kotitaloudet / poimitut vastaajat	Romanikotitalouksiin kuuluvat yksittäiset henkilöt
Bulgaria	1 078	4 278
Kroatia	538	2 800
Tšekki	817	3 245
Kreikka	508	2 719
Unkari	1 171	4 941
Portugali	553	1 992
Romania	1 408	5 764
Slovakia	1 098	4 987
Espanja	776	3 059
Yhteensä (9 jäsenvaltiota)	7 947	33 785

Vertailtavuus eri tutkimusten välillä

Tähän mennessä kolmessa FRA:n tutkimuksessa – EU-MIDIS I (2008), romanitutkimus (2011) ja EU-MIDIS II (2016) – on kerätty tietoja romaneista kuudessa EU:n jäsenvaltiossa: Bulgariassa, Kreikassa, Romaniassa, Slovakiassa, Tšekissä ja Unkarissa. Tämän lisäksi Portugalin ja Espanjan romanit sisältyivät sekä vuoden 2011 romanitutkimukseen että EU-MIDIS II -tutkimukseen. Kroatian romanit eivät olleet mukana vuoden 2011 romanitutkimuksessa.

EU-MIDIS I:ssä keskityttiin vastaajien kokemuksiin syrjinnästä, rikosten uhriksi joutumisesta, poliisin pysäyttämisestä ja oikeuksien tuntemuksesta. Vuoden 2011 romanitutkimuksessa ja EU-MIDIS II:ssa esitettiin laajempi joukko kysymyksiä, jotka koskivat monenlaisia vastaajien jokapäiväiseen elämään kuuluvia asioita. Kaikissa kolmessa tutkimuksessa kerättiin siis tietoja syrjinnän ja oikeuksien tuntemuksen kaltaisista asioista, mutta muita aiheita, kuten köyhyyttä, koulutustasoa ja asumista, koskevia tietoja kerättiin ainoastaan vuoden 2011 romanitutkimuksessa ja EU-MIDIS II:ssa. Joissakin tapauksissa kysymysten sanamuoto on muuttunut tutkimusten välillä, mikä voi rajoittaa tulosten vertailtavuutta.

⁴⁷ Menetelmän kuvaus, ks. Verma Vijay (2014).

EU-MIDIS I, vuoden 2011 romanitutkimus ja EU-MIDIS II toteutettiin kaikki samankaltaisella metodologialla, jossa käytettiin vastaajien moniasteista poimintaa. Otantamenetelmän optimoimiseksi EU-MIDIS II:ssa paranneltiin vuonna 2011 sovellettua metodologiaa. Tutkimuksissa käytetyistä samankaltaisista metodologioista huolimatta niitä verrattaessa on otettava huomioon tiettyjä rajoituksia.

EU-MIDIS II:ssa parannettiin vuoden 2011 romanitutkimusta varten laadittuja otanta- ja painotusmenetelmiä, joten EU-MIDIS II:n tulosten olisi katsottava kuvaavan täsmällisemmin romanien tilannetta ja kokemuksia kyseisissä kahdessa tutkimuksessa mukana olleissa maissa. Romanit ovat yksi niin sanottuja tutkimustannassa hankalasti tavoitettavia ryhmiä, mikä merkitsee sitä, että edustavan otoksen kokoaminen on hankalampaa koko väestöä koskeviin tutkimuksiin verrattuna. Seuraavat seikat vaikuttavat kyseisten kahden tutkimuksen vertailtavuuteen.

Vuoden 2016 EU-MIDIS II:n tutkimusaineistoa mukautettiin ottamalla huomioon epätasaiset poimintatodennäköisyydet ja moniasteinen poiminta. Vuoden 2011 tutkimuksen tuloksia ei painotettu (ks. painottamista koskevat tiedot). Tämä merkitsee sitä, että vaikka maata koskeva otos on samanlainen, vuoden 2016 aineistosta saa täsmällisempiä tuloksia.

Maantieteellinen kattavuus

Alueiden maantieteellinen kattavuus NUTS 2⁴⁸ -tasolla oli samankaltainen seitsemässä niistä kahdeksasta maasta, joista romaneja koskevia tietoja kerättiin sekä EU-MIDIS II:ssa että vuoden 2011 romanitutkimuksessa. Vain Kreikassa otos levittäytyi vuoden 2011 romanitutkimuksessa useammalle maantieteelliselle alueelle kuin EU-MIDIS II:ssa.

Erot otoksissa

Verrattaessa sekä vuoden 2011 otoksen että vuoden 2016 otoksen jakaumia on syytä huomata, että vuoden 2016 tutkimukseen perustuvat tulokset perustuvat aina painotettuun otokseen, toisin kuin vuoden 2011 tutkimuksessa.

Vuoden 2016 tutkimuksessa otokseen kuului kaikissa maissa enemmän pieniä kotitalouksia (1–2 hengen kotitalouksia) vuoden 2011 tutkimukseen verrattuna. Tähän liittyy myös se, että vuoden 2016 tutkimuksessa mukana olleissa kotitalouksissa asui vähemmän lapsia (0–15-vuotiaita) ja keskimääräinen ikä oli korkeampi. Koko väestöön verrattuna EU-MIDIS II:ssa mukana olleet romanikotitaloudet olivat kuitenkin keskimäärin nuorempia, niissä asui enemmän lapsia ja yhden hengen kotitalouksia oli vähemmän. Tällainen muutos kotitalouksien rakenteessa kyseisten kahden tutkimuksen välillä kertoo romaniväestön yleisestä demografisesta muutoksesta kohti pienempiä kotitalouksia. Lisäksi se tukee oletusta metodologian kehittymisestä siten, että vuonna 2016 saatiin katettua monipuolisempi perusjoukko. Vastaajien sukupuolijakauma oli samanlainen kaikissa kummassakin tutkimuksessa mukana olleissa maissa.

Otantavirhe

Otantavirhe vaikuttaa kaikkiin otantatutkimuksiin, sillä tutkimuksessa haastatellaan vain murto-osa koko populaatiosta. Siksi kaikki esitetyt tulokset ovat tilastollisen vaihtelun piste-estimaatteja. Pieniä muutamien prosenttiyksiköiden eroja vastaajaryhmien välillä on tulkittava tilastollisen vaihteluvälin sisällä, ja vain merkittävämmät erot populaatioryhmien välillä olisi otettava huomioon näyttönä todellisista eroista.

48 NUTS tarkoittaa tilastollista alueyksiköiden nimikkeistöä. Lisätietoa on saatavana luokitusta koskevilla Eurostatin verkkosivuilla.

Lähdeluettelo

Euroopan komissio (2010), *Köyhyyden ja sosiaalisen syrjäytymisen torjunnan eurooppalainen foorumi: Eurooppalaiset puitteet sosiaaliselle ja alueelliselle yhteenkuuluvuudelle*, KOM(2010) 758 lopullinen, Bryssel, 16.12.2010.

Euroopan komissio (2015), *Erytiseurobarometri nro 437, "Syrjintä EU:ssa 2015"*, Luxemburg, julkaisutoimisto.

Euroopan komissio (2016), Komission tiedonanto Euroopan parlamentille, neuvostolle, Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle ja alueiden komitealle, *Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilaria koskevan kuulemisen käynnistäminen*, COM(2016) 127 final, Strasbourg, 8.3.2016.

Euroopan komissio / EACEA / Eurydice (2015), *The Structure of the European Education Systems 2015/16: Schematic Diagrams. Eurydice Facts and Figures*, Luxemburg, Euroopan unionin julkaisutoimisto (julkaisutoimisto).

Euroopan neuvosto (2012), *"Estimates and official numbers of Roma in Europe"*, päivitetty 2.7.2012.

Euroopan tilintarkastustuomioistuin (2016), *Romanien integrointia edistävät EU:n toimintapoliittiset aloitteet ja rahoitukset: edistys on ollut viime vuosikymmenellä huomattavaa, mutta käytännön tasolla tarvitaan lisätoimia*, erityiskertomus, Luxemburg, julkaisutoimisto.

Eurostat (2016), *Eurostat Statistics Explained – Europe 2020 indicators – education*.

FRA (Euroopan unionin perusoikeusvirasto) (2009), *EU-MIDIS - Main Results Report*, Luxemburg, julkaisutoimisto.

FRA (2012), *The situation of Roma in 11 EU Member States - Survey results at a glance*, Luxemburg, julkaisutoimisto.

FRA (2014), *Roma survey – Data in focus: Discrimination against and living conditions of Roma women in 11 EU Member States*, Luxemburg, julkaisutoimisto.

FRA (2016), *Measuring Roma inclusion strategies – a fundamental rights based approach to indicators*, UNECE Working paper 20.

Fundación Secretariado Gitano (toim.) (2009), *Health and the Roma community: Analysis of the situation in Europe. Bulgaria, Czech Republic, Greece, Portugal, Romania, Slovakia, Spain*, Cuadernos Técnicos Nº 97, Madrid, 2009.

Maailmanpankki (2012), *Towards an equal start: Closing the early learning gap for Roma children in Eastern Europe*.

UNESCO (2010), *EFA Global Monitoring Report 2010, Reaching the marginalized*, Pariisi.

Verma Vijay (2014), *Sampling Elusive Populations: Applications to Studies of Child Labour*, Geneve, Kansainvälinen työjärjestö

Willis, Gordon B. (2005), *Cognitive interviewing. A tool for improving questionnaire design*, Lontoo, Sage, s. 3.

MISTÄ EU:N JULKAISUJA SAA?

Maksuttomat julkaisut:

- yksi kappale:
EU Bookshopista (<http://bookshop.europa.eu>)
- enemmän kuin yksi kappale tai julisteet/kartat:
Euroopan unionin edustustoista (http://ec.europa.eu/represent_fi.htm),
muissa kuin EU-maissa sijaitsevista lähetystöistä (http://eeas.europa.eu/delegations/index_fi.htm),
ottamalla yhteyttä Europe Direct -palveluun (http://europa.eu/europedirect/index_fi.htm)
tai soittamalla 00 800 6 7 8 9 10 11 (maksuton numero koko EU:n alueella) (*).

(*) Saat pyytämäsi tiedot maksutta. Myös useimmat puhelut ovat maksuttomia, joskin jotkin operaattorit, puhelinkioskit tai hotellit voivat periä puheluista maksun.

Maksulliset julkaisut:

- EU Bookshopista (<http://bookshop.europa.eu>)

HELPING TO MAKE FUNDAMENTAL RIGHTS A REALITY FOR EVERYONE IN THE EUROPEAN UNION

Tutkimuksessa mukana olleista romaneista 80 prosenttia eli alle oman maansa köyhyysriskirajan, joka kolmannen romanin kotona ei ollut juoksevaa vettä, joka kolmannen romanilapsen kotona joku oli mennyt nälkäisenä nukkumaan vähintään kerran edellisen kuukauden aikana ja koulutuksen osa-alueella romanilapset olivat jäljessä ikätovereistaan, jotka eivät ole romaneja. Raportista käy ilmi huolestuttava, joskin väistämätön, todellisuus: Euroopan unionin suurin etninen vähemmistö kokee edelleen syrjintää eikä sillä ole yhdenvertaista mahdollisuutta moniin elintärkeisiin palveluihin.

Raportissa tuodaan esille esteitä, jotka haittaavat edelleen työn, koulutuksen, asumisen ja terveystalouksien saantia. Siinä kerrotaan myös, että neljä kymmenestä tutkimukseen osallistuneesta romanista oli kokenut syrjintää vähintään kerran edellisten viiden vuoden aikana. Ainoastaan murto-osa oli kuitenkin valittanut asiasta. Raportissa esitetyt tulokset vetävät vakavaksi. Raportissa esitetään tärkeitä tietoja, joita politiikanlaattajat voivat käyttää ainutlaatuisena taustalähteenä pyrkessään varmistamaan, että romaneja kohdellaan yhdenvertaisesti ja heidän perusoikeuksiaan kunnioitetaan.

Raportti perustuu kyselytutkimukseen, jossa haastateltiin henkilökohtaisesti lähes 8 000:ta romanikotitalouksissa asuvaa henkilöä ja kerättiin näin tietoa melkein 34 000 romanista yhdeksässä Euroopan unionin (EU) jäsenvaltiossa. Raporttiin on poimittu tuloksia toisesta Euroopan unionin vähemmistöjä ja syrjintää koskevasta tutkimuksesta (EU-MIDIS II), jossa tutkittiin noin 26 000:ta EU:ssa asuvaa maahanmuuttaja- tai vähemmistötaustaista henkilöä. Euroopan unionin vähemmistöjä ja syrjintää koskeva tutkimus on merkittävä osa EU:n perusoikeusviraston sitoumusta kerätä ja julkaista tietoa ryhmistä, jotka eivät ole mukana yleisissä väestötutkimuksissa. Kyseessä on viraston kolmas romaneihin keskittyvä tutkimus.

FRA – EUROOPAN UNIONIN PERUSOIKEUSVIRASTO

Schwarzenbergplatz 11 – 1040 Wien – Itävalta

P. +43 158030-0 – F. +43 158030-699

fra.europa.eu – info@fra.europa.eu

facebook.com/fundamentalrights

linkedin.com/company/eu-fundamental-rights-agency

twitter.com/EURightsAgency

Julkaisutoimisto

ISBN 978-92-9491-837-6